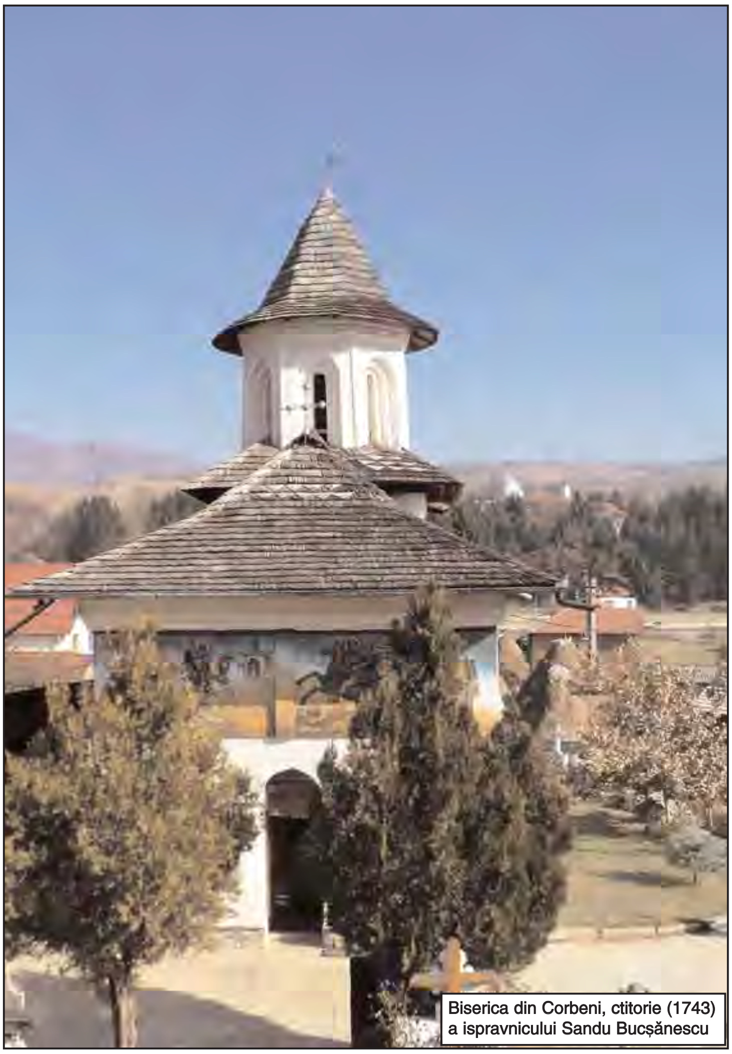
Curtea de la Argeş

Revistă de cultură

Anul II ■ Nr. 12 (13) ■ Decembrie 2011

Biserica din Corbeni, ctitorie (1743) a ispravnicului Sandu Bucşănescu

Din sumar:

La aniversară

Gheorghe PĂUN

Un punct de vedere mai degrabă „sudic”, dar asta nu-l face de neluat în seamă, spune că „niciun prilej nu trebuie scăpat dacă se poate sărbători ceva”... Să sărbătorim deci un an de la plecarea la drum a revistei noastre!

Un an înseamnă mult sau puţin? Greu de spus. E puţin dacă privim în urmă, e o mică eternitate privind înainte, aşa cum părea în toamna anului trecut, când revista era considerată doar o iniţiativă temerară. Cei care au mai făcut reviste (de cultură), mai ales în vremurile noastre, înţeleg cu siguranţă ce vreau să spun. Şi e puţin dacă ne comparăm cu revistele de îndelungă tradiţie, decenii multe puse uneori cap la cap, dar e mult când ne amintim de – nimeni nu poate şti câte – revistele care mor înainte sau foarte puţin după ce apucă a se naşte.

Mai importantă este însă întrebarea dacă aventura noastră publicistică a pornit la drum cu dreptul.

Fac aici o paranteză. Editorialul numărului 1 se intitula „La început de cale”, mai devreme am tot vorbit despre „drum”; este probabil un reflex subconştient al învăţăturii orientale că drumul/calea contează, nu neapărat ţinta. Iar *pentru o revistă destinaţie îi este chiar calea.*

Apariţia la timp şi, pe cât posibil, răspunzând aşteptărilor cititorilor. Formându-şi un public fidel, dacă se poate, mărindu-şi în timp publicul. Respectându-şi cu grijă idealurile iniţiale, obiectivele, restricţiile, intenţiile. Din aceste puncte de vedere, se pare că chiar avem ce sărbători. Ecourile, atâtea câte au fost (nu avem a ne plânge), sunt pozitive, cercul colaboratorilor s-a extins încontinuu, la fel cel al cititorilor. Poate e interesant să amintim ţările din care revista a fost accesată în forma electronică. Lunar suntem citiţi pe internet de aproximativ 600 de ori (e mult? e puţin? evident, iarăşi depinde de punctul de vedere), mai ales din România şi Republica Moldova (aproximativ 54% şi, respectiv, 27%), dar şi, în ordine, din Germania, Statele Unite, Spania, Suedia, Finlanda, Olanda, Belgia, Franţa, Italia, Noua Zeelandă, Canada.

O punte între românii de pe cele două maluri ale Prutului, între românii de pretutindeni. O punte între trecut, prezent şi viitor. Între tradiţie şi lumea de astăzi. Cred că aceasta este principala (meta)calitate a revistei. Continuitatea, atât în timp, cât şi în spaţiu. Ignorând graniţele artificial-istorico-geografice. Adresându-se locuitorilor Patriei Limbii Române de totdeauna şi de pretutindeni. Cu tricolorul pus, firesc, pe frontispiciul primei pagini, cu o biserică pusă, firesc, sub titlu şi cu imaginea veche a Fântânii Meşterului Manole străjuind fiecare pagină, reamintindu-ne de Argeş şi de lacrima Anei. Cu o învăţătură din cartea de învăţături a Sfântului Voievod reluată în fiecare număr. În balanţă toate acestea cu articole semnate (nu numai de români) din Statele Unite până în Noua Zeelandă, trecând prin Italia, Spania, Franţa. Cu numărul colaboratorilor din Chişinău mereu în creştere.

E mult, e puţin ceea ce am realizat până acum? Să amânăm răspunsul pentru aniversările ulterioare, propunându-ne să continuăm. Tot aşa sau mai bine. Aşteptând critici şi sugestii, colaborări şi sprijin, purtându-ne mereu *ca la Curte*, fideli celor câteva principii pe care ni le-am propus de la început: fără politică – fie ea pro sau contra – de partid sau cu referire la vreo persoană, fără polemici gratuite, fără provincialism şi, în acelaşi timp, fără elitism, adresându-ne mereu *publicului larg cultivat* (aş lega printr-o cratimă cele două adjective, pentru a întări mesajul), cu seninătate, în normele academice ale limbii române şi în normele bunului simţ-gust. E mult, e puţin ce ne propunem? E minimal şi normal. Atât.

De la Curte, o plecăciune colaboratorilor, o plecăciune cititorilor. Şi (auto)urarea de a sărbători multe aniversări de acum încolo.

Nicolae Oprea sub semnul poetului trivalent

Două volume ale criticului literar şi profesorului Nicolae Oprea, apărute în vara acestui an, *Poetul trivalent,* Editura Tracus Arte, Bucureşti, şi *Arte poetice româneşti,* Editura Tiparg, Piteşti, au fost lansate la Centrul Cultural din Piteşti, moderatorul şi organizatorul acţiunii fiind Augustin Doman. Poeta Magda Grigore a prezentat portretul autorului, menţionând că Nicolae Oprea a fost un scriitor norocos, fiindcă s-a format în efervescenţa *Echinoxului,* alături de Al.Th. Ionescu.

Autorul „poetului trivalent" este el însuşi trivalent, însumând în personalitatea sa activitatea de gazetar, profesor universitar şi scriitor.

Emoţionantă a fost intervenţia criticului Sergiu Nicolaescu, fost redactor şef al revistei *Argeş,* care a evocat venirea lui Nicolae Oprea la Piteşti unde a avut şansa de a lucra în redacţia revistei, începând din 1974, partea de critică şi eseistică. Permanenţa lui la revistă a fost un succes pentru publicaţie, continuând astfel, alături de Al.Th. Ionescu, drumul deschis de Mihail Diaconescu şi Gheorghe Tomozei. N. Oprea a fost un factor de dialog naţional foarte mulţi ani.

Nicolae Oprea, în cuvântarea sa, a precizat că aceste cărţi s-au ivit dintr-o necesitate interioară. „Tot încercând să scriu o carte despre poezia postmodernă, mi-am dat seama că trebuie să reiau toată poezia românească. Aşa s-a născut *Arte poetice româneşti,* carte care începe cu Anton Pann şi se încheie, la modul afectiv simbolic, cu Miron Cordun. Macedonski, cartea despre poetul trivalent, scrisă în 1999, a apărut la Editura Dacia, dar, din cauza anumitor greşeli, am rescris totul, beneficiind de o ediţie a lui M. Coloşenco. M-a atras la Macedonski tocmai această condiţie de dezmoştenit. Am urmărit să schimb valorizarea către partea a doua a vieţii lui."

Am remarcat caracterul academic al întrunirii, la care am observat prezenţa scriitorilor piteşteni, Marin Ioniţă, Sergiu Rizescu, Jean Dumitraşcu, F. Silişteanu, Amalia Constantinescu, Virgil Diaconu şi a numeroşilor studenţi şi profesori de literatură română. (Mona Maria Vâlceanu)

Arta naivă, pe simeze piteştene

La final de lună octombrie, Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Argeş, împreună cu Muzeul Judeţean Argeş, au organizat cea de-a XLIII-a ediţie a *Expoziţiei Naţionale de Artă Naivă,* cea mai amplă manifestare de acest gen din ţară. La eveniment au participat 73 de artişti naivi reprezentativi, cu un număr de peste 170 de lucrări. Manifestarea a fost deschisă (sâmbătă, 29 octombrie), cu un colocviu – *Puncte de vedere despre arta naivă* – iar vernisajul propriu-zis a avut loc duminică, 30 octombrie, la Galeria Naţională de Artă Naivă din cadrul Muzeului Judeţean Argeş.

Au fost acordate următoarele premii: Ana Boţa din Aiud – Premiul pentru pictură «dr. Ioan Grigorescu» (oferit de C.J.C.P.C.T. Argeş); Gavril Nichitean din Bucureşti – Premiul pentru sculptură «Din Vasilescu» (oferit de Muzeul Judeţean Argeş); Rodica Răduşcă din Buftea – Premiul Tinereţii (oferit de C.J.C.P.C.T. Argeş); Premiul I – Tudor Moraru din Târgu-Mureş (pictură) şi Gheorghe Bălăceanu din Iaşi (sculptură); Premiul II: Dumitru Ştefănescu din Brăila (pictură) şi Gheorghe Durac din Iaşi (sculptură); Premiul III: Salomia Andronic din Răcăciuni, Bacău (pictură) şi Sergiu Miulescu din Reşiţa (sculptură).

Întâlnirea CIC din luna noiembrie

A devenit deja o tradiţie ca în luna lui Brumar, iubitorii de cultură din Curtea de Argeş (şi nu numai) să se întâlnească la Biblioteca Cercului Militar din Curtea de Argeş. De data aceasta, s-a întâmplat pe 9 noiembrie, cu trei cărţi în program: volumele de poezie *Raiul de la mansardă*, al lui Dumitru Enache (Editura Academiei Internaţionale Orient-Occident, 2008), şi *Umbra ploii devine Fortuna,* al Danielei Voiculescu (Editura Scrisul Românesc, 2011), şi cu volumul de memorii *Stalin mi-a furat copilăria* (Editura Baştina-Radog, Chişinău, 2010), de Boris Vasiliev, din Basarabia. Trei cărţi emoţionante, primele două poeticeşte vorbind, a treia prin istoriile dramatice povestite: autorul a fost trimis în Siberia, împreună cu familia, la numai nouă ani. După mai mulţi ani de gulag, a evadat, împreună cu mama şi cu fraţii săi (tatăl, separat de familie, a murit într-un lagăr) şi, după şiruri de suferinţe, a ajuns în satul natal, a reuşit în cele din urmă să devină profesor la liceul din Sărătenii Vechi, raionul Teleneşti. O mărturie cutremurătoare, o carte spre neuitare, prezentată emoţionant de scriitoarea Maria Mona Vâlceanu din Piteşti. Ca de obicei, participarea a fost numeroasă, prezenţi fiind prieteni ai Clubului din oraş şi din împrejurimi.

Salonul cărţii argeşene

A fost ediţia a VI-a şi s-a desfăşurat între 7 şi 11 noiembrie, în organizarea şi în localul Bibliotecii Judeţene „Dinicu Golescu" din Piteşti. Un program încărcat, variat, atractiv: lansări de carte (printre altele: Virgil Diaconu, *Secol* – poezie; Ion Pătraşcu, *Mozaic diplomatic* – memorii-eseuri; Dorin Constantin, *Claun şi himere* – poezie; Vartan Arachelian, *Şiruri–Odiseea unui proscris* – memorii), prezentarea revistei-document *Samizdat,* editată de Centrul Cultural Piteşti, prezentări ale ofertei de carte a Editurilor Tiparg, Alean, Paradigme, Carminis, vernisajul unei expoziţii de grafică de Laurenţiu Baltă, Iulian Hârleaţă, Adina Iancu, şi, în ultima zi, conferinţa „Amintiri despre Ion Cruceană", susţinută de Paul Ioan Cruceană. Salonul s-a desfăşurat sub semnul dorinţei de a promova „literatura română contemporană, în contextul valorificării potenţialului creativ demn de luat în seamă, pe care îl au municipiul Piteşti şi judeţul Argeş".

Redactor-şef: Gheorghe Păun

Redacţie: Daniel Gligore, Maria Mona Vâlceanu, Constantin Voiculescu

CURTEA DE LA ARGEŞ

Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Trustului de Presă „Argeş Expres", director Gavrilă Moise, şi a Centrului de Cultură şi Arte „George Topîrceanu", director Cristian Mitrofan, din Curtea de Argeş

Corectură: Radu Gîrjoabă şi Cristian Bobi

Tehnoredactare: Elena Baicu

ISSN: 2068-9489

Redacţia şi administraţia:
Trustul de Presă „Argeş Expres"
Bulevardul Basarabilor, Nr. 35A
Tel/fax: 0248-722368.
E-mail: curteadelaarges@gmail.com
Website: www.curteadelaarges.ro

Abonamente se pot face la sediul redacţiei (25 lei/6 luni şi 50 lei/12 luni; banii trebuie trimişi în contul SC Argeş Expres Press S.R.L. deschis la Raiffeisen Bank Curtea de Argeş, IBAN: RO83 RZBR 0000 0600 0373 5533), sau în contul deschis la Trezoreria Curtea de Argeş, IBAN: RO46 TREZ 0485 169X XX00 0379.

Tiparul: SC Argeşul Liber SA, Piteşti

Homo sapiens

Memoria

Horia BĂDESCU

Există locuri care acumulează istorie. Istoria nu în datele ei evenimențiale, nu în faptele ei, ca fapte, ci ca semnificație.

Există locuri pe care acest cumul de semne, iscate și reîntâlnite în și din sens, din marele sens al lumii, le ridică în orizontul paradigmatic. Toposuri a căror natură exemplară le scoate din ordinea geografiei fizice pentru a le înscrie în cea spirituală, acolo unde orice spațiu este, mai presus de oricare altă determinare, o chestiune de memorie.

Suntem ceea ce suntem doar ca ființe de memorie, ca ființe ale memoriei noastre. Fără memorie n-am ști cine și dacă suntem. Fără memorie ar exista numai haosul. Căci haosul nu are memorie. Instinctul este memoria cărnii, așa cum Dumnezeu este memoria sufletului nostru.

Așa cum Istoria nu este în primul rând sau doar memoria faptelor, ci mai ales a paradigmelor, a sensurilor pe care le păstrează memoria colectivă.

Transilvania este un asemenea loc, un asemenea topos paradigmatic.

Mai mult încă, dacă poezia este memoria Ființei, Transilvania este, din perspectiva naturii sale exemplare, memoria românității. Cu întâiele ei zbateri se începe drumul nostru, ca popor, în istorie. De aici vin descălecătorii. Din ea și prin ea a pornit fluidul vital către atât de amar de ani sfâșiatul trup al pământului acestuia. Ea i-a hrănit și i-a ținut alături mădularele. Ea i-a aflat și i-a închegat nevăzuta făptură. În ea, durerea și amarul au fost mai grele, mai apăsătoare. În ea, dorul și jalea mai sfâșietoare. Peste tot ceea ce exprimă sufletul românesc în Ardeal, de la naștere la îngropăciune, de la cântec la poezie și filosofie, plutește umbra înjeluită a unei lacrimi. Pasul și vorba sunt mai apăsate aici de greul a câte au avut de purtat în spate neînduplecații pământului. Doina și jocul sunt mai neguroase. Până și sudalma e mai grea de povara veacurilor de plâns.

Ea e inima. Frământarea ei, pulsul ei trebuie să le asculți dacă vrei să afli cu adevărat starea națiunii. Căci Ardealul este «starea noastră de veghe», cum spunea învățatul Noica. Stare de veșnică neadormire, starea inimii.

Însă, încredințați de toate acestea, se cuvine să nu uităm că, pentru a ucide pe cineva, în inimă i se înfige cuțitul. Ori, și mai simplu, i se șterge memoria! Să luăm aminte și să ne amintim!

De veghe'n lanul de orez

Guénon și critica civilizației materiale

Dragoș VAIDA

Foarte probabil că în luna decembrie, care se distinge prin minunata vocație a *dăruirii,* a nașterii și generozității, cu atât mai mult la aniversarea cu bucurie a revistei de cultură de sub ochii noștri, tema criticii civilizației materiale din zilele pe care le trăim să nu fie întâmpinată cu sentimente calde. Într-adevăr, găsim surse de neliniști mai la tot pasul: ce se întâmplă cu Grecia sau, poate mai bine spus, ce s-a întâmplat cu cele 240 de miliarde de euro „atrase" de la Comunitatea Europeană din 1981 (*Daily Mail*), ce fel de stat mai suntem noi atunci când atributele menite să ne definească identitatea sunt topite în interogațiile unor hamleți din organismele noastre centrale, cum rămânem cu anecdotele *față cu regionalizarea,* dacă ne dispar ardelenii sau oltenii, de ce să dăm CNPul, nu-i nimic, îl dăm și pe acesta cui îi trebuie. Dar oare greșim dacă percepem ca o plăcută onoare sosirea la aniversarea Regală de la Opera Română a E. Sale Ambasadorul SUA, domnul Mark Gitenstein, cu soția, sosire subliniată printr-o oprire în fața presei de la intrare, protocol de regulă rezervat celor mai semnificative apariții – și așa mai încolo, după cum obișnuia să spună profesorul Moisil. Nu găsesc însă soluție mai bună pentru că anul trece și cu el și amintirea împlinirii a 60 de ani de la pasul către dincolo al lui René Guénon (15 nov. 1886, Blois – 7 ian. 1951, Cairo).

De ce merită însă să ne amintim de cartea acestuia *La crise du monde moderne – Criza lumii moderne,* la care tocmai încerc să mă refer în cele ce urmează? Motivarea evocării vine de acolo că, dacă cititorul va parcurge câteva extrase din carte, dintre cele propuse mai jos, cred eu, va fi uluit și tulburat de critica făcută, de actualitatea acesteia, de caracterul de premoniție al ideilor din carte. Aceste idei au fost puse pe hârtie acum aproape 85 de ani, când totul mergea încă bine, când mâncam, beam și ne căsătoream fără să ne îngrijim de nimic (Isaia?) – nu-i vorbă, nici acum nu ne pasă prea mult.

Prezentarea standard, viața–opera–bibliografia, depășește spațiul la care mă pot gândi rațional să-l ocup și tot atât de bine slabele mele puteri exersate prea puțin prin 1952, în ultimul an de liceu, cu un prieten, în orele de lectură, mai ales la Biblioteca Universitară, unde cam tot ceea ce doream „nu era" (se afla sub cheie, într-un depozit ascuns, cenzurat, mai mare decât tot restul fondului), în vizitele de seară la Biblioteca Franceză de pe Dacia, în „afacerile" la micul anticariat, o cocioabă din lemn, de sub altarul Bisericii Doamnei, de unde mai târziu am luat cartea lui Guénon despre care aș vrea acum să spun ceva, *La crise du monde moderne* – datată greșit 1931, în volumul de la Humanitas din 1993, versiunea originară pe care o am este la Éditions Bossard, 1927 – traducere frumoasă de Anca Manolescu, după ediția a treia (după câte știu însă abia a doua), Gallimard 1946, cu o bună prefață de Florin Mihăescu și Anca Manolescu, 16 pagini. Rog cititorul să folosească această prefață pentru o rapidă expunere privind viața și opera lui Guénon, la paginile traducerii referindu-se de altfel toate citatele pe care le dau mai jos. Dacă țin minte, voi veni cu un addendum privind legăturile cu opera și personalitatea lui Guénon a doi intelectuali români – părintele Mihai (Marc-Mihail Avramescu), de care știu, și Vasile Lovinescu. Ambii au avut o corespondență bogată cu filosoful francez.

Mai înainte, însă, putem reține în această însemnare diagnosticul pus de Guénon civilizației vremurilor noastre. „Până acum nu s-a mai pomenit o civilizație clădită în întregime pe ceva absolut negativ, pe ceva ce am putea numi o absență de principiu; această lipsă de temei constituie caracterul anormal al lumii moderne și face din ea un soi de monstruozitate" (p. 103). Ceea ce i se reproșează civilizației din jur este caracterul exclusiv material (p. 138). Singura valoare recunoscută este cea materială.

Constantin Brâncuși

Guénon considera că din această poziție de principiu decurg atitudini, comportamente și soluții în care autorul crede a recunoaște numeroase erori. Reținem pentru o primă orientare cateva exemple. Este astfel criticată proeminența acțiunii în detrimentul cunoașterii. „Pe măsura cufundării în materie, elementele de diviziune și de opoziție se accentuează și se amplifică" (p. 76). Poate că Guénon greșește descriind un proces imaginar, dar înainte de a pune această concluzie, nu ne încearcă oare o îndoială: nu cumva impasul/criza euro provine din proiectul realizării unei uniuni europene care, în loc să se bazeze pe ceva ce era/avea (istorie, valori, cultură împărtășite în comun), a năzuit să fie înainte de toate o uniune financiară, un fel de multinațională, o tarabă cât Europa de lungă, ceva gen Oktoberfestul munchenez? Deși scrise de mult, rândurile următoare ne suscită azi anxietatea: „E, deci, de așteptat ca descoperirile, ori mai bine zis invențiile mecanice și industriale, să-și continue dezvoltarea și înmulțirea accelerată până la sfârșitul vârstei actuale; și cine știe dacă nu cumva pericolul de distrugere pe care îl poartă cu ele nu va fi unul dintre principalii agenți ai catastrofei ultime..." (p. 77-78). Poziția de principiu semnalată, ne spune autorul, „...suscită dezvoltarea exclusivă a posibilităților inferioare ale umanității..." (p. 104), „la extrema opusă oricărei spiritualități și intelectualități adevărate" (idem). Încercarea de a determina o redresare este sortită eșecului, crede Guénon, atâta vreme cât se pleacă de-a-ndăratelea, de la consecințe către principii și nu invers (p. 123). Nu sunt cele date singurele exemple la care ar merita să reflectăm, concluzionând cum credem de cuviință. Trimit la carte, de pildă, la p. 121 – „motorul imobil", ceva de tipul societății civile invocate astăzi, p. 123 – domeniul social nu este locul de unde ar trebui să înceapă o redresare, p. 124 – principiul lui Peter *avant la lettre*, p. 125 – învățarea prin memorare versus înțelegerea prin interiorizare, p. 130 – „fabricarea opiniei", p. 131 – „mașina puterii".

Invocarea unor principii poate să pară ceva „de modă veche". Întrebarea care se pune nu este cumva aceea că toate pe care le vedem astăzi sunt tocmai urmări ale unei demisii acceptate – morale, intelectuale, spirituale în cele din urmă? Apogeul îl atingem când în mare veselie aruncăm pe geam lucrurile și valorile la care am ținut zeci de ani, într-o euforie galopantă cu specific național, când petrecem cu actorii sau cu beneficiarii unui sistem care ne-a adus în situația de azi și pe care îi regăsim acum importanți oameni în afaceri și politică sau analiști invitați la emisiunile tv. Dacă întrebarea pusă și afirmația corolar trebuie respinse, prea bine, avem liberul discernământ. Nu ar fi însă mai de folos să ne oprim puțin, să judecăm și să vedem cam cât dintre susținerile de mai sus sunt totuși în vecinătatea unor adevăruri?

Acele vremuri amintite *nu au trecut*, subzistă în jurul nostru și chiar și în unii (?) dintre noi, pentru că subzistă *relațiile,* așa cum a observat profesorul Andrei Pleșu, și mai ales *modul de operare* (lucrăm din ce în ce mai mult decât mai înainte pentru că mentalitatea s-a schimbat foarte puțin), adică *sistemul de proceduri,* pe care aș vrea să-l adaug. Categoria oportuniștilor, a împăciuitorilor, a celor care se fac că nu văd nu numai că nu este *deșartă,* ci chiar se dezvoltă, întărind rândurile. Ei spun „asta a fost istoria", mentalitate semnificativ criticată de către academicianul Solomon Marcus, în partea a treia a unei memorabile emisiuni *Garantat 100%*, împreună cu profesorul Neagu Djuvara. Nu mai este acceptare pasivă, cum poate a fost în trecut, acum este colaborare activă, combatantă.

Coda: A plecat René Guénon și de 50 de ani și Lucian Blaga și ne-au lăsat un întreg domeniu, *filosofia culturii* (dusă de cel din urmă de la un Frobenius sau Spengler mai departe), ca să avem și noi ceva la care să cugetăm. Ceva important mai mult decât oricând, acum când călcăm pe la diferite porți, căutând o scurtătură pentru definirea identității noastre, europeană, atlantică, la mare sau la Dunăre, de-o fi una, de-o fi alta...

O carte de înțelepciune

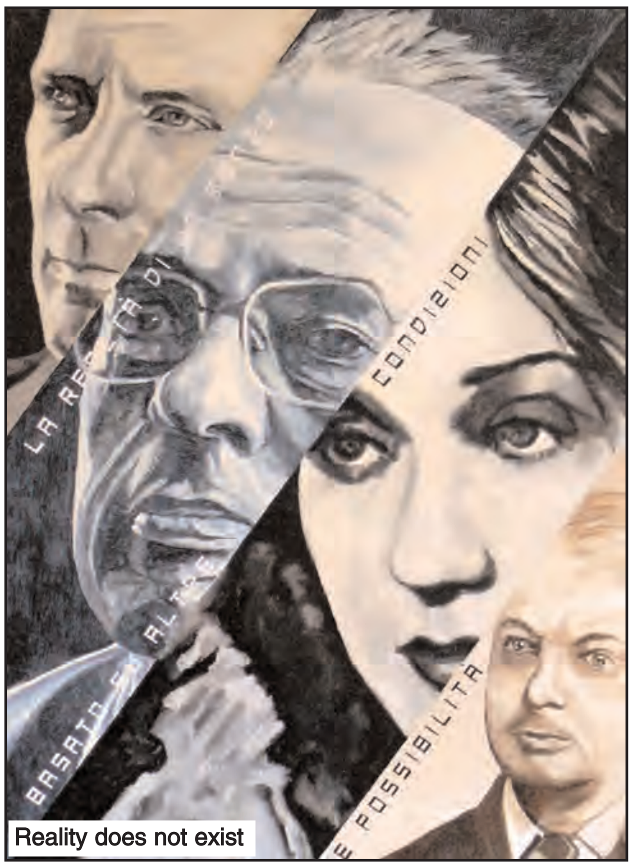
Acad. Solomon MARCUS

Reluăm de data aceasta partea a doua a articolului *De neamul Ciorăneștilor*, publicat de acad. Solomon Marcus în *România literară* nr. 12, 26 martie – 1 aprilie 2003. Prima parte a apărut în numărul anterior al revistei – de unde trebuie să ne reamintim că Nicolae Ciorănescu, fratele lui Alexandru Ciorănescu, savantul român din Canare de la a cărui naștere s-au împlinit 100 de ani, a fost matematician și profesor universitar de matematică.

Printre cărțile publicate de Nicolae Ciorănescu există și una care, deși cu titlu aparent matematic, *Linii drepte, drumuri strâmbe* (Tiparul Universitar, București, 1939, 115 pagini) este de fapt o carte de înțelepciune, de filosofie a vieții. Într-un moment de mare îngrijorare în viața politică românească și europeană, iată ce spune autorul în *Cuvânt înainte:* „[...] cu cât viața devine mai complexă, cu atât se cugetă mai puțin, noile generații nu se mulțumesc să ignore calea rațiunii, ci o și disprețuiesc". Mai departe, câteva cuvinte de înțelepciune: „Ceea ce sunt cristalele față de materia amorfă este Universul rațional față de cel real" (p. 7). Dar această încredere în puterea rațiunii este subminată de capacitatea extraordinară a realității de a se ascunde privirilor noastre: „Realitatea se ascunde totdeauna înapoia aparențelor; niciodată nu vom ști când am înlăturat ultima aparență" (p. 13). Iată observații de finețe asupra psihicului uman: „Uităm mai repede ceea ce a fost decât ceea ce ar fi putut să fie" (p. 23); „Lașitatea și spiritul de turmă sunt unul și același lucru" (p. 24); „A înțelege are un corolar în morală: a ierta" (p. 26); „Cel mai greu lucru de învățat este simplitatea" (p. 30); „Dreptul la singurătate este cel mai vechi drept al omului. În ziua când îl va pierde, va trebui să renunțe la calitatea de individ" (p. 31). Distincția dintre științele naturii și cele ale omului este subliniată cu subtilitate: „În domeniul științelor naturii, un fapt poate răsturna o teorie. Înșelați de acest lucru, mulți combat teoriile sau legile din domeniul psihologiei sau sociologiei prin fapte sau exemple izolate, uitând că aici legile, dacă sunt, sunt legi statistice" (p. 14). Desigur, și în natură există legi statistice, iar în domeniul cuantic ele sunt atotputernice. Aceste reflecții fac parte din secțiunea „Cunoaștere și metodă".

Itinerar lăuntric

Într-o altă secțiune, „Itinerar lăuntric", citim: „Cu cât îmbătrânim, cu atât suntem mai puțin liberi, căci trecutul ne impune ce trebuie să facem în fiecare împrejurare mai importantă" (p. 31); „Scopul primordial al oricărei educații este de a da elementele ce permit sesizarea nuanțelor" (p. 33). În secțiunea „Relații și cadru social", citim: „Pentru cei legați de bunurile spirituale, cadrul cel mai propice este o societate complet evoluată; pentru cei ce urmăresc realizări materiale, locul lor e într-o țară în devenire" (p. 38); „Se pierde adeseori din vedere că, pentru a ajunge a ne defini și afirma, avem tot atâta nevoie de ostilitatea unora, cât și de sprijinul altora" (p. 40). „Sociologia este față de istorie ceea ce este topologia față de geometrie" (p. 46); „Fenomenul specific civilizației moderne este creșterea nemăsurată a numărului proștilor cu pretenții de conducători" (p. 46); „Cauza antagonismului dintre generații stă în aceea ce ei au în urma lor. Bătrânii uită însă că e mai bine să ai timpul în urmă decât să-l ai înainte, deoarece șansele unui tânăr de 20 de ani de a ajunge la vârsta de 70 sau 65 de ani sunt, respectiv, de 10% și 25%, pe când cele ale unui om de 57 de ani, vârsta la care se poate considera realizat, sunt de două ori mai mari ca să ajungă la aceeași vârstă, iar șansa tânărului ca să ajungă la vârsta de 57 de ani este de 50%. Deci poziția lui este mult mai dezavantajată decât a omului ajuns; din acest punct de vedere, studiul unei tabele de mortalitate arată că tot cei ce au trăit au șanse mai mari să mai trăiască" (p. 46-47).

Reality does not exist

Ceea ce ne unește și ceea ce ne desparte

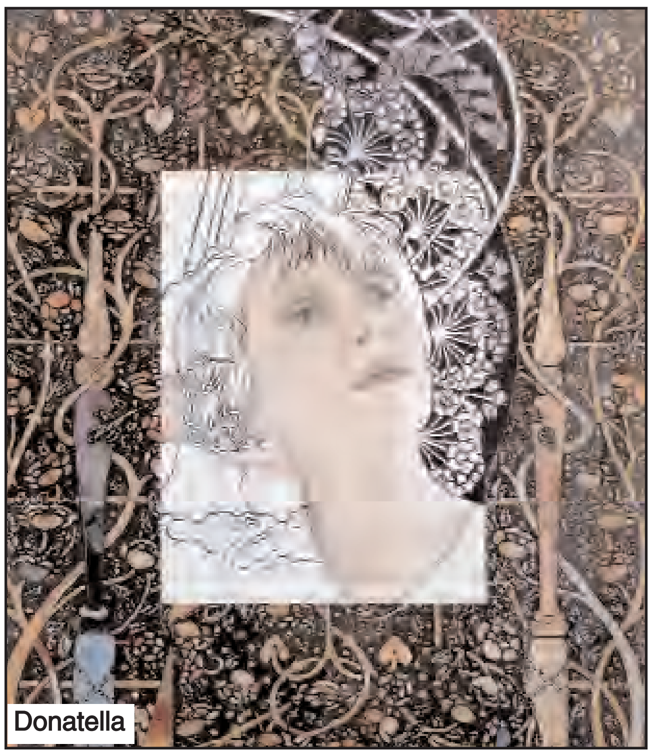
În secțiunea cu acest titlu, citim: „Regimul democrat se întărește criticându-l, cel autoritar slăbește adulându-l" (p. 52); „Sociabilitatea nu înseamnă și civism. Marii solitari sunt mai totdeauna și oameni de mare curaj, iar lașii sunt indivizii cei mai sociabili" (p. 52); „Ca și îmblânzitorul de șerpi, care trebuie să cânte pentru a nu fi mușcat, tiranul trebuie să distragă în mod permanent poporul, un moment de neatenție putând să-i fie fatal" (p. 52); „Este tot atât de primejdios pentru un organism social să descurajeze pe cei buni, cât și să încurajeze pe cei răi" (p. 53); „Numai cel ce a gustat din amărăciunea trădării prietenilor și din umilința de a fi cruțat de dușmani este pregătit pentru politică" (p. 53); „Acolo unde se strigă la răspântii ceea ce e de la sine înțeles și se șoptește la ureche ceea ce ar trebui denunțat de la orice tribună, lipsa de caracter este mijlocul cel mai sigur, dacă nu și singurul de promovare socială" (p. 54); „Un popor capabil de a suporta toate mizeriile fizice și morale poate că n-o să dispară, fiindcă nici nu există" (p. 55); „O guvernare e bună în măsura în care asigură primatul inteligenței față de cel al instinctelor" (p. 57). La secțiunea „Viață și destin": „Nu cere puțin vieții căci s-ar putea să-ți refuze și acel puțin" (p. 74). La „Valoarea câtorva valori": „Dacă e scuzabil să crezi că ai dreptul la succes, e condamnabil să faci din el scopul vieții" (p. 94); „Trebuie denunțați ca răufăcători toți cei care, fie și numai prin tăcerea lor, contribuie la confuzia valorilor, boala cea mai gravă a unei societăți în devenire" (p. 95); „Când originalitatea e singurul criteriu în judecățile de valoare asupra unei creații, să renunțăm la perfecțiune și să ne așteptăm la orice aberație" (p. 95); „În limba română trebuie făcută deosebirea dintre inteligent și deștept. Ultimul cuvânt presupune și acceptarea în ordinea morală a unor stări de fapt pe care cauți să le utilizezi în folosul tău" (p. 108; a se compara cu reflecțiile lui G. Călinescu pe această temă).

Aici și dincolo

În secțiunea cu acest titlu citim: „Ridicarea lumii occidentale se datorează substituirii tacite, dar permanente, a omului în locul lui Dumnezeu. Prăbușirea ei se va datora tot acestei cauze" (p. 83); „Toleranța față de cele omenești este ceea ce rămâne din creștinism, după ce a fost trecut prin alambicul rațiunii. Ea este religia laică a umanității" (p. 83); „Ceea ce este de mirare la un ateu nu e faptul că a ajuns la concluzia că nu există Dumnezeu, ci că a putut să se consoleze de această absență" (p. 84); „Dumnezeu nu va putea fi izgonit niciodată din sufletele celor obidiți" (p. 84); „Există o morală în infinitul mic, după cum există o geometrie diferențială și alta la scară finită, fără ca prima să atragă cu necesitate pe cealaltă, putându-se foarte bine ca fiecare pas al cuiva să fie bine făcut, dar drumul parcurs de mii de pași, fiecare just, să fie greșit" (p. 89). În „Scurtă caracterologie", citim: „Cele mai mari canalii se recrutează dintre cei ce au o părere excelentă despre ei înșiși. Toți cei ce nu au sentimentul onoarei se cred Machiavelli, machiavelismul de suburbie devenind un adevărat flagel" (p. 113).

Psihologie feminină

Reflecțiile pe această temă sunt înscrise sub titlul „Câtiva invarianți ai celor mereu schimbătoare"; „Femeia poate înțelege orice la un bărbat, afară numai de pasiunea lui de a înțelege" (p. 61); „Acolo unde un bărbat inteligent are dificultăți să înțeleagă o femeie, o alta înțelege imediat despre ce este vorba" (p. 65); „Femeile consideră cunoscută o anumită realitate din care cunosc câteva amănunte, bărbații numai atunci când pot s-o încadreze în alta mai generală" (p. 65); „Marele risc al femeilor e că sunt silite să-și joace marea carte a vieții la o vârstă când experiența le este foarte redusă, dacă nu nulă. Bărbații își pot realiza visul la orice vârstă, dacă nu chiar postum; femeile nu pot aștepta, timpul fiind marele lor dușman" (p. 64). Desigur, unele dintre aceste reflecții sună azi anacronic, cum ar fi și acestea: „De când curentele politice sunt născute și alimentate de patimi, femeile încep să-și simtă vocația politică" (p. 64); „Pentru femeie, fericirea însemnează încremenirea într-o anumită stare, considerată ca optimă; pentru bărbați, ea este permanenta depășire a oricărei stări, oricât de bună ar părea ea" (p. 63); „O femeie urâtă e un bărbat ratat" (p. 62).

Donatella

Cogito, ergo sum

Diversitatea cunoașterii teoretice

Dan D. FARCAȘ

Părinții diverselor filosofii sau religii din vechime, dar și bunul simț al omului obișnuit, au considerat că în existența noastră ne confruntăm cu o *unică realitate*, chiar dacă aceasta era complexă și părea să aibă diverse compartimente, unele mai la vedere, altele mai ascunse.

Începând cu scolastica medievală, dar mai ales prin opera marilor raționaliști, care au forjat viziunea europeană despre lume, s-au pus însă în evidență tot mai multe situații în care ipoteza unicității realității ducea la contradicții supărătoare. În esență, aplicarea strictă a gândirii logice la fenomenele divine, „supranaturale", ducea la mari contradicții. Cel puțin de la Kant încoace, răspunsul la această provocare a fost acceptarea a două realități. Una dintre realități era cea empirică, profană, cu care ne confruntăm zi de zi și în care puteai folosi logica ori matematica. Altă realitate era cea transcendentă, sacră, în care funcționa cunoașterea prin revelație și credință. Mulți acceptă și azi această dihotomie.

Recunosc că nu am înțeles niciodată de ce a fost necesară o astfel de segregare. Mi s-a părut o capitulare jenantă a intelectului în fața unei probleme spinoase, un subterfugiu comod pentru a evita niște posibile paradoxuri. Kant și predecesorii săi aveau o scuză, pe cea a unor tabuuri, în primul rând religioase, pe care nu le puteai ocoli decât cu sacrificii pe care nu merita să ți le asumi. Dar de ce să menținem această viziune și azi?

În devenirea mea, nu am putut abandona niciodată pe deplin nici gândirea logică, nici pe cea matematică, în ciuda limitelor acestora de care deveneam tot mai conștient. Nu le-am putut abandona nici măcar atunci când eram confruntat cu cele aflate mult dincolo de lumea noastră obișnuită. Să fi fost oare o „deformație profesională"?

Mi-am dat seama astfel destul de repede că nu este rațional să susții, ca pe o certitudine, o propoziție de tipul: „nu există Dumnezeu deoarece nu există nicio dovadă (acceptabilă la modul științific) a acțiunilor lui". În primul rând se încalcă astfel o elementară regulă logică, anume aceea că „absența dovezii (unei entități) nu reprezintă dovada absenței (acelei entități)".

Desigur, nici prezența divinității nu poate fi dovedită la modul cerut de știință. Dar, în astfel de cazuri, cel puțin pentru cei ce folosesc matematica, este perfect îndreptățită construirea unei lumi ideale (alternative); în cazul nostru construirea unei lumi care să aibă drept primă axiomă pe aceea că „există Dumnezeu", cu axioma adițională că acest Dumnezeu este chiar cel despre care se vorbește în *Biblie*.

În acest caz, continuând cu raționamentele, nu mai putem accepta segregarea celor două realități, cel puțin față de teologi și de credincioși, întrucât aceștia aduc mărturii despre o mulțime de fenomene în care „cele două realități" se amestecă. Biblia ne vorbește de nenumărate intervenții ale sacrului în lumea „profană". Dar astfel de intervenții se spune că se întâmplă și în zilele noastre. Francezul Lucien Blaise inventariase 29.654 apariții religioase (Maria, Iisus, sfinți, îngeri, demoni etc.), petrecute pînă în 1991, în 1.272 de locuri, din 69 de țări. Dintre aceste miracole, peste trei sferturi aparțineau Fecioarei Maria și cam de zece ori mai puține lui Iisus. Putem adăuga rugăciunile, vindecările inexplicabile, pelerinajele la icoane făcătoare de minuni, credința în viața de apoi etc., pentru a înțelege că lumea credincioșilor percepe o permanentă conlucrare a sacrului și profanului în ceea ce este totuși o unică realitate. Lucrurile stau, desigur, altfel dacă vorbim de cunoașterea umană a acestei unice realități, în particular de cunoașterea științifică. Voi cere permisiunea cititorului să reamintesc, în acest sens, câteva idei despre care am vorbit deja în articole anterioare.

Orice știință privind realitatea trebuie să aibă două rădăcini puternice: pe de o parte, observația, experimentul și, eventual, măsurătoarea, iar pe de altă parte, construcția lumilor ideale și a teoriilor care să explice fenomenele observate. Numai că, am arătat, doar o parte a realității poate fi sondată în acest mod. Există fenomene sacre, care nu pot fi observate sau reproduse după dorință, iar știința nu acceptă relatările martorilor drept dovezi. Există și fenomene pe care le considerăm posibile, dar care nu pot fi aduse în laborator. Prin urmare, putem vorbi de o realitate „*experimentabilă*" și una „*neexperimentabilă*". Fenomenele sacre, în măsura în care acceptăm existența lor, sunt neexperimentabile; dar la fel sunt și cele care țin de introspecție, de trăirile noastre inefabile. Or, știința nu poate aborda decât realitatea experimentabilă. Desigur, pe măsura perfecționării instrumentelor noastre, granița dintre realitatea experimentabilă și cea neexperimentală se tot modifică, dar distincția rămâne.

Am mai spus că o lume ideală și o teorie construită pe ea au sens doar dacă acoperă și „explică" observațiile făcute într-un anumit domeniu al realității. Preferăm să lucrăm cu teorii și nu doar cu niște adevăruri disparate din mai multe motive: pentru economie de mijloace, pentru posibila regenerare,

About giving explanations

grație coerenței, a componentelor pierdute, pentru o mai bună verificare a necontradicției etc. Dar principalul motiv este că dintr-o teorie se pot deduce, logic și uneori matematic, adevăruri nicicând observate, deci *previziuni,* care vor fi apoi confruntate cu realitatea. Acest mecanism a fost principalul motor al progresului în ultimele secole.

În consecință, știința va avea aspirația să găsească, în realitatea *experimentabilă,* sisteme de *legi* cu ajutorul cărora oamenii să poată face astfel de previziuni. Desigur, am căzut de acord că legile acestea nu sunt ale realității, ci ale cutărei teorii prin care încercăm să înțelegem realitatea. Dar chiar și o astfel de lege nu se poate referi decât la realitatea fizică, ori chimică, ori poate la fundamentele biologiei, care fac parte din ceea ce am putea numi *ținutul neschimbării,* acea parte a realității în care, de milioane de ani, se repetă aceleași tipuri de fenomene, obiecte sau substanțe, și funcționează aceleași legități. Dar există și o altă lume, începută timid cu ființele vii și ajunsă extrem de complexă odată cu miracolul apariției omului. Această lume am putea-o numi ținutul *surprinderii* sau al *competiției* pentru viață. Orice ființă vie se străduia, încă de la începuturi, cu mijloacele pe care i le conferea zestrea genetică și experiența, să-și controleze potențialii competitori sau adversari; aceștia însă, la rândul lor, făceau același lucru. Dacă, prin cine știe ce întâmplare, un individ ar fi cunoscut azi la perfecție strategiile adversarului său, obținând astfel un avantaj asupra lui, mâine putea avea *surpriza* că adversarul a avansat și el în cunoaștere și și-a schimbat comportamentul. Și lucrurile se complică încă și mai mult dacă vom lua în considerare, pe lângă competitori, și alianțele ori ierarhiile. În acest sector al realității nu este deci niciodată sigur că ceea ce a fost adevărat azi va mai fi și mâine, iar legile cutărei teorii (să zicem din istorie, politologie, economie etc.), valabile azi, – ar putea să nu mai aibă valoare mâine.

Cu ideile de mai sus, am putea distinge cel puțin cinci mari categorii de teorii, și anume:

– **teoria științifică,** previziunile căreia se pot confirma sau infirma în lumea reală, altfel spus, dacă aceste previziuni se referă, măcar în bună parte, la realitatea experimentabilă. La rândul lor, aceste teorii pot fi *de lungă durată*, în fizică, chimie etc., sau *conjuncturale*, ca în economie.

– **teoria metafizică,** dacă principalele sale previziuni se referă la o realitate neexperimentabilă. Există în acest caz cel puțin trei subcategorii, și ele parțial suprapuse: teoriile filosofice (ontologii: de ce există lucrurile și ființele, determinism etc., gnoseologii: cunoașterea finită sau infinită, adevăruri ultime etc.), teoriile teologice (existența și natura divinității, supraviețuirea sufletului etc.) și teoriile privind fenomene foarte rare.

– **teoria abstractă** (autonomă), dacă teoria are ca obiect doar o lume ideală, *fără să-și propună* să fie pusă în corespondență cu niciun tip de realitate (experimentabilă sau neexperimentabilă). Se presupune totuși, de multe ori, că o astfel de teorie ar putea fi folosită într-un viitor oarecare la cunoașterea realității, sau la construirea altor teorii utile în cunoaștere. Cazul cel mai important este cel al teoriilor matematice „pure", acele *jocuri mintale coerente*, sprijinite exclusiv pe *convenții* de tipul „să considerăm...", ori „să presupunem că…" Un exemplu de succes l-au constituit geometriile neeuclidiene.

– **teoria gratuită,** dacă previziunile sale *nu pot* fi puse în corespondență, nici nemijlocit, nici prin consecințe, cu realitatea. O astfel de teorie se justifică doar „în sine", eventual prin complexitate, coerență și frumusețe internă. Întrucât însă nu folosesc (și nu vor folosi) nimănui și nu se leagă de nicio activitate utilă, ele vor fi treptat uitate, sub avalanșa noilor probleme și adevăruri. Cine își mai aduce aminte, să zicem, de „trigonometria pătratică" a matematicianului român Valeriu Alaci, teorie perfectă, dar nefolositoare?

– **teoria sterilă,** incapabilă să genereze previziuni interesante, nici în lumea ideală, nici în cea reală. Aici intră eforturile, uneori eroice, de „matematizare" a cutărui domeniu, demers în care se dau zeci de notații, definiții, principii etc., dar nu se mai deduce apoi nicio consecință inedită, surprinzătoare, la care nu s-ar fi putut ajunge pe alte căi, consecință care să fie apoi confirmată (sau măcar infirmată) prin confruntarea cu realitatea. Adesea, autorul teoriei, văzând că nu poate continua, invită pe alții să preia ștacheta, convins fiind că totuși lui i se cuvin laurii. O astfel de teorie va fi în mod cert ignorată de comunitatea științifică. Îmi aduc aminte că regretatul meu prieten, matematicianul Mihai Botez, caracterizase odată o astfel de încercare prin cuvintele – evident disprețuitoare – „o sută de definiții și nicio teoremă".

Cogito, ergo sum

Filosofia în România şi în Olanda

Wim LAMFERS

Wim Lamfers s-a născut în 1950 la Utrecht (Olanda). A întrerupt studiile de teologie protestantă la Utrecht, pentru a studia teologie ortodoxă la Sibiu (1973-74). A păstrat după aceea legături strânse cu România. Din 1977, când s-a căsătorit (cu o româncă), este preot reformat în Olanda. În 1998 şi-a făcut doctoratul cu o teză despre teologul luteran Dietrich Bonhoeffer (1906-1945). În 2002 a publicat o carte despre legătura între etică şi politică, libertate şi responsabilitate la disidenţii Bonhoeffer, Václav Havel şi Andrei Pleşu. În 2009 a publicat, tot in Olanda, o carte despre viaţa monahală în România. În 2011 i-a apărut la Curtea de Argeş *Curajul credinţei*, despre teologia lui Bonhoeffer. A publicat articole cu caracter teologic şi filosofic în mai multe reviste.

Filosofia în România între 1948 şi 1989

Studenţii din Apus citeau în anii şaizeci şi şaptezeci ai secolului douăzeci deseori cărţile lui Sartre, care erau atunci foarte populare. Studenţii români nici măcar la textele acestui filosof de stânga n-aveau acces, spre deosebire de studenţii din Polonia şi Cehoslovacia, alte ţări socialiste ale imperiului sovietic, care citeau asemenea cărţi. În era socialistă, în România, studiul de filosofie la universitate consta doar din citirea textelor „filosofice" ale lui Makarenko, Marx şi Lenin. Interpretarea lor nu era privilegiul studenţilor. Astfel, s-au creat doar filosofi care erau pe linie, nu filosofi care erau în stare să gândească autonom. În lagărul stalinist România, numele Bloch, Kolakowski, Lukács sau Patocka erau necunoscute, libertatea pentru a filosofa inexistentă.

Jean Paul Sartre - Boris Vian

Între 1948 şi 1989 s-au publicat aproape numai textele „gânditorilor" socialişti şi textele filosofilor clasici, precum Platon şi Hegel, toate însoţite de un îndrumător care indica felul cum trebuia să fie interpretate textele. Astfel, libertatea de gândire individuală era limitată. Lucrările filosofilor clasici, precum Aristotel, Descartes, Spinoza sau Kant, erau greu accesibile. Textele filosofice pe care Cioran le citise în anii douăzeci şi treizeci erau interzise.

După ce conducerea partidului a recunoscut în sfârşit că modul în care l-a alungat pe Blaga de la universitate n-a fost deloc corect, lucrările filosofului de la Lancrăm au fost din nou publicate după 1968. Totodată au apărut însă articole şi cărţi în care filosofia „burgheză" a lui Blaga a fost criticată. Oriunde se foloseşte un Index, cititorii nici în gândirea lor nu sunt liberi, dar să-şi mai exprime şi părerea!

Mai mulţi dintre puţinii români care în era socialistă au primit aprobare să studieze în străinătate n-au studiat, precum era de aşteptat, la filosofi francezi cu orientare de stânga, ci tocmai la Heidegger. Drept urmare, filosofia lui Heidegger a primit deja atenţie în era socialistă. E o dovadă că socialiştii n-au dispus de „un nas fin", poate din cauză că naţional-socialismul şi naţional-comunismul seamănă. Filosoful din Pădurea Neagră este tot un filosof cu un blazon politic pătat: tot de extremă dreaptă, precum Cioran.

Filosofia în România după 1989

Imediat după 1989, când o parte a PCR-lui a alungat cealaltă parte, au apărut multe cărţi de filosofie. Interesul crescut pentru filosofie era un răspuns la golul sufletesc creat de socialism. Dezorientaţi, oamenii erau în căutare. Mulţi se duceau spre biserică. Dar poate şi filosofia era în stare să dea o mână de ajutor într-o perioadă plină de nesiguranţă.

Au apărut lucrările lui Cioran, până atunci mai mult interzise. Dar lucrările unui om care din punct de vedere psihic şi politic era dezechilibrat nu puteau să-i ajute pe cei care căutau să-şi croiască un drum prin vremuri tulburi. În era socialistă s-a permis doar publicarea parţială a operelor lui Noica, iar după 1989 au apărut şi operele sale necunoscute. Datorită publicării lucrărilor respective, filosofia românească din perioada interbelică era din nou în centrul atenţiei. La începutul anilor nouăzeci, mulţi aşteptau să găsească tocmai în cele născocite în perioada interbelică soluţii pentru problemele cu care erau confruntaţi în era postcomunistă. Reacţiile vehemente, deloc ştiinţifice, împotriva cărţilor lui Laignel-Levastine arătau că o discuţie liberă despre naţionalismul idolilor cei noi (Cioran şi Noica) este imposibilă. Libertatea este un dar care este greu de cultivat.

După concentrarea unilaterală asupra „filosofiei" marxist-leniniste, urmează în perioada cu mai multă libertate de după 1989 tot o concentrare unilaterală, şi anume, asupra filosofiei româneşti din anii treizeci. Cu toate că exista mai multă libertate, după marxismul totalitar, o altă mişcare politică, nu mai puţin totalitară, era în centrul atenţiei: legionarismul. După extrema stângă, extrema dreaptă, deci niciun câştig. Fascismul şi marxismul şi punctul comun care leagă cele două ideologii aparent opuse, naţionalismul, sunt trei maladii vehemente care au infectat societatea întreagă. Maladiile respective au creat multe neînţelegeri între oameni: oameni care puteau să fie buni vecini au devenit vrăjmaşi. Chiar şi după 1989 filosofia şi politica nu erau în stare să se despartă una de alta, pe când într-o perioadă cu neclarităţi politice ar fi fost mult mai binefăcător, mult mai înţelept să priveşti scena politică mai de la distanţă, mai la rece.

După 1989, au apărut în sfârşit şi lucrările altor filosofi, care mult timp au rămas necunoscuţi. Lucrările filosofilor străini n-au atras însă atâta atenţie cât lucrările filosofilor români. Deoarece au dorit să îşi cunoască mai întâi propriul trecut, românii au pierdut, după 1989, şansa să privească în curtea vecinului. Din nou ideile din străinătate au rămas, după atâţi ani de recluziune, pentru mulţi la distanţă. Cu toată libertatea, orizontul multora nu s-a lărgit.

Prin toate publicaţiile filosofice, s-a deschis pentru mulţi, pe lângă lumea credinţei, o altă lume: lumea filosofiei, o lume care, decenii întregi, a fost mai mult prohibită şi pe urmă ascunsă.

Ferdinand de Saussure

Filosofia în Olanda după 1985

Pe când în Franţa, Germania şi Anglia interesul pentru filosofie exista de mult la un public mai larg, în Olanda interesul pentru filosofie a crescut numai după 1985. Dintr-o dată, s-au format grupări de oameni, ca să discute despre probleme filosofice. S-au deschis ici-acolo chiar „hoteluri filosofice" în care clientul găseşte cărţi de filosofie în cameră. În mai multe oraşe s-au deschis baruri în care se organizează discuţii filosofice. În *noaptea anuală de filosofie* filosofii prezintă cărţile şi ideile lor.

Olandezii care au probleme pot să consulte şi un filosof, psihanaliza nemaifiind exclusiv terenul psihologiei. După ce influenţa creştinismului a scăzut sensibil, au revenit practici din Antichitate, când filosofia era, înainte de toate, înţelepciunea vieţii.

Pe când în Franţa, lecţii de filosofie sunt de mult normale la licee, precum în România antebelică, asemenea lecţii au devenit la diferite licee din Olanda o disciplină nouă. Recent, şi olandezii au ceea ce francezii şi nemţii au de mult timp: un program despre filosofie pe televizor. Este clar că printre intelectualii olandezi, filosofia este modă de când influenţa Iluminismului a crescut sensibil.

Cursuri de filosofie în Olanda

În mai multe localităţi olandeze s-au format cercuri de studiu al filosofiei, exact precum în Iluminism. În asemenea cercuri, cunoscătorii, dar mai ales laicii care au un interes viu pentru filosofie citesc texte (clasice) de filosofie. După explicaţiile date, toată lumea participă la discuţii vii. În unele cercuri de studiu al filosofiei se citeşte în fiecare an un alt text al unui anumit filosof. Astfel, ani de zile poate fi vorba despre texte din operele lui Spinoza sau Nietzsche. În acest fel, iubitorii se transformă cu timpul în specialişti. În cercul de studiu al filosofiei pe care eu îl conduc, citim în fiecare an un alt text filosofic, care a jucat un rol important în discuţii filosofice sau ca text de referinţă în cărţi de filosofie. Am tratat astfel *Etica Nicomahica* a lui Aristotel, *Discursul despre metodă* al lui Descartes, *Despre libertate* de J.S. Mill şi *Genealogia moralei* de Nietzsche.

Cursurile universitare pentru seniori, mai ales cursurile de filosofie sau cursurile de istoria artei, atrag un public larg. Cursurile despre istoria filosofiei, filosofia antică, filosofia existenţialiştilor francezi sau filosofia contemporană există şi sub formă de CD-uri.

Şcolile de vară fiind din ce în ce mai populare, olandezii se duc în tabere în care filosofia stă în centrul atenţiei. În România, terenurile amenajate special, unde s-au organizat altădată tabere, se află în dărăpănare.

Filosofia pe plan universitar în Olanda

La studiul de filosofie de nivel universitar, dintr-un studiu sistematic şi abstract, filosofia s-a legat din ce în ce mai mult de realităţile vieţii: ceea ce în veacul nouăsprezece era doar teorie (filosofia vieţii) a devenit în anii cincizeci ai secolului douăzeci, datorită existenţialismului, practică.

Până în 1940, filosofia predată la universităţi olandeze era mai ales de origine germană, influenţa lui Kant fiind mult timp mare. Prin anii cincizeci, existenţialismul a stârnit mult interes, mai ales cărţile lui Sartre şi ale lui Camus. Alţi studenţi stăteau sub influenţa fenomenologiei lui Husserl. În anii şaptezeci, s-a predat şi filosofia analitică. Dar interesul pentru filosofia anglo-saxonă n-a durat mult, interesul pentru gândirea lui Heidegger sau a lui Levinas fiind mai mare. Interesul pentru filosofia marxistă a existat doar între 1968 şi 1977, mai ales în rândurile studenţilor, dar a dispărut repede după ce gândirea lui Arendt a devenit cunoscută şi cărţile lui Soljeniţîn au fost publicate. Numai atunci s-a văzut că nu doar totalitarismul de dreapta este dăunător. Interesul pentru filosofia antică, germană, franceză, engleză şi americană a existat tot timpul: de la Platon la Plotin, de la Schopenhauer la Jaspers, de la Descartes la Ricoeur, de la Hobbes la Scruton, de la Dewey la Rorty, tot felul de filosofi şi-au găsit cititori. O asemenea variaţie a lipsit ani de zile în România: gândirea necenzurată nu prea a avut şanse, fiindcă prevala „gândirea" (marxistă) ceauşistă.

Filosofii cu studii universitare sunt activi în tot felul de ramuri: ca sfătuitori politici, în publicistică sau ca specialişti care dau medicilor sfaturi etice, tehnica medicală dezvoltându-se foarte repede, iar problemele medicale şi etice crescând totodată.

→

Cogito, ergo sum

Publicații filosofice în Olanda

În urma interesului mărit pentru filosofie, au apărut multe traduceri ale textelor clasice de filosofie și multe cărți noi despre filosofie. Noi reviste de filosofie, în care se și anunță evenimente cu caracter filosofic, știu să atragă un public larg. Cărțile lui Sloterdijk sau ale lui Nussbaum se vând bine. Biografiile filosofilor cunoscuți, precum cărțile lui Safranski, au o căutare și mai mare. De ani de zile, editurile cu caracter filosofic n-au avut o așa mare vânzare. În urma interesului crescut pentru filosofie, câteva ziare olandeze conțin, precum ziare germane sau engleze, recenzii extinse, aprofundate, care însoțesc apariția unei cărți importante de filosofie sau traducerea unui text clasic de filosofie. Există librării cu un colț special amenajat cu tot felul de cărți de filosofie, în mai multe limbi. Ceea ce în urmă cu patruzeci de ani era o raritate este în ultimii douăzeci de ani normal.

Un interes special pentru filosofii olandezi nu există, Olanda fiind o țară cosmopolită. Filosofii renumiți din Olanda, Descartes, Spinoza și Locke, erau toți imigranți. Azi, filosofii olandezi, precum Achterhuis, care a scris despre Camus și despre probleme sociale, și Lemaire, care se ocupă de probleme ecologice, stârnesc și în străinătate interes. De-a lungul veacurilor, olandezii au citit mai ales cărți ale filosofilor străini: destule cărți sunt traduse, dar mulți intelectuali olandezi stăpânesc mai multe limbi.

Într-o țară comercială, precum Olanda, unde în toată istoria au circulat tot felul de limbi, era întotdeauna clar: textele filosofice (și psihologice!) trebuie să fie citite în limba originală, deoarece fiecare filosof are terminologia lui specifică, care într-o traducere se pierde. Nu întâmplător, pedagogul de la Păltiniș a cerut elevilor săi să învețe greaca și germana: fără asemenea cunoștințe le-ar scăpa nuanțele esențiale. Pentru interpretare, traducerile nu se pot folosi decât cu rezerve mari. Soluția cea mai bună pentru traducerea unei cărți importante ar fi o ediție bilingvă, căci cine vrea să pătrundă în gândirea unui filosof trebuie să aibă neapărat textul original la îndemână. Cititorii olandezi au un mare avantaj față de cititorii români, cărțile în limbi străine fiind de-a lungul timpului ușor de găsit în Olanda. Din veacul șaisprezece s-au tipărit în Olanda în tot felul de limbi cărțile care în alte țări erau interzise. Cioran mai putea să vadă o carte germană într-o vitrină la Sibiu sau să găsească o carte franceză la București, cărțile cele mai noi fiind atunci și în România de cumpărat. Dar, începând cu era socialistă, cărțile străine sunt o raritate: toată țara a devenit o închisoare, iar la graniță exista controlul pe cărți „periculoase”.

Fiindcă în era socialistă intelectualii au fost obiectul oficial al urii, nici acum intelectualii din România nu sunt recunoscuți ca o pătură importantă a societății, pe când în Polonia sau Cehia situația este alta. Influența totalitarismului, care creează multe forme de prostie, este de lungă durată, ne învață gânditori precum Arendt sau Bonhoeffer. Într-o perioadă cu multe lipsuri, pătura intelectuală se formează greu, dar filosofii și mai anevoios.

Din nou despre filosofie în România

În România, interesul pentru filosofia românească este prea exclusiv. Nu se întreabă mai nimeni dacă filosofii români merită atâta interes. Sunt Blaga, Cioran sau Noica filosofi de primul rang? Este naționalismul lui Noica rodnic? Se pare că mai nimeni nu observă de ce discuțiile despre filosofia lui Blaga, a lui Cioran sau a lui Noica au loc aproape numai în țară. De ce nu și în alte țări? Se pare că mai nimeni nu se întreabă dacă n-ar fi mai bine ca interesul pentru filosofie să aibă în România un caracter mai cosmopolit. În *La răspântie de veacuri,* Gala Galaction mai putea să descrie cum Maiorescu preda filosofia lui Mill, dar de la Nae Ionescu încoace avem de a face cu un naționalism forțat, pe baza căruia s-a creat ani de zile impresia că România ar fi o țară importantă datorită conducătorului ei înțelept. Realitatea este însă alta, chiar și pe plan filosofic: Cioran și Blaga prea au luat idei de la alții, mai ales de la filosofi germani, în urma studiilor făcute în Germania.

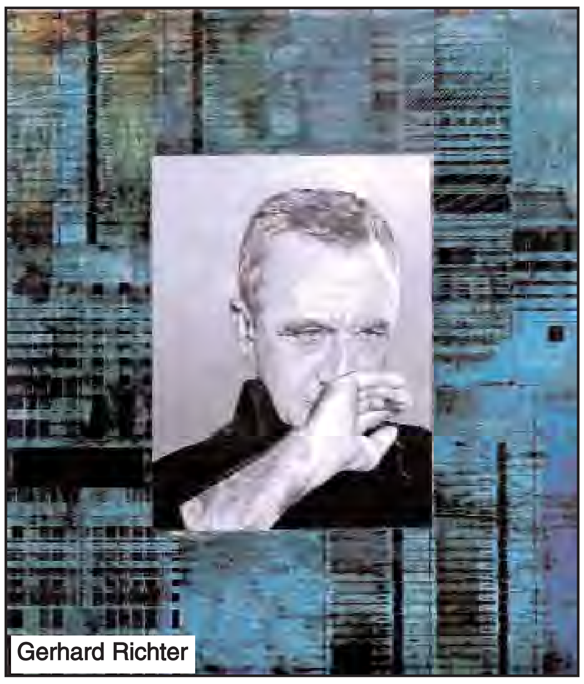
În România abia există cercuri de studiu al filosofiei, pe când existența lor ar atrage în mod sigur oameni interesați. În Olanda, lumea frecventează cu plăcere asemenea cercuri, găsind acolo inspirație, idei, răspunsuri la întrebări. În România, asemenea cercuri pot să umple lacune și să demaste goluri. De asemenea lucruri parcă le este frică autorităților. Libertatea de exprimare, pentru care pledează Spinoza și Mill, ar ajuta mult România, pentru că filosofia presupune o gândire liberă, creativă,

John Updike - Jerzy Kosinski

îndrăzneață. O asemenea mentalitate liberală n-are șanse atâta timp cât presa din România este doar un prelungitor al partidului cutare și tocilarii sunt considerați a fi intelectuali. Cum pot să se formeze filosofii într-o climă fără deschideri reale?

Cauza principală a lipsurilor existente este pe lângă lipsa de libertate de exprimare necesară și învățământul. Învățământul din România lasă în multe privințe de dorit. La licee se predă prea puțin limbi străine. Parcă lumea n-ar fi internațională. Persoane care nici nu sunt în stare să citească textele clasice în limba originală au ajuns profesori universitari. Iată rezultatul, când „cosmopolitismul” este decenii întregi un cuvânt de ocară. Cu toate că peste tot lipsește hrana intelectuală, profesorii se laudă că sunt „bine pregătiți” sau că dau lecții la „o prestigioasă instituție de învățământ” (o școală generală). Învățământul românesc produce doar sclavi, fiindcă nu cunoaște lecții de filosofie sau discuții libere. Învățământul românesc creează doar tocilari, pe când ar trebui să promoveze gândirea liberă, dezvoltarea inteligenței. Rezultatul trist sunt elevii care știu să reproducă literalmente, dar n-au înțeles despre ce este vorba, partea cea mai importantă. Rezultatul trist al fabricilor de diplome sunt studenții care nu știu să gândească autonom, să creeze liber. Universitatea trebuie să creeze minți universale, în loc de o minte care degenerează adevărul. Maiorescu s-a plâns deja că cultura română suferă de neadevăr, de formă fără fond. Dacă o asemenea mentalitate a pătruns la universitate, e grav.

Gerhard Richter

Numărul cărților filosofilor străini este prea redus. Numărul revistelor de filosofie, ca și tirajul lor, prea mic. Numărul tezelor de doctorat în filosofie este iarăși prea mic. Colecții precum *Acta phaenomenologica* și *Studia Phaenomenologica* stau pe loc. Avântul anilor nouăzeci parcă a dispărut. Cum poate omul să se informeze, când cele necesare lipsesc cu desăvârșire? În asemenea circumstanțe deplorabile, interesul pentru filosofie primește prea puține posibilități de dezvoltare.

O filosofie de valoare precum cea a lui Șora primește, *nota bene*, mai puțină atenție decât filosofia lui Cioran. Începând din 1940, românii au suferit destul sub forță. De aceea nu mai au nevoie de forță, ci de o putere vindecătoare, precum fructul filosofiei lui Levinas. Filosofia speranței ar putea să vindece rănile psihice de care mulți suferă. Filosofia iubirii adevărate, pure, nealterate de nicio circumstanță nocivă, ar putea să îi facă pe oameni mai buni. Gândirea unui om lovit, precum Cioran, le mărește doar rănile existente, timp cât totalitarismul funcționează încă în mintea multora. Și, totuși, o filosofie antitotalitară, o filosofie vindecătoare, o filosofie care îi face pe oamenii mai umani, precum filosofia lui Șora sau filosofia lui Levinas, n-a primit până acum atenția cuvenită. De ce în România filosofia lui Levinas n-a primit tot atâta atenție cât în Apus? Din cauză că există o deschidere prea exclusivă spre filosofia românească din perioada interbelică sau fiindcă românii nu sunt destul de receptivi față de idei străine? Unde omul este închis în sine, ideile importante nu pătrund și nimic nu se schimbă spre bine.

Viitorul filosofiei în România

Cum o să se dezvolte filosofia în România, după ce interesul pentru filosofia românească din perioada interbelică se va diminua? Ce rezultate o să aibă dialogul abia început între filosofii și teologii ortodocși? Ce avânt o să aducă studenții care au studiat în străinătate? Sau se vor resemna și ei, acomodându-se la situația „normală”? O să capete filosofia românească, în sfârșit, trăsături mai cosmopolite, deci un caracter mai profund sau filosofia românească va avea în continuare un caracter mai mult provincial? Filosofia românească se află la o intersecție importantă: *quo vadis* (încotro)?

Înțelepciunea vieții este binevenită într-o perioadă în care mulți o duc greu și morala este scăzută. Poate filosofia să fie atunci de ajutor sau o să-și piardă filosofia funcția ei multiseculară de a arăta oamenilor drumul spre o viață sufletească mai îmbelșugată?

Într-o țară cu politicieni tumultuoși, filosofia ne poate ajuta să judecăm lucrurile mai la rece, mai de la distanță, cu mai multă înțelepciune. Filosofia i-a ajutat pe vremuri pe disidenți precum Václav Havel să-și formuleze deziderate pentru un alt soi de societate. Cu ajutorul filosofiei am putea să scoatem țara din starea de somnambulism. Întrebarea cea mare este: dorim acest lucru? Sau acceptăm situații stupide și vrem să ne plângem în continuare că așa e pe la noi?

De ce avem nevoie de filosofie? Filosofia ne deschide ochii pentru situații și probleme. Filosofia ne face mai conștienți de anumite lucruri: de probleme politice, de probleme etice și sociale, de felul nostru de a ne purta. Filosofia ne învață să punem întrebări: față de alții, față de noi înșine, față de ceea ce se întâmplă zilnic în jurul nostru și față de societate. Filosofia ne învață că ceea ce noi considerăm „normal” nu este neapărat normal. Filosofia ne poate face mai creativi, mai atenți, mai înțelepți, poate chiar mai buni. Filosofia ne poate face mai înțelegători și mai drepți cu noi înșine și cu aproapele. Filosofia ne ajută să ne dezvoltăm unicitatea și să o punem în valoare, făcându-ne conștienți de limitările noastre înnăscute. De asemenea însușiri avem nevoie! De aceea avem nevoie de credință, de filosofie și de etică.

Cogito, ergo sum

Mircea Eliade şi permanenţa ideii de naţionalism

Marian NENCESCU

Între maniheită şi corectitudine politică

De la început, vom constata riscul asocierii lui Mircea Eliade cu ideea de naţionalism, având în vedere boala identificată de Dan C. Mihăilescu în cadrul societăţii româneşti actuale, şi anume maniheita, adică tendinţa de a reduce totul la două poziţii, obligatoriu divergente. A analiza o operă de amploarea şi profunzimea celei lăsate moştenire umanităţii de M. Eliade exclusiv prin prisma lui „da" şi „nu" înseamnă o reducere inacceptabilă a termenilor analizei. În fond, identificarea ideii de naţionalism în opera şi, cu precădere, în gazetăria lui M. Eliade – „perle în năvoadele de idei pe care trebuie să le aruncăm Europei", cum le numea recent acelaşi Dan C. Mihăilescu într-o conferinţă publică susţinută la Teatrul Naţional, sub genericul „Cultura bate criza" – nu se poate limita neapărat la concurenţa dreapta-stânga, ambele capabile, cum observa cândva Horia Roman Patapievici, să conducă invariabil la asasinate, pentru sau împotriva umanităţii.

Astăzi, şi în acest context, ne vom distanţa de opţiunile de tip maniehist, care, sub pretextul corectitudinii politice, l-au transformat pe M. Eliade, de către propaganda neo-cominternistă, dintr-un autor cu totul excepţional – istoric al religiilor, prozator, eseist şi lider informal al exilului – într-un fel de ţap ispăşitor al exceselor legionare, poate chiar în *cel mai diabolizat autor* român post decembrist. Pentru a smulge acest văl nedrept aruncat peste o operă grandioasă, voi face apel nu doar la textele originale – nu puţine – prin care M. Eliade îşi susţine poziţia, cât mai ales la argumente de ordin istoric şi chiar filosofic, în măsură să explice şi să nuanţeze opţiunea politică şi estetică a lui M. Eliade.

Cât naţionalism, atâtea naţionalisme

Realitatea este că astăzi avem atâtea teorii despre naţionalism cât naţionalism există. Excluzând ideea simplistă că naţionalismul ar reprezenta o formă patologică a patriotismului, acceptăm totuşi două modele clasice de reprezentare a ideii de naţionalism: una legată de constituirea unui popor ca o naţiune; cealaltă ca o doctrină politică menită să susţină interesul naţional. Ambele opţiuni au, inevitabil, repercusiuni asupra identităţii colective, în sensul că naţionalismul poate constitui, fără echivoc, un principiu de guvernare. Reducând lucrurile, statul naţional guvernează în scopul şi folosul „binelui patriei", concept cu totul difuz, chiar dacă este asociat, obligatoriu, cu ideea de naţiune. În zilele noastre, naţionalismul devine adesea sinonim cu ideea de reacţie (răspuns) la unele presiuni sociale interne sau externe.

Sub aspect filosofic, naţionalismul se încadrează în orizontul metafizicii subiectivităţii. Heidegger, de pildă, identifica subiectivismul ca o modalitate specifică faptul de-a fi – în-sine: „orice naţionalism este, în plan metafizic, un antropologism, cu alte cuvinte un subiectivism". Aşadar, prin naţionalism, fiinţa umană, la nivel de conştiinţă, se ridică de la nivel individual, către un *colectivism anistoric*. Şi, adaugă Heidegger (*Despre umanism*, 1946): „Colectivismul este subiectivitatea omului în planul totalităţii."

Tristan Tzara

Eugene Ionesco

Revenind la actualitate, putem constata că naţionalismul, în accepţia sa fundamentală, are un rol decisiv în afirmarea identităţii colective şi ,implicit, în modul de organizare a societăţii. Negarea sau denigrarea naţionalismului conduce către limitarea unei anume identităţi, fenomen ce poate lua, inclusiv, forme iredentiste sau distructive.

Naţionalism românesc, cu sens pedagogic

Dacă în plan european, naţionalismul este un complex ideologic cultivat încă din zorii Evului Mediu, la noi, ideea naţională, pătrunsă prin mediere franceză şi germană, cum bine observa Mona Mamulea într-un amplu studiu publicat în *Revista de filosofie,* a recuperat rapid, fiind asumată şi teoretizată de gânditori, în special de paşoptişti. În *Istoria critică a Românilor,* Hasdeu identifică sintagma *caracter naţional,* punând-o, sub influenţa gândirii pozitiviste franceze (v. Montesquieu, *De l'esprit de lois,* 1748), sub influenţa unei varietăţi de factori: climă, legi, religie, obiceiuri. Aşadar, istoric, naţionalismul românesc, aşa cum era el conceput de Heliade Rădulescu, G. Bariţiu sau Hasdeu, se baza pe ideea că indivizii care alcătuiesc o naţiune se detaşează de alte grupuri prin anumite *trăsături colective,* definite în termeni comuni drept *caracter naţional,* având, la scară istorică, un caracter obligatoriu *lucrativ.* Această poziţie îl va face, mai târziu, pe Vasile Băncilă să afirme că, în această fază a istoriei româneşti, *exercitiul naţionalist are un sens pedagogic.* Şi, adaugă Băncilă, „Fiecare pentru sine şi împreună cu toţii, prin exerciţiul naţionalist ne facem educaţia, ne pregătim pentru misiunea a cărei realizare o aşteptăm".

Care este însă această misiune şi cum, în mod concret, ne pregătim pentru ea, Vasile Băncilă nu ne explică, nici în 1936, când a fost scris textul, nici ulterior, deşi susţine că „naţionalismul adevărat e o floare albă bună să poată sta la orice butonieră". În acest context, se poate spune că naţionalismul nu este asociat neapărat unei doctrine politice, cât unui accept etic. În mod cert, în anii '30 ai secolului trecut, elitele societăţii româneşti, între care şi V. Băncilă, erau adepţii ideii unui *naţionalism perceput metafizic,* o formă de spiritualitate menită să conducă la renaşterea atât a vieţii individuale, cât şi a celei publice. Este o atitudine de îndepărtare fundamentală faţă de concepţia iniţială, romantică, a naţionalismului de tip latin, al Şcolii Ardelene. Acest aspect ne obligă să privim naţionalismul în mod distinct, în funcţie de epocă.

Este calea cea mai sigură de a nu cădea în plasa manihеismului şi, în ultimă instanţă, de a adapta acest curent la lumea modernă.

→

Din învăţături...

De aceea, şi dintre voi, pe cine va alege Dumnezeu să fie uns peste turma lui, voi să fiţi blânzi peste turma lui Hristos şi cu frică şi multă smerenie să o paşteţi, ca să aveţi cu ce vă arăta înaintea Domnului nostru Iisus Hristos, precum şi prorocul David a fost blând şi smerit şi plăcut lui Dumnezeu. Pentru aceea a zis Dumnezeu: „Aflat-am pe David, bărbat după inima mea". Asemenea şi voi, dacă veţi fi blânzi şi buni şi smeriţi, blândeţea lui David se va pogorî spre voi. Şi să fiţi înţelepţi şi chibzuiţi, dacă nu mai mult, măcar ca albina. Căci vedeţi, albina când iese din stupul ei la muncă şi la agoniseală prin flori şi la mana sa – pentru că agoniseala ei toată este din flori, dar nu din orice floare, căci dacă şi-ar aduna mana din toate florile, fagurele ei n-ar fi aşa de dulce –, ci din toate florile alege pe cea care este mai dulce. De aceea, fagurele ei este dulce şi întotdeauna se îndulceşte de la el nu numai albina, ci şi multe dintre făpturile lui Dumnezeu.

Aşijderea şi domnul care este ales de Dumnezeu ca uns al său, aceluia-i sunt slugile ca şi florile. Astfel, dacă va primi domnul toate cuvintele în inima sa, şi pe cele bune, şi pe cele rele, niciodată nu i se va îndulci inima, precum şi fagurele albinei n-ar fi dulce, dacă ea ar fi strâns mană din toate florile, şi din cele dulci şi din cele amare, ci de cele amare se fereşte, iar de la cele dulci ia, de aceea fagurele ei este dulce.

Vezi, deci, ticăloase omule, albina ce zburătoare mică este şi încă chibzuieşte şi se fereşte şi nu se aşază pe florile cele amare, ci numai pe cele dulci şi-şi ia mana sa! Dar omul, care este ales şi domn uns al lui Dumnezeu peste toate făpturile, înţelept şi însufleţit, şi va da seamă înaintea Domnului Dumnezeu, şi atâta nu am înţeles, ca şi albina, să cunoaştem ce este dulce şi amar? Ci câte cuvinte auzim de la oameni, şi bune şi amare, şi nu alegem care sunt amare şi care sunt dulci, ci ne umplem inimile noastre cu toate! Căci între cele dulci, mai multe se află amare. De aceea şi zice Scriptura că „vorbele rele strică obiceiurile cele bune", căci ele în toată vremea amărăsc inimile noastre, şi nu numai inimile noastre, ci şi ale multor altora, câţi sunt sub stăpânirea noastră. Dar se cuvine unui domn, el care este domn uns al lui Dumnezeu, să nu se smerească în faţa lui Dumnezeu? Căci astfel mărturiseşte Sfânta Scriptură: „Cine se va înălţa pe sine se va smeri, şi cine se va smeri pe sine se va înălţa". De aceea şi domnul care va cunoaşte că unul este Domnul care a făcut cerul şi pământul, acel domn care se smereşte înaintea lui Dumnezeu, acela se va înălţa.

Cogito, ergo sum

Tânărul Eliade şi idealul „patriotismului creator”

În mod simptomatic, tânărul Eliade face de timpuriu dovada calităţilor sale jurnalistice (Mihai Posada susţine că a debutat la 14 ani, în *Ziarul Ştiinţelor Populare şi al Călătoriilor* – 27 dec. 1921, nr. 52, p. 588-589 – cu o nuvelă, „Cum am descoperit piatra filosofală”), fiind atras către o publicistică de tip cultural, mai degrabă decât de cea a cotidianului efemer. Semnificativ rămâne articolul „Naţionalismul creator – opera lui Hasdeu”, publicat în *Cuvântul studenţesc*, nr. 5, 13 aprilie 1925, pe când autorul avea vârsta de 18 ani. (Mircea Eliade, *Cum am descoperit piatra filosofală. Scrieri de tinereţe,* 1996, Ed. Humanitas, Bucureşti, p. 28.)

Evocându-l pe Hasdeu, „nume a cărui rostire se pomeneşte tot mai rar printre rândurile generaţiei noastre”, tânărul M. Eliade constată că mai mult decât Hasdeu „omul”, exaltat în chestiuni personale, dar fără a se depărta de adevăr, se distinge Hasdeu creatorul: „Patriotul său rămâne o pildă pentru zilele de azi […]. El nu se poate zări între stindardele tricolore şi zgomotoase. El practică un patriotism creator: datoria lui e munca”.

Analizând naţionalismul hasdeian, M. Eliade ajunge de timpuriu la o concluzie în acord cu idealurile şcolii paşoptiste: „Naţionalismul trebuie să năzuiască la cultivarea elementului etnic, astfel încât conştiinţa celor mulţi luminându-se să determine acea civilizaţie pe care Occidentul o aşteaptă de la noi”. Referindu-se la efortul lui M. Eliade de racordare la ceea ce s-ar numi *istoria ideilor* la români, C. Noica, într-un inspirat „Cuvânt către cititorul tânăr”, ce precedă ediţia citată, constată: „Cine nu porneşte din anii tineri cu vrednicia proprie şi cu uimire în faţa miracolului lumii, oricât de mici i-ar fi paşii, nu ajunge nicăieri, *decât în pulberea pe care o aruncă peste noi treierul Timpului”.*

Revenind la sensul aprecierilor lui M. Eliade despre Hasdeu, constatăm că ele se înscriu în ceea ce s-ar numi *naţionalismul cultural,* ce vizează nu doar a privi naţiunea ca pe o entitate politică, cât una creatoare, evolutivă, în care personalităţile urmează efortul colectiv.

Acest tip de naţionalism, *regenerativ,* menit să depăşească mereu standardele anterioare, are drept ţintă identificarea şi valorizarea forţelor creative ale neamului şi modelarea viitorului în conformitate cu spiritul trecutului. Modelul se înscrie în tiparul „rezistenţei” româneşti în faţa agresiunilor externe şi a fost folosit încă din zorii romantismului de „inteligheţia” românească pentru a susţine ideea schimbării prin cultură. Sensibil la aceste idei, tânărul Eliade îşi însuşeşte şi va susţine peste ani ideea unei culturi „izvorâtă din fiinţa poporului, măsurată potrivit însuşirilor sale individuale”. În acest sens, *modelul Hasdeu,* susţinut de M. Eliade, devine sinonim cu idealul său cultural şi naţional.

„Naivitate” şi profetism

Observatori avizaţi ai operei lui M. Eliade constată că în aşa-numitele *texte de maturitate,* cuprinzând în fapt majoritatea articolelor publicate între 1933-39 în periodicele vremii (cu prioritate, *Vremea, Cuvântul, Credinţa, Revista Fundaţiilor Regale,* dar şi oficiosul legionar *Buna Vestire*), M. Eliade schimbă fundamental atât tematica, precum şi tipul de discurs practicat. Simultan cu definirea identitară (în fond, fundamentul teoretic al opţiunii politice a generaţiei sale, numite generic şi Generaţia '27), apar şi teme civice, inclusiv culturale, legate prioritar de „misiunea” generaţiei sale. Dincolo de tonul discursiv preponderent profetic, dar şi polemic, ceea ce caracterizează majoritatea textelor din această categorie rămâne *forţa analitică,* capacitatea de a emite şi susţine mesaje cu caracter *profetic,* anticipativ.

Majoritatea textelor ce au alcătuit baza „selecţiei” operate de Mircea Handoca în alcătuirea culegerii *Texte legionare despre românism* (2001, Ed. Dacia, Cluj-Napoca) şi ce vor constitui, în principal, temeiul observaţiilor noastre pe această temă, au apărut în *Cuvântul* (aproximativ 430 de texte) şi *Vremea* (peste 300 de articole).

Există astăzi tendinţa venită din tabăra celor ce s-au angajat să răspundă „valurilor” de atacuri denigratoare la adresa lui M. Eliade, în special publicişti străini, precum profesorii italieni Roberto Scagno şi Candio Mutti, dar şi românul Răzvan Codrescu (v. art. *Recurs la cazul Eliade, Penele Arhanghelului, sau Eliade, Legiunea şi noua Inchiziţie*), tipărite sub formă de prefeţe şi comentarii la volumele traduse în româneşte ale autorilor menţionaţi, sau „apologeţii timoraţi”, cum sunt numiţi mai nou Ioan P. Culianu şi Mircea Handoca (Mihai Posada, *Opera publicistă a lui Mircea Eliade*, 2006, Ed. Criterion-Publishing, Bucureşti, p. 268), autori ce s-au opus public contestatarilor de profesie (gen Norman Manea, Leon Volovici, Edgar Reichman sau Isac Chiva) de a justifica opţiunile politice ale tânărului Eliade printr-un soi de naivitate („Părerile lui Eliade erau cinstite, chiar dacă naive”, susţine un admirator de peste ocean al lui Eliade, respectiv Marc Linscot Ricketts în „What the Texts Reveal”, în revista *Origini, Romanian Roots,* Georgia, SUA, 2002, publicate în limba română în *Jurnalul literar,* an XIII, 2002, p. 21-24, sub titlul „Ce dezvăluie textele”, traducerea Magdalena Dragu). Pe de altă parte, Ioan Petru Culianu dezvoltă ideea: „Eliade pe care-l cunosc eu se dezvăluie ca un democrat aparţinând stângii non-marxiste”. (I.P. Culianu, *Mircea Eliade,* Cu o scrisoare de la Mircea Eliade, Postfaţa Sorin Antohi, 1998, Ed. Nemira, Bucureşti, p. 270.)

Această pistă este însă total greşită şi chiar păgubitoare, inclusiv pentru susţinătorii lui M. Eliade. A pune pe seama naivităţii susţinerea unor idei fundamentale privind naţionalismul, de pildă, nu-l exonerează pe M. Eliade şi nici nu-l ajută. Singura justificare este profetismul eliadesc, capacitatea sa de a privi peste vreme, de a anticipa unele zări şi etape: „Teama mea era de alt ordin: anume că Timpul ne e potrivnic şi că, pentru ce aveam de făcut, dispuneam de prea puţin […]. Mă simţeam responsabil pentru întreaga «generaţie tânără». Ştiam că avem datoria să lărgim considerabil orizontul cultural românesc, deschizând ferestre către orizonturi rămase până atunci inaccesibile”. (Mircea Eliade, *Profetism românesc,* publicistică, vol. I, art. „Itinerariu spiritual”, p. 15-16.)

Rainer Maria Rilke - Paul Valery

Precizez că majoritatea textelor din această categorie conduc către un discurs de tip *mesianic,* al cărui ultim scop este educarea neamului. Utilizând retorica specifică acestui tip de scriitură, M. Eliade îşi asumă inclusiv sarcina de a-şi păzi naţiunea de soarta puternică a lumii: „Cea mai mare grijă a unui neam este găsirea unui sens propriu al existenţei sale istorice, de valorificare a propriei vieţi. Orice altceva este economie, politică sau biologie, adică *o istorie care se consumă, nu se face*” (art. „Naţionalismul”, *Vremea*, an V, 1937, nr. 486, p. 3).

Textul se încadrează în preocupările lui M. Eliade de a căuta o nouă spiritualitate, opusă modelului agonic al unei societăţi aflate în plină criză spirituală şi revizuire de idei.

Naţionalismul: misiune şi destin

Fundamental, M. Eliade s-a străduit să impună acţiunilor generaţiei sale ideea de misiune, în cadrul unui destin superior. Naţionalismul reprezintă pentru M. Eliade *o realitate spirituală profundă,* cu origini în universalism: „Naţiunea este, se ştie, de la Eminescu încoace, un act de creaţie spirituală. Ea are un destin: să impună universalismul asupra particularului”.

De altfel, într-un eseu din volumul *Oceanografie* intitulat „A nu mai fi român”, M. Eliade observa că „pentru un tânăr intelectual credinţa şi îndoiala au valoare filosofică […] pentru un ţăran, nu” (op. cit., p. 140). Concluzia: „Poporul român suferă de multe păcate, ne lipsesc multe axe, dar aceasta este condiţia noastră, acestea sunt posibilităţile noastre. […] Nu e cavaleresc şi nici eficace să ne fie ruşine că ne-am născut români”.

Sintetizând, căutarea *universalismului* nu înseamnă demolarea manifestărilor naţionaliste şi, în final, chiar a conştiinţei naţionale, ci curajul de *a gândi ca naţiunea.* În acest caz, *naţionalul* precedă, ca o condiţie obligatorie, universalul. Fără a intra în retorica eliadescă privind compoziţia naţionalului (incluzând, obligatoriu, purificarea, lupta contra formelor străine, a *creaţiilor false*), vom constata că, în toată pledoaria sa jurnalistică, M. Eliade este însufleţit de ideea unui *destin spiritual al naţiunii,* finalizat prin împlinirea culturii româneşti. Asocierea celor doi termeni, *cultură şi naţionalism,* reprezintă, în esenţă, o formă de profeţie, ce nu a scăpat netaxată de responsabilii „dosariadei”, instrumentate în cel mai zelos stil cominternist, simultan în Franţa, Germania, Israel şi SUA, dar şi în ţară, de foşti dascăli de ştiinţe socio-umane, convertiţi la antiromânism.

Pentru exemplificare, vom face apel la două texte publicate în perioada analizată şi care au ca element comun realizările *naţionaliste* în artă şi literatură.

Citām: „O operă universală nu se poate face pe criteriu politic. Universalitatea aparţine fantasticului, pornirii iraţionale care stă la baza creaţiei de geniu. […] Dar o artă naţională, cu şanse de universalitate, nu o poate da decât o *naţiune,* adică un organism cu viaţă asociată” (*Cuvântul,* an IX, 1933, nr. 2994, 26 august, p. 1). Patru ani mai târziu, în *Vremea,* M. Eliade reia ideea: „Ceea ce numim creaţiile spirituale ale unui neam reprezintă felul său propriu de a-şi valorifica viaţa. […] A se manifesta nu înseamnă numaidecât a împrumuta de la alţii, ci a crea forme care pot fi împrumutate de alţii”. Concluzia: „Istoria lumii nu e decât istoria miturilor naţionale, a unui şir lung şi tragic de încercări care dau un sens acestei existenţe.”

Încadrate în categoria „texte legionare” şi asociate cu textele despre românism, aceste articole readuc, periodic, în discuţie raporturile dintre efemer şi valoare. Ori sunt texte conjuncturale, cu tentă politică asumată, ori dovezi despre *misiunea* Generaţiei '27. Oricum ar fi, apelul editorului M. Handoca ar trebui mai des ascultat şi aplicat de comentatori: „Articolele lui Eliade trebuie privite ca un întreg, nu separat”.

Indiferent însă cum le vom analiza, trebuie să ţinem seama că, la data când erau scrise, M. Eliade era un autor ce se putea mândri deja cu o operă închegată. Publicase *Alchimia asiatică, Yoga, Essai sur les origines de la mystique indiene, Insula lui Euthanasius, Oceanografie* etc., iar în literatură *Domnişoara Christina, Şarpele, Secretul doctorului Honigberger, Nopţi la Serampore.* Ţinea, în acelaşi timp, un curs la Facultatea de Litere („Manole et les rites de la construction”), suplinea Conferinţa despre metafizică a lui Nae Ionescu şi scria articolele deja evocate. Evident, după cum observă şi Gh. Vlăduţescu (*Neconvenţional despre filosofia românească,* 2002, Ed. Paideia, Bucureşti), reacţia împotriva „generaţioniştilor” sau „criterioniştilor” (după numele revistei fanion) nu întârzie să apară: „De ce umblă aceşti tineri cu Aristoteles în fruntea revistei, când lor li se potriveşte ciomagul, buzduganul, revolverul, chinorozul, insulta şi calomnia?”, se întreba retoric un cronicar ascuns sub numele rubricii Miscellanea, în *Viaţa românească* din 1934.

Analiza opţiunilor politice ale Generaţiei '27 nu trebuie însă să lase loc patimilor. Acolo unde primează politicul, filosofia dispare. Un posibil răspuns la întrebarea fundamentală, dacă intelectualii apropiaţi lui Nae Ionescu (Eliade, Cioran, Noica) au abandonat criteriul filosofic, fiind simpli militanţi, în plan publicistic, ai Mişcării legionare, îl oferă, cu tărie şi argument ideatic Gh. Vlăduţescu: „Graniţa dintre politică şi filosofie este permeabilă doar pentru diletanţi şi pentru «filosofi» improvizaţi după 1948, odată cu reforma învăţământului” (op. cit. p. 91). Sau, tradus mai pe româneşte: *arta politicianistă* (cum ar fi spus C. Rădulescu-Motru) rămâne, totuşi, o specialitate la români.

Discursul MS Regelui Mihai I

în fața Camerelor reunite ale Parlamentului României, 25 octombrie 2011

Doamnelor și domnilor
Senatori și Deputați,

Sunt mai bine de șaizeci de ani de când m-am adresat ultima oară națiunii române de la tribuna Parlamentului. Am primit cu bucurie și cu speranță invitația reprezentanților legitimi ai poporului.

Prima noastră datorie astăzi este să ne amintim de toți cei care au murit pentru independența și libertățile noastre, în toate războaiele pe care a trebuit să le ducem și în evenimentele din Decembrie 1989, care au dărâmat dictatura comunistă. Nu putem avea viitor fără a respecta trecutul nostru.

Ultimii douăzeci de ani au adus democrație, libertăți și un început de prosperitate. Oamenii călătoresc, își împlinesc visele și încearcă să-și consolideze familia și viața, spre binele generațiilor viitoare. România a evoluat mult în ultimele două decenii.

Mersul României europene de astăzi are ca fundament existența Parlamentului. Drumul nostru ireversibil către Uniunea Europeană și NATO nu ar fi fost posibil fără acțiunea, întru libertate și democrație, a Legislativului românesc de după anul 1989.

Dar politica este o sabie cu două tăișuri. Ea garantează democrația și libertățile, dacă este practicată în respectul legii și al instituțiilor. Politica poate însă aduce prejudicii cetățeanului, dacă este aplicată în disprețul eticii, personalizând puterea și nesocotind rostul primordial al instituțiilor Statului.

Multe domenii din viața românească, gospodărite competent și liber, au reușit să meargă mai departe, în ciuda crizei economice: micii întreprinzători și companiile mijlocii, tinerii și profesorii din universități, licee și școli, cei din agricultură.

Încearcă să-și facă datoria oamenii de artă, militarii, diplomații și funcționarii publici, deși sunt puternic încercați de lipsa banilor și descurajați instituțional. Își fac datoria față de țară instituții precum Academia Română și Banca Națională, deși vremurile de astăzi nu au respectul cuvenit față de ierarhia valorilor din societatea românească.

Sunt mâhnit că, după două decenii de revenire la democrație, oamenii bătrâni și cei bolnavi sunt nevoiți să treacă prin situații înjositoare.

România are nevoie de infrastructură. Autostrăzile, porturile și aeroporturile moderne sunt parte din forța noastră, ca stat independent. Agricultura nu este un domeniul al trecutului istoric, ci al viitorului. Școala este și va fi o piatră de temelie a societății.

Regina și cu mine, alături de Familia noastră, vom continua să facem ceea ce am făcut întotdeauna: vom susține interesele fundamentale ale României, continuitatea și tradițiile țării noastre.

Nu m-aș putea adresa națiunii fără a vorbi despre Familia Regală și despre importanța ei în viața țării. Coroana regală nu este un simbol al trecutului, ci o reprezentare unică a independenței, suveranității și unității noastre. Coroana este o reflectare a Statului, în continuitatea lui istorică, și a Națiunii, în devenirea ei. Coroana a consolidat România prin loialitate, curaj, respect, seriozitate și modestie.

Instituțiile democratice nu sunt guvernate doar de legi, ci și de etică, simț al datoriei. Iubirea de țară și competența sunt criteriile principale ale vieții publice. Aveți încredere în democrație, în rostul instituțiilor și în regulile lor!

Lumea de mâine nu poate exista fără morală, fără credință și fără memorie. Cinismul, interesul îngust și lașitatea nu trebuie să ne ocupe viața. România a mers mai departe prin idealurile marilor oameni ai istoriei noastre, servite responsabil și generos.

În anul 1989, în ajutorul României s-au ridicat voci cu autoritate, venind de pe toate meridianele globului. Ele s-au adăugat sacrificiului tinerilor de a înlătura o tiranie cu efect distrugător asupra ființei națiunii. A sosit momentul, după douăzeci de ani, să avem un comportament public rupt complet și definitiv de năravurile trecutului. Demagogia, disimularea, egoismul primitiv, agățarea de putere și bunul plac nu au ce căuta în instituțiile românești ale anului 2011. Ele aduc prea mult aminte de anii dinainte de 1989.

Se cuvine să rezistăm prezentului și să ne pregătim viitorul. Uniți între noi și cu vecinii și frații noștri, să continuăm efortul de a redeveni demni și respectați.

Am servit națiunea română de-a lungul unei vieți lungi și pline de evenimente, unele fericite și multe nefericite. După 84 de ani de când am devenit Rege, pot spune fără ezitare națiunii române: cele mai importante lucruri de dobândit, după libertate și democrație, sunt identitatea și demnitatea. Elita românească are aici o mare răspundere.

Democrația trebuie să îmbogățească arta cârmuirii, nu să o sărăcească. România, ca și toate țările din Europa, are nevoie de cârmuitori respectați și pricepuți.

Nu trebuie niciodată uitați românii și pământurile românești care ne-au fost luate, ca urmare a împărțirilor Europei în sfere de influență. Este dreptul lor să decidă dacă vor să trăiască în țara noastră sau dacă vor să rămână separați.

Europa de astăzi este un continent în care popoarele și pământurile nu se schimbă ca rezultat al deciziilor politicienilor. Jurământul meu a fost făcut și continuă să fie valabil pentru toți românii. Ei sunt toți parte a națiunii noastre și așa vor rămâne totdeauna.

Stă doar în puterea noastră să facem țara statornică, prosperă și admirată în lume. Nu văd România de astăzi ca pe o moștenire de la părinții noștri, ci ca pe o țară pe care am luat-o cu împrumut de la copiii noștri.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Ecouri postbelice și contemporane

Din fericire, M. Eliade (alături de Cioran, Ionescu ș.a.) și-a continuat, în alte condiții și în alte spații geografice, demersurile ideatice, spre deosebire de alți *con-generatiști* rămași în țară și condamnați, fără scăpare, să achite nota de plată a aventurii legionare. Din exil, M. Eliade publică o serie de texte, reunite de același Mircea Handoca sub titlul *Împotriva deznădejdii* (1992, Ed. Humanitas, București). Scrise în limba română și apărute exclusiv în periodice ale emigrației române, textele reiau, cu prioritate, teme anterioare, cu grija autorului de a evita termenii și sintagmele ce ar fi produs o emoție publică în plus. Așadar, din aceste texte lipsește – deliberat, apreciem noi – sfera ideatică a termenului de *național*, înlocuit inspirat prin acela de *cultură*.

Prin aceste texte, susține Monica Spiridon într-o succintă prefață, Eliade răspunde unei duble misiuni: *soteriologică și terapeutică*. Esența acestor articole-eseu este răspunsul la întrebarea fundamentală *cum poți fi român?* Devenit, prin forța împrejurărilor, port-drapelul *generației de pulbere* (speranțele *generiștilor* au fost spulberate de război), M. Eliade mai speră că undeva, în țară sau în pribegie, se va naște un nou Iorga sau un nou Eminescu – de ce nu și un filosof care va modifica radical orientarea cugetării românești? – oferind tuturor speranțelor și întrebărilor un model tranșant – creația în spirit. Astfel, complexul etnic al intelectualului român, cu mentalitate de provincial la porțile Europei, se poate converti în universalitate. Schema maniheistă a lipsei de orizont capătă la M. Eliade sensul *convertirii în creație*.

Pentru exemplificare am ales două texte. Primul, intitulat „Destinul culturii românești”, a apărut în publicația *Uniunea Română* (aprilie, 1949) și analizează „destinul culturii românești”. Teze anterioare, eliberate de patima politicului, vin în sprijinul ideii de *naționalism cultural*. Analizând, prin prisma puținelor date răzbătute din țară, de după „cortina de fier”, situația culturii umane, M. Eliade constată că „inspiratorii lui Chișinevski, deși se prevalează de o filosofie materialistă, au ca principal adversar sufletul.” De aceea, susține Eliade, „momentul istoric așază pe umerii (firavi ai) elitei românești din exil misiunea de a păstra vie *tradiția spirituală*”. Astfel, în concepția sa, destinul politic românesc este înlocuit de unul *cultural*. De aceea, este important ca fiecare exilat român să supraviețuiască prin calitatea de *intelectual*, iar generațiile viitoare vor judeca – la ceasul potrivit – acest efort.

Reluând ideile disputei între *modernism și tradiționalism*, M. Eliade costată în articolul „Probleme de cultură românească” un adevăr fundamental: nu doar Europa de est, aflată sub „cizmă” rusească, se află la o răscruce spirituală, ci Europa în ansamblul ei. De înțelegerea și rezolvarea acestui moment depinde inclusiv reînnoirea și sporirea spiritualității europene. În acest context, un rol sporit revine *mitului și simbolului*, dovezi spirituale asupra existenței unor straturi de mult apuse. Pe acest plan, în răspunsul la o criză a spiritualității se situează „specificul românesc” sau, direct spus, folclorul.

Așadar, *specificul național* sălășluiește în prelungirea trecutului, iar creatorii români sunt mult mai pregătiți decât cei occidentali să afle răspunsuri pertinente la noile provocări spirituale, cu condiția să se păstreze în limitele „provincialismului” (în revista *Îndreptar*, martie 1951). Concluzionând, cele două texte, dintr-o antologie ce acoperă mai bine de 27 de ani de publicistică activă (1948-1975, la care se adaugă un text din 1984, publicat, la insistența lui Mircea Handoca, în *România literară*, prilejuit de moartea lui Sergiu Al. George), sunt dovada că M. Eliade nu și-a schimbat ideile din tinerețe și maturitate, păstrând vie ideea *naționalismului creator*, aplicată pentru prima dată lui Hasdeu.

Privit din perspectivă contemporană, naționalismul nu este, aparent, mai mult decât o simplă doctrină, cu nimic distinctă de multe altele aflate în circulație. Aplicat înțelept, acest concept stabilește un filon de solidaritate la nivel social, în timp ce, asociat cu șovinismul, creează adversitate și agresivitate.

Prezent în toate construcțiile politice ale lumii, naționalismul dă specific și caracterizează fiecare tip de societate. De aceea, intelectualii luminați ai acestui neam, de la Generația ’27 la contemporani, au pledat necontenit pentru naționalismul luminat (creator, cum ar fi spus M. Eliade), singurul capabil să suplinească lipsa de solidaritate prezentă astăzi în corpul social românesc.

Și poate că cea mai completă și mai directă definiție a naționalismului este aceea: *să faci ceva ce țării tale să-i fie bine.* Asta înseamnă să-ți pese nu doar de ce-i românesc, dar și de orice valoare, indiferent de proveniență, ce se păstrează în limitele adevărului și ale bunului simț.

Istoria de lângă noi

Construirea satului model Antonești din Corbeni-Argeș

Filofteia PALLY

Corbeni este o comună în județul Argeș, cunoscută în vechime, până spre anul 1864, sub numele Cheiani, aflată în partea nordică a județului, la o distantă de 55 km de Pitești și 20 km de Curtea de Argeș, având o suprafață de 6.184 hectare de teren, la o altitudine cuprinsă între 600 și 1.227 m, sub poalele masivului Albina. Comuna este formată din 8 sate: Corbeni, Berindești, Bucșenești, Oeștii Pământeni, Oeștii Ungureni, Poenari, Rotunda, Turburea.

Un moment aparte în istoria localității îl reprezintă anul 1941 când, în urma inundațiilor din iulie, care au produs mari daune zonei de nord a județului Argeș, în special în satele comunei Corbeni, guvernul a hotărât construirea unui sat model în preajma satului Corbeni, care să adăpostească 40 de familii sinistrate.

Demararea lucrărilor (*ANS-DJ Argeș, Prefectura Argeș, Dosar 260 din 1941, fila 36*) pentru satul model are la bază un Raport al Institutului Central de Statistică, din 22 iulie 1941, în care sunt prezentate, detaliat, consecințele catastrofale ale inundațiilor din județul Argeș, din zilele de 10, 11, 12 iulie, evaluate la suma de 216.271.360 lei. În cadrul pierderilor, sunt menționate: 691 de case distruse și avariate, 37 de poduri pe șosele naționale, 122 de poduri pe șosele județene, 153 de poduri comunale, 143 km șosele distruse și 21 de victime umane.

Cele mai lovite localități au fost: Corbeni, Căpățâneni, Oești, Sălătruc, Șuici. „Din cauza ploilor mari din zilele mai sus amintite, apele Argeșului, Topologului și ale altor pâraie mici, ridicându-se mult peste viiturile obișnuite, au năvălit la vale, târând bolovani, copaci de dimensiuni extraordinare, lovind în casele oamenilor, în maluri, rupând și distrugând ce întâmpinau în cale. Albia râului Argeș a fost schimbată în mai multe locuri și aceasta a provocat eroziuni considerabile de terenuri, adânci de 2-3 m, chiar pe locurile unde au fost înainte casele oamenilor. Doar în Căpățâneni au fost distruse în total 40 de case.”

Executarea planurilor de sistematizare și de construire a satului model a fost încredințată de Președintele Consiliului de Miniștri, în august 1941, arhitectului Richard Bordenache (*ANS-DJ Argeș, fond Prefectura județului Argeș, dosar 124/1943, fila 22*).

Programul proiectului, fixat în linii generale de delegatul lui Ion Antonescu și de Prefectul județului Argeș, prevedea, pentru acest sat, următoarele lucrări (*ANS-DJ Argeș, fond Prefectura județului Argeș, dosar 124/1943, fila 43*):

1. un drum larg de acces în noul sat, derivat din șoseaua județeană Corbeni – Aref și mai multe străzi principale și secundare în sat, care să asigure deservirea loturilor de case și acareturilor respective, precum și a piețelor și instituțiilor publice;
2. o piață publică centrală pusă în directă legătură cu strada principală de acces a satului model și cu piața stației de cale ferată;
3. o piață alimentară și, complementar, obor de vite, pusă în legătură cât mai directă cu străzile principale și cu piața publică;
4. o piață pentru stația căii ferate înguste a CAPS;
5. o piață pentru postul de pompieri, situată cât mai aproape, atât de satul model, cât și de vechiul sat Corbeni;
6. un dig de beton pentru apărarea malului râului Argeș în dreptul podului nou și al stației de cale ferată;
7. o serie de instituții publice administrative: primărie cu percepție, bancă și cooperativă sătească, fomând clădirea principală a palatului administrației din piața publică, alături de care se vor mai adăuga dispensarul, cantina pentru copii, secția pentru băile populației locale, cămin cultural cu sală de spectacole, bibliotecă, grădiniță de copii;
8. 39 de loturi de case, în suprafață de cca 2.000 mp fiecare, cuprinzând câte o casă tip, o curte cu acareturi (grajduri și cotețe), o fântână, o grădină de pomi fructiferi și o grădină de zarzavat;
9. un teren pentru o viitoare școală primară și o școală horticolă, precum și un teren pentru un han de călători;
10. un parc de agrement, cuprinzând un stadion sportiv.

Cele două biserici din comună, amândouă monumente istorice, urmau a fi restaurate și reparate, o nouă biserică, în zona de nord-est a satului model (pe proprietatea lui Gh. Erbașu, care se va expropria în vederea extinderii viitoare a satului), urmând a fi construită mai târziu.

Acest program și anteproiectul satului model au fost examinate și aprobate principial în Conferința Interministerială din 26 septembrie 1941, iar la 9 octombrie 1941 au fost reexaminate de Ministerul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, care a încuviințat executarea lucrărilor în baza acelui anteproiect.

Ridicările topografice de teren au fost executate, în toamna anului 1941, de ing. topometru G. Marincea și de Oficiul Aerofotogrametric din S.S.A.

Lucrările de construcție au început la 15 mai 1942, din ordinul Președintelui Consiliului de Miniștri, urmat de Ordinul Prefectului Argeș, executându-se, până în aprilie 1943, următoarele lucrări:

a. Organizarea șantierului și construirea birourilor provizorii, barăcilor și depozitelor de materiale.

b. Instalarea lagărelor de prizonieri care, sub comandament militar, sunt folosite la lucrările satului model și la refacerea căii ferate înguste CAPS, de la Oești la Cumpăna.

c. Aducerea apei necesare lucrărilor șantierului printr-un scoc și un șanț cu o lungime de circa 1.800 m.

d. Instalarea unui atelier de cărămidă, care se execută parțial cu mâna, parțial cu presa, într-o fabrică de cărămidă improvizată pe șantier.

e. Aprovizionarea parțială cu materialele de construcție, puse la dispoziție de Președinția Consiliului de Miniștri: var, ciment, fier beton, precum și materialele achiziționate de Prefectura Argeș, din regiune: pietriș, nisip, bolovani, cherestea.

f. Executarea unei porțiuni din digul de apărare a malului Argeșului pe o lungime de cca 40 m, în stânga drumului de acces la satul model, și executarea fundațiilor și cofrajului unei alte porțiuni din acest dig, pe partea dreaptă a aceluiași drum (cca 100 m).

g. Săparea patului străzilor noului sat, pe o lungime de cca 1.500 m.

h. Executarea din roșu a 24 de case, inclusiv șarpanta, învelitoarea de șiță și cerdacul de lemn, pe parcelele de la nr. 2 la 27.

i. Executarea din roșu a clădirii palatului administrativ.

j. Executarea săpăturilor fundațiilor localului pentru dispensar, maternitate, baie populară.

k. Fundațiile la restul clădirilor de case tip din satul model.

Mâna de lucru a șantierului era asigurată de un lagăr sub comandament militar, cuprinzând 800 de prizonieri (*ANS-DJ Argeș, Prefectura Argeș, Dosar 417 din 1942, fila 9*), iar lucrările se execută în regie de către Prefectura Argeș, care are personal tehnic și administrativ anume angajat sau detașat aici.

Satul model se construiește pe un platou de 10 ha, situat în nord-estul satului Corbeni, pe malul stâng al Argeșului (teren care face parte din izlazul comunal cu suprafața totală de 17 ha). Platoul se află la cca 600 m altitudine, având o poziție dominantă într-o regiune submuntoasă, cu numeroase calități: stabilitatea solului, nivelul de 20-25 m deasupra albiei râului Argeș, absența umidității, poziție naturală și expunere solară excelentă, imediata vecinătate cu vechiul sat, ușoară înclinare pe direcția nord-est, care asigură scurgerea rapidă a apelor pluviale.

Întrucât Legea agricolă interzicea înstrăinarea izlazurilor comunale în alte scopuri decât cele agricole, s-au făcut demersurile necesare pentru cedarea legală a terenului preluat, între care și exproprierea unei porțiuni de 40 ha din terenul vecin, proprietatea lui G. Erbașu, din care 20 ha vor fi puse la dispoziția satului pentru parcelare și 20 ha se vor da izlazului comunal.

(Va urma)

Istoria de lângă noi

O redută a neuitării

Nicolae DABIJA

În cursul vizitei în Republica Moldova din octombrie 2011, ne-am întâlnit, în satul Sărătenii Vechi, și cu profesorul Boris Vasiliev, autorul cutremurătoarei cărți *Stalin mi-a furat copilăria,* istorisind, printre altele, suferințele micului Boris-Borea, trimis împreună cu familia, la 9 ani, în Siberia. Cu acordul autorului, reluăm aici prefața cărții, semnată de cunoscutul scriitor și luptător pentru românism Nicolae Dabija.

La începutul anului 2010, printr-un Decret al Președintelui interimar al Republicii Moldova, Mihai Ghimpu, a fost creată o Comisie pentru studierea regimului totalitar-comunist.

Dezvăluirile ei au șocat întreaga republică.

Pentru prima dată au fost deschise ușile arhivelor secrete ale Securității de Stat, ale Ministerului de Interne, ale Procuraturii Generale a republicii.

Au fost răsfoite sute de mii de dosare, care conțin tragedia unui popor.

21 de membri ai Uniunii Scriitorilor – toată Uniunea Scriitorilor! – au fost împușcați în 1938, la Tiraspol, pentru că scriseseră ode lui Marx în alfabet latin, considerat peste noapte dușmănos.

Mii de persoane au fost aduse în fața plutoanelor de execuție pentru „vini” absurde.

40 de călugărițe de la Mănăstirea „Raiul” din satul Lipețcoie au fost puse la zid, la învinuire fiind scris sec: „Verit v Boga?” („Crede în Dumnezeu”). Și mai jos sentința: „Rasstreleati!” („Să fie împușcate!”)

Alte „crime” grave erau (citez din dosare): „Citește cărți!” (Altele decât cele semnate de Marx, Lenin sau Stalin.) „Rasstreleati!” („Să fie împușcat!”)

Scriitorul Petre Ștefănucă afirmase, în 1940, că moldovenii vorbesc limba română. Sentința: „Rasstreleati!” („Să fie împușcat!”)

Alt scriitor, Mihai Curecheru, a fost arestat pentru afirmația că moldovenii – unica populație de origine latină din fosta URSS – ar trebui să scrie cu alfabet latin. Sentința: „Rasstreleati!”

Poetul Nicu Stegaru, numai pentru că vorbea o bună limbă engleză, a fost învinuit că ar fi „spion englez și american” și condamnat la ani grei de Siberie.

Prozatorul Alexei Marinat a făcut și el Siberie pentru că scrisese pe o filă din jurnalul său intim, în 1947, când muriseră de foame sute de mii de concetățeni, că nu mai are ce mânca.

Unchiul meu, arhimandritul Serafim Dabija, starețul Mănăstirii Zloți, a fost arestat în 1947 și condamnat la 25 de ani de închisoare pentru o „vină” la fel de stupidă (citez din sentință): „A construit o mănăstire în scopuri antisovietice”.

Sate întregi au fost deportate în Siberia, clase cu tot cu profesorii lor trimise în taiga. Zeci de mii de basarabeni au fost asasinați, torturați, maltratați.

Intelectualii, oamenii politici, preoții, gospodarii satelor, sufletul și conștiința acestui neam, au fost îmbarcați în vagoane pentru vite („bou-vagon”) și duși la capătul lumii.

Odată cu ei au fost trimiși în Siberii și copiii Basarabiei și ai Transnistriei. Cei care au procedat așa se conduceau după proverbul: „O țară fără copii e ca și moartă”.

Admit că în imaginația bolnavă a celor care s-au lățit peste noi, maturii acestor locuri s-or fi făcut vinovați cu ceva (că-și făceau cruce, că semnau cu litere latine, că aveau o casă bună în care voia să se mute vreo cutră etc.), dar care o fi fost vina copiilor, unii dintre ei abia născuți, de-au fost și ei judecați odată cu părinții lor și trimiși la urșii cei albi?!

Ce lucru poate fi mai trist decât cel de a fi condamnat cu mult înainte de a te fi născut, de a fi găsit vinovat de „crima” de a te fi născut în această parte a lumii de la răscrucile istoriei...

Scriitorul și actorul Arcadie Donose, născut în Rudi, îmi povestise despre „lecția” vieții sale, pe care a învățat-o în noaptea de 13 spre 14 iunie 1941, la gara Pământeni din Bălți.

Era student la Școala Pedagogică și a nimerit întâmplător la gară, în timp ce aștepta trenul spre satul său de baștină. Sute de familii de basarabeni, cu tot cu copii și bătrâni, fuseseră îmbarcate în vagoane pentru animale. Plânsete de copii despărțiți de părinți și de părinți rupți de copiii lor răsunau până departe în cerul lui Dumnezeu – unele familii erau separate astfel, copiii urmând a fi izolați de părinții lor „antisovietici”, întru a fi duși în alte colțuri de Siberie...

Iar peste acel vacarm, ca să nu se audă plânsetele și bocetele celor suiți în trenuri, pe peronul gării Pământeni o fanfară cânta vesele cântece rusești...

Iată ce povestește scriitorul: „Ceea ce nu pot uita și n-am să uit e fanfara militară, care cânta cântece de voie bună. «Oamenii plecau de bună voie.» Un fost coleg m-a strigat pe nume, țin minte: «Aruncă-mi o bucățică de pământ!» Pământul era departe, santinela aproape, mi-am învins teama și am aruncat spre vagon un boț de zgură neagră și tare... Apoi locomotiva a strigat: «Taigaaa!» Gara se cutremura de vacarmul despărțirii mieilor de oi. Am rămas cu zgura. O simt și acum, e în pâine, o mestec cu lacrimi, mereu...”

Aceste spuse ale poetului de la Rudi, care compara acea noapte de calvar cu despărțirea mieilor de oi, mi-amintesc de versurile poetului nostru dintâi, Dosoftei:

...Am mâncat pâine cu zgură
Și lacrimi în băutură...

Acesta a fost destinul celor desprinși cu sila de vatra strămoșească...

Câți dintre acei copii s-au mai întors înapoi?!

Câți au rezistat?! Câți au fost reabilitați?! Câți mai suferă și azi?!

Cu copilăria mutilată, îndurau geruri de minus 40 de grade timp de aproape 10 luni pe an, în celelalte două luni suportând înțepăturile norilor de țânțari, vântul rece care-i lovea peste față ca un bici sau ca un brici, întunericul care nu pleca pentru cei duși mai către nord câte o jumătate de an. Nu se puteau îndepărta prea mult de barăcile în care locuiau, ca să nu se rătăcească în taigaua deasă ca o perie și auzeau zilnic suspinele părinților lor care plecau, tot zilnic, să taie hectare de pini uriași pentru o bucată de pâine...

E plină Siberia de cimitire de-ale acestora. Inclusiv cimitire de copii.

Dar nu toți acei copii trimiși în Siberia împreună cu părinții lor au dispărut.

Ei n-au murit. Nu s-au rătăcit în taigaua Siberiei. Nu s-au mankurtizat.

Reveniți din taiga, ei au pus mâna pe carte, au muncit în sudoarea frunții, știind că vor putea răzbi numai cu propriul efort. Or, originea socială „din chiaburi” era o „danga” pe frunte pentru toată viața. Ba mai mult. Aș crede că acei care reprezintă azi conștiința Basarabiei sunt, în majoritatea lor, copiii celor deportați în Siberia. Ca o răzbunare, copiii foștilor deportați sunt azi miniștri, scriitori, savanți, deputați, profesori, medici etc.

Unul dintre ei este și prietenul meu Boris Vasiliev, profesor din Sărătenii Vechi, Telenești.

Boris Vasiliev

A fost arestat pe când avea câțiva anișori, ca să fie trimis în Siberia. Când a mai crescut, a fugit din taiga, revenind la casa părintească.

Boris Vasiliev are un destin incredibil: acum niște ani, când mi-a povestit prin ce a trecut, l-am îndemnat să-l aștearnă pe file.

Toate seismele lui sufletești, toate cutremurele pe care le-a cunoscut inima sa, fiind așternute pe hârtie, urmăresc un singur scop: să ne facă mai buni, mai atenți cu jocurile și capcanele istoriei, mai înțelegători cu propriul destin.

Și încă ceva ne mai sugerează această carte: suferința formează norii pe care coboară Dumnezeu ca să fie mai aproape de oameni.

O carte de memorii, de multe ori, devine pentru autorul ei, un adăpost. Boris Vasiliev o transformă într-o redută a neuitării, care vine să restituie o lume și să reconstruiască o alta.

Nicolae Dabija (n. 15 iulie 1948, comuna Codreni, raionul Cimișlia) este un scriitor, istoric literar și om politic din Republica Moldova, Membru de Onoare al Academiei Române (din 2003). De naționalitate română și religie ortodoxă, este nepotul arhimandritului Serafim Dabija, unul dintre marii duhovnici români, deportat în Gulag în 1947. Cunoaște profund viața comunităților românești din jurul României. În calitate de redactor șef al săptămânalului *Literatura și Arta,* editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova, a avut un rol important în lupta de renaștere națională din Basarabia. Săptămânalul condus de Dabija a fost, în anii 1988-1989, cea mai importantă publicație care susținea revenirea limbii române la grafia latină și decretarea ei ca limbă oficială în RSS Moldovenească. În 2005 e ales președinte al Forului Democrat al Românilor din Republica Moldova, organizație neguvernamentală de cultură și drept, la care au aderat peste 150 de organizații culturale, uniuni de creație, asociații neguvernamentale. La 1 iulie 2008 avea peste 250 000 de membri, fiind organizația nonguvernamentală cu cea mai largă aderență din republică, cu filiale în Ucraina, Rusia, Israel, Italia, Grecia, Serbia, Letonia, Georgia.

Studii: În anul 1966 este înmatriculat la Facultatea de Ziaristică a Universității de Stat din Moldova. În anul III a fost exmatriculat „pentru activitate proromânească și antisovietică”, fiind reprimit peste un an, în 1970, la Facultatea de Filologie. În 1972 a absolvit Universitatea de Stat din Moldova.

Bibliografie (selectivă): *Ochiul al treilea* (poeme), 1975; *Apă neîncepută* (poeme), 1980; *Povești de când Păsărel era mic* (poem pentru copii), 1980; *Pe urmele lui Orfeu* (eseuri), 1983 (ed. I), 1990 (ed. II); *Zugravul anonim* (poeme), 1985; *Antologia poeziei vechi moldovenești,* 1987; *Moldova de peste Nistru – vechi pământ strămoșesc* (studiu documentar), 1990 (ed. I), 1991 (ed. II); *Aripă sub cămașă,* 1989; *Domnia lui Ștefan cel Mare* (eseu), 1992 (două ediții); *Mierla domesticită* (poeme), 1992; *Nasc și la Moldova oameni* (povestiri pentru copii), 1992; *Dreptul la eroare* (poeme), 1993; *Lacrima care vede* (poeme), 1994; *Oul de piatră* (poeme), 1995; *Libertatea are chipul lui Dumnezeu* (eseuri), 1997; *Fotograful de fulgere* (poeme), 1998; *Cercul de cretă* (poeme autograf și desene), 1998; *Cerul lăuntric* (poeme), 1998; *Icoană spartă, Basarabia* (eseuri), 1998; *Între dragoste și moarte* (poeme), 1998;

Poetul în cetate

Un zeu cu aripile ascunse sub haină

Acad. Petru SOLTAN

Mă atrag artele frumoase ca o dragoste fermecată, de nu mai știu cum să-mi explic acest sentiment. Unica soluție ar fi cea transcendentală. Probabil, asta m-a și făcut să-mi bag în minți o chestiune bizară: oricine care face poezie, muzică, pictură etc. își are un creier ce reprezintă un infinit împachetat. Și deja deprins cu acest postulat, de se întâmplă să mă întâlnesc cu cineva făcând parte din acest domeniu, imediat îmi apare gândul că în fața am un fuior-ființă cu firele fără capăt. Ba mai mult, simt că acest fuior se încolăcește nu știu cum în jurul meu, făcând din mine un sclav.

În toamna timpurie a lui '93 eram pe apele Dunării, îmbarcat pe un vaporaș ce urca în susul apelor, printre munți, printre case cu mușcate la ferestrele deschise. Avui norocul să fiu acceptat în anturajul a trei ființe din lumea zeilor; e vorba de Marin Sorescu, Ioan Alexandru și Eugen Simion. Și deoarece călătoria aceea a ținut vreo 18 zile, avui un noroc și mai mare să tot petrec ore întregi cu fiecare dintre acești mari domni. Acel liniștit de ape ce se tot lăsa de noi, acea culoare blândă a peisajelor de toamnă predispunea la lungă vorbă. Bunăoară, Marin Sorescu, de cum începea să-și depene amintirile, se transforma într-un izvor cu apa cristalină, care tot susura necontenit. Într-o dimineață, stăteam amândoi rezemați de balustrada bordului, uitându-ne spre apa ce tot fugea în urmă, când Domnia sa zise: „De-aș putea să-mi scutur în apele astea vreo douăzeci de ani, ca să mă întorc la satul meu, să pășesc desculț pe fundul brazdei și să o mângâi. Să văd cu ochii mei de atunci fetele celea fără seamăn. Uite, o văd pe una, că mi se strânge inima și acum, cum își pleacă pleoapele în fața mea... E un fel de ascundere a rușinii... că, știindu-se frumoasă, nu cumva să cred că gândul ar duce-o spre păcate. Am să mor și acest dor de sat o să-l iau cu mine pe lumea cealaltă.” Cu totul altfel se manifesta Ioan Alexandru. Vorba, visurile, ca o enormă flacără, duceau spre ceruri, duceau spre Dumnezeu, încât părea un Vezuviu trezit din somn. Ore întregi îmi povestea despre locașurile sfinte din Țară, mai ales despre mănăstiri. O nestrămutată dragoste avea pentru mănăstirea Rohia, care a dat Țării atâtea fețe bisericești. Dar marea mea rușine se întâmplă atunci când, fiind în patru, discutam despre scriitorii și poeții basarabeni: ei îi cunoșteau mult mai bine ca mine. Cât de mult și frumos s-a vorbit despre Ion Druță, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Nicolae Dabija, Leonida Lari, Ion Hadârcă, Ion Vatamanu, Gheorghe Vodă și mulți alții. N-am să uit... Ioan Alexandru ridică mâinile spre cer și strigă: „Doru-mi-i de Dumneavoastră...”, iar Marin Sorescu continuă: „... ca unui zid de o fereastră”. E vorba de renumitele versuri ale lui Nicolae Dabija. Eugen Simion, academicianul, completează cu mare regret: „Lor li-i dor de noi, iar noi aici în Țară parcă am fi surzi la toate tragediile și dramele lor. Tot facem

politică seacă. Clopotul lui Nicolae Dabija mă face să plec ochii spre pământ de atâta rușine”.

Iată că am ajuns și la subiectul nostru, la marele nostru patriot, poet, tribun, personalitate cu o nemărginită responsabilitate civică.

Pe Nicolae Dabija îl cunoscui pas cu pas, precum percepi o lungă și complicată demonstrație a unei teoreme – silogism cu silogism, formulă după formulă.

Și am senzația că la margine n-am să mai ajung. Însă de acum îl am în subconștient ca pe o călăuză ce mă ajută a-mi parcurge cu sens restul meu de cale.

Vara trecută nimeresc la spital. Pe la sfârșite, când mă simțeam deja mai bine, în după-amiezi porneam pe jos spre casă, să dorm în culcușul meu obișnuit, ca apoi, dimineața, să mă întorc din nou la tratament. Țin minte, era 15 iulie – și, pornindu-mă spre casă, inconștient, fac un cot ca să trec pe la draga mea *Literatura și arta*. Mi-era dor de oamenii de acolo și acest sentiment mă ducea zburând. Când urc la etaj, în anticameră... o masă gătită și cu atâta lume, că nu încăpeau la ea... Mihai Cimpoi, Alexandru Moșanu, Andrei Strâmbeanu, Vasile Nedelciuc, Grigore Vieru – erau mulți, că n-am spațiu să-i înșir pe toți.

Nicolae Dabija, pe un scaun, între doi ușori, stătea în capul mesei și, agitat, povestea ceva. Văzându-mă, îmi face loc lângă el și-și continuă vorba. Ai fi crezut că e o privighetoare: în triluri și rime cu zâmbet și haz își purta narațiunea pe vârfuri de nori. Recunosc, prima dată îl văzui atât de inspirat. Dar lumea tot venea – care cu flori, care cu un șip de vin de casă, ba chiar... cineva de la Căinări, dacă nu greșesc, descarcă pe masă dintr-o ladă o duzină de sticle cu șampanie aleasă.

Și atunci mi-am dat seama – e ziua maestrului. Subconștientul meu a intuit, dar nu m-a pregătit. Maestrul doar pentru câteva clipe își oprea trilurile – la vreo îmbrățișare sau la vreun sărut frățesc. Doamne, nu-l putem asemăna cu nimic, l-aș compara doar cu cei doi mari poeți despre care am vorbit mai sus, cu acei doi zei ai poeziei și ai durerilor de neam. Și iar mă întorc la marea enigmă: cât e de adâncă acea sămânță ce dă naștere acestui continuu act de narațiune, de gând, de apă vie cu scântei ca lacrima, de lumină inedită ce duce dincolo de orizontul Universului.

Lumină, bătută de vânt,
Vino cu mine, nu te teme:
Nu-s poet, sunt
cel născocit de poeme.

Intenționat i-am modificat ultimul vers. Astfel îmi cere logica expunerii valorii Domniei sale, doar rostul lui de viață e a tot semăna lumină. M-am gândit să corectez mai mult. De exemplu, în loc de „născocit” să pun „născut”. Pentru că e născut și crescut, de nu i se vede creștetul nu numai de poeme, ci mai ales de durerile chinuiților noștri semeni, ce se țin lanț secole și secole la rând: dezmembrarea vetrelor natale, foametea din '46, '47, deportările în Siberia, crâncena luptă pentru limbă, alfabet și tricolor, bătăliile cu analfabeții și corupții de la Putere, lacrimile pentru mamele noastre ce-și nasc copiii pe frunze verzi și cleioase de tutun.

Fiind transnistrean, sunt obligat să mă opresc la splendidul studiu *Moldova de peste Nistru – vechi pământ strămoșesc,* scris la moment, care mai târziu este editat într-o plachetă specială – pentru a ajunge într-o formă compactă și în biata noastră de Transnistrie. Și... nimerește acolo, însă aici ni-e și durerea: această plachetă avu aceeași soartă ca și alte opere ale marilor noștri poeți și scriitori. Va rămâne pe veci în memoria neamului acel rug de cărți cu flăcări până-n ceruri din piața centrală a Dubăsarilor – era în primăvara anului 1992. Ca o mașină diabolică, acel foc înghițea scrierile dragi și scumpe ale lui Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Ion Creangă, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Nicolae Dabija și ale multor, multor altora. O absurditate a sfârșitului de secol XX. Aici, referitor la Nicolae Dabija, s-ar mai cere un detaliu. Când în Transnistria, nu cu mult timp mai târziu, sunt alungate cu tancurile neprihănitele litere latine și în școlile naționale vor fi utilizate niște manuale vechi cu grafie rusească, ne confruntăm cu alte elemente de barbarism. Acolo unde se întâlnea în manuale vreo poezie de Nicolae Dabija, pagina respectivă era înlocuită cu chipul lui Suvorov, semn că „Transnistria e pămînt rusesc”.

→

BALADĂ, de Nicolae Dabija (cântec din spectacolul *Horia*, după piesa lui Ion Druță)

Cât trăim pe-acest pământ
Mai avem un lucru sfânt:
O câmpie, un sat natal,
O clopotniță pe deal.

Cât avem o țară sfântă
Și un nai care mai cântă,
Cât părinții vii ne sunt –
Mai există ceva sfânt.

Cât pădurile ne dor
Și avem un viitor,
Cât trecutu-l ținem minte –
Mai există lucruri sfinte.

Cât Luceafărul răsare
Și în cer e sărbătoare,
Și e pace pe pământ –
Mai există ceva sfânt.

Cât avem un sat, departe,
Și un grai ce n-are moarte,
Cât ai cui zice „părinte!” –
Mai există lucruri sfinte.

Cât durea-ne-vor izvoare
Ori un cântec ce dispare,
Cât mai avem ceva sfânt –
Vom trăi pe-acest pământ.

Poezia, bucuroasă tristețe (poeme), 1998; ***Tăceri asurzitoare*** (poeme), 1999; ***Harta noastră care sângeră*** (eseuri), 1999; ***La est de vest*** (eseuri), 2001; ***Vai de capul nostru*** (eseuri), 2001; ***Așchii de stele*** (poeme și desene), 2002; ***În căutarea identității. Istoria neamului românesc din Basarabia povestită pentru elevi,*** 2002 (ed. I, ed. II, adăugită), 2004 (ediția III); ***Însemnări de pe front*** (eseuri), 2002; ***Râul în căutarea mării*** (eseuri), 2003; ***Basarabia, țara de la răspântii*** (eseuri), 2004; ***Doruri interzise*** (poeme), 2003 (ed. I), 2004 (ed. II); ***Bondari cu motor*** (poezii pentru copii), 2004; ***Fulger înrourat*** (poeme), 2005; ***Bezna vine de la Răsărit*** (eseuri), 2005; ***Paznic pe înălțimi*** (eseuri), 2007; ***De ce limba noastră e română*** (eseu), 2007; ***Deștărați*** (eseuri), 2008; ***Maraton printre gloanțe*** (poeme), 2008; ***Mesaje pentru supraviețuitori*** (eseuri), 2009; ***Hoții de speranțe*** (eseuri), 2009; ***101 poeme***, 2009; ***Tema pentru acasă*** (roman), 2009 (ed. I), 2010 (ed. II), 2011 (ed. III).

Traduceri în rusă, italiană, ucraineană; a scris, singur sau în colaborare, mai multe manuale școlare, de literatură și istorie.

(Sursa: Wikipedia, noiembrie 2011)

Războaiele voievodului

Acad. Răzvan THEODORESCU

Sub bolţile venerabile ale unuia dintre cele mai celebre monumente de artă veche românească, fastuosul lăcaş al Mănăstirii Argeşului – cel pe care mitul popular l-a legat de legendarul meşter Manole – s-au aşezat, nu mult după înălţarea bisericii, în primele decenii ale secolului al XVI-lea, câteva pietre de mormânt. Sunt lespezile funerare ale neamului lui Neagoe Vodă, ctitorul ce şi-a dorit aici, în pronaosul de la Argeş, o autentică necropolă princiară a „noilor Basarabi”, împodobite cu motivele, geometrice şi simbolice, ale sculpturii muntene de după 1500. Printre ele, una cu totul deosebită, singulară ca decor şi ca text săpat sub imaginea unui călăreţ purtând buzdugan şi o mantie fluturândă, rămâne un monument unic şi emoţionant al epigrafiei medievale româneşti, după cum efigia voievodului reprezentat aici va însemna un prototip în arta Evului Mediu muntean: este lespedea ce acoperă locul de veci al lui „Io Radu marele voievod şi domn a toată Ţara Românească şi a părţilor dunărene, fiul marelui şi prea bunului Radul voievod” sau, cu alte cuvinte, al celui pe care istoria unei epoci tulburi îl ştie ca stăpânitor al Ţării Româneşti sub numele de Radu de la Afumaţi. Fiu – cum o spune şi inscripţia – al lui Radu cel Mare, cunoscutul ctitor de la Dealu şi aducătorul în ţară al lui Macarie, meşterul tipograf balcanic, acest efemer voievod de la sud de Carpaţi din cel de al treilea deceniu al secolului al XVI-lea, durează în conştiinţa posterităţii ca un mare luptător pentru neatârnarea ţării, împotriva turcilor, a „agarenilor” aflaţi, în acel timp al sultanului Soliman Magnificul, în momentul maximei lor expansiuni politice.

„Să vă fie ştiute – continuă solemn textul inscripţiei funerare de la Argeş, ca un mesaj direct, plin de cumpăt şi de mândrie, al voievodului însuşi – războaiele ce vă voi povesti, pe care le-am făcut eu: cel dintâi război cu agarenii, al doilea la Gubavi, al treilea la satul Ştefeni, pe Neajlov, al patrulea la Clejani, al cincilea la Ciocăneşti, al şaselea la cetatea Bucureşti, al şaptelea la cetatea Târgoviştei, al optulea la râul Argeşel, al noulea la satul Plata, al zecelea la Alămăneşti pe Teleorman, al unsprezecelea, cel mai iute şi mai vârtos din toate războaiele, la Grumazi, cu şapte sangiacuri, al doisprezecelea la Nicopole, al treisprezecelea la Şistov, al patrusprezecelea la cetate la Poenari..., al cincisprezecelea la Gherghiţa, al şaisprezecelea iar la Bucureşti, al şaptesprezecelea la oraş la Slatina, al optsprezecelea la cetatea Bucureşti, cu Vladislav voievod, al nouăsprezecelea la satul Rucăr, al douăzecilea la Didrih...”

Avem aici o „geografie” completă a luptelor pe care acest demn precursor al lui Mihai Viteazul le-a dus întru apărarea voievodatului peste care cârmuia, într-un moment în care Mehmed Beg, puternicul conducător otoman din Balcani, voia să prefacă ţara în paşalâc turcesc, aşa cum peste puţină vreme vor deveni părţi ale Banatului, ale Transilvaniei şi ale Ungariei. Piatra de mormânt pusă în biserica de la Argeş, la loc de cinste, acolo unde Radu de la Afumaţi a fost şi ctitorul pentru pictură, în dubla-i calitate de voievod al ţării şi de ginere al principalului întemeietor al lăcaşului – era soţul Ruxandei, fiica lui Neagoe Basarab –, narează pas cu pas faptele de arme ale celui care în Ilfov şi în Vlaşca, în Dâmboviţa şi în Argeş, şi de la Braşov până în Bulgaria de miazănoapte, a străbătut cu oştile sale, trădat sau sprijinit de boierimea ţării în frunte cu Craioveştii olteni, drumurile victoriei şi cele ale înfrângerii, împotriva urgiei turceşti şi a pretendenţilor ce doreau Scaunul Basarabilor – aidoma acelui Vladislav amintit de textul inscripţiei – fie şi cu preţul trădării de neam. Şi tot trădarea, trădarea boierească, avea să fie aceea care în primele zile ale lui ianuarie 1529, dată amintită şi pe piatra din pronaosul de la Argeş, curma mişeleşte firul vieţii lui Radu de la Afumaţi, undeva pe un deal de lângă Râmnicu-Vâlcea.

Viteazul voievod care în câţiva ani numai, din 1522 şi până în clipa morţii, luptase pentru a întregi cu armele ceea ce înaintaşul său Neagoe făptuise cu mintea şi cu fineţea diplomatică – adică un statut de demnă independenţă într-un moment de iureş al Semilunii victorioase din Asia până în inima Europei –, cădea răpus de o mână de boieri pentru care lupta cea dreaptă nu trecea înaintea intereselor de castă feudală. „...Şi-au năvălit turcii cu multe greutăţi, ca să ia ţara noastră, Ţara Românească; şi m-am ridicat domnia mea... multe războaie apărând, câteodată fiind goniţi şi câteodată gonind (pe duşmani)”, continuă parcă aievea inscripţia de pe piatra de mormânt a lui Radu de la Afumaţi, o altă inscripţie ce însoţea, în aceeaşi biserică argeşeană, portretul domnului muntean zugrăvit la porunca sa, odată cu restul podoabei murale, prin osteneala meşterului Dobromir. Erau cuvinte ce rezumau o epocă, ce închideau între ele un episod dintre acelea care, numeroase, au dus din veac în veac la Independenţa pe care am prăznuit-o nu demult.

Cât despre lespedea funerară de la Argeş a lui Radu Vodă, simplă şi armonioasă în alcătuirea-i plastică, ea pare, când o priveşti, că prinde viaţă, iar dincolo de mişcarea călăreţului înarmat, cioplit pe ea, presimţi parcă o altă mişcare, mai profundă, care tălăzuieşte oastea românească de acum patru sute şi mai bine de ani, cu fiecare nume nou de bătălie, de la un colţ la altul al gliei dintre Carpaţi şi Dunăre, spre jertfe şi spre victorii despre care cronici şi monumente de tot felul ne vorbesc mereu în limba bărbăţiei.

(Din volumul *Istoria văzută de aproape*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1980.)

Nicolae Dabija... un om ce nu ştie de tihnă zi şi noapte. E suficient să-i măsori patima aşternută la rubrica „Vai de capul nostru”, pentru a-ţi da seama de titanicul efort pe care îl face. Conform chibzuinţelor mele, acest efort poate fi realizat doar în zilele de sâmbătă şi duminică. Pentru că în celelalte zile ale săptămânii viaţa noastră hleioasă îl încleştează în balamalele sale atât de strâns, încât Domnia sa nici n-are timp să răsufle mai liber. Când e la biroul din redacţie – o coadă interminabilă de lume: vin oameni din sate şi oraşe cu fel şi chip de nevoi. Fiind adesea pe la redacţie, n-am întâlnit un caz să nu fi fost luat în seamă. Era în istorica zi de 27 martie. Redacţia, ca un roi de albine, forfotea de multă lume adunată. Bătrâni, femei, copii de pe diferite maluri ale Prutului veniră la *Literatura şi arta*, veniră să-l vadă, să-l salute pe Nicolae Dabija. Eu am rămas frapat de părinteasca atenţie a maestrului faţă de fiecare dintre cei veniţi la această Mekka. Imediat s-a improvizat o masă şi toţi au fost serviţi cu toate cele avute la îndemână: o felie de pâine, un biscuit, un pahar de oranjadă, o cafea. La plecare, toţi ca unul avură parte de o carte cu respectivul autograf îngrijit. E vorba de renumitul volum al maestrului, editat la Craiova sub genericul „ROMÂNII UITAŢI”, cu denumirea *Libertatea are chipul lui Dumnezeu.* Dabija i-a condus pe toţi până în stradă ca pe nişte oaspeţi scumpi. Când maestrul reveni în birou, cu o durere ascunsă, murmură o frază: „Ăsta ni-i poporul” şi plecă ochii, probabil, să nu-i văd lacrimile.

Şi dacă e vorba de *Libertate...*, nu pot să nu mă opresc la fulminantul editorial al maestrului *Libertatea de a da cu parul* (vezi *LA* din 11 iunie ’98). Atitudinea mea faţă de cei tineri sau mai puţin tineri care au aspiraţii sănătoase pentru a se manifesta, desigur, în favoarea binelui, este cunoscută. Ei au dreptul şi posibilităţile respective de a-i întrece pe cei mai în vârstă – un lucru absolut firesc. Şi bravo celor ce reuşesc, însă... îmi cer scuze că la moment nu mai ţin minte cine dintre marii matematicieni a zis: „Dacă noi vedem mai departe, e doar din motivul că suntem urcaţi pe umerii lui Pitagora”. Le-aş dori tuturor celor tineri, mai puţin tineri şi cu aspiraţii nobile de a-şi întrece premergătorii respectivi să poarte încălţăminte modernă, protejatoare – cu talpă moale, puhavă: vor avea doar de câştigat.

Nicolae Dabija... Este imposibil să reuşesc a-i desface mulţimea de ipostaze cu care sclipeşte în societate. Ba, mai mult, sunt sigur că nimeni nu e în stare s-o facă, deoarece raţiunea noastră finită, oricât de întinsă ar fi, nu e în stare să cuprindă acel infinit împachetat în complexul lui de cuget şi creaţie. Şi, din aceste considerente, ţin să închei aici cu o maximă parafrazată din imensa operă a maestrului: printre noi se plimbă un zeu cu aripile ascunse sub haină.

(Din volumul *Între Scylla şi Charibda*, Ed. Ştiinţa, Chişinău, 2006.)

Lacrima Anei

Elisaveta Novac

(n. 18 octombrie 1943, în Modoia-Armăşeşti) a urmat Liceul „Vlaicu Vodă” din Curtea de Argeş şi Facultatea de litere a Universităţii din Bucureşti, secţia română-franceză. A fost profesoară în învăţământul preuniversitar şi universitar până în anul 2000. A debutat cu poezie în *Luceafărul*, în 1966, este membră USR, Asociaţia Bucureşti. A publicat un mare număr de cărţi, volume de versuri, poeme pentru copii, stihuri creştine, legende. Este redactorul-şef al revistei *Satul Natal*. A primit numeroase premii şi distincţii.

Inima acestui pământ

O gură de rai
ca o binecuvântare
rostită-ntr-o culoare
pe care numai vulturii o au în privire.
Învinuită până la capăt,
femeie,
născută-n zodia leului
lunecând în zidire.
Există nume de îngeri,
pentru fiecare colţ de pământ luminat,
eu trec prin auzul vostru
ca un cuvânt de cinstire,
respiraţi-mă ca pe aerul cel mai curat.
Timp rămas surd
la cumpăna amiezii,
păsări prăbuşindu-se cu zidul
de fiecare dată.
Parcă fiece cărămidă
purta nume de sfânt
şi cerea tributul, tributul
Ana, Manole – inima acestui pământ.

(Din vol. *O sută de poeţi* – culegere de versuri, 1967.)

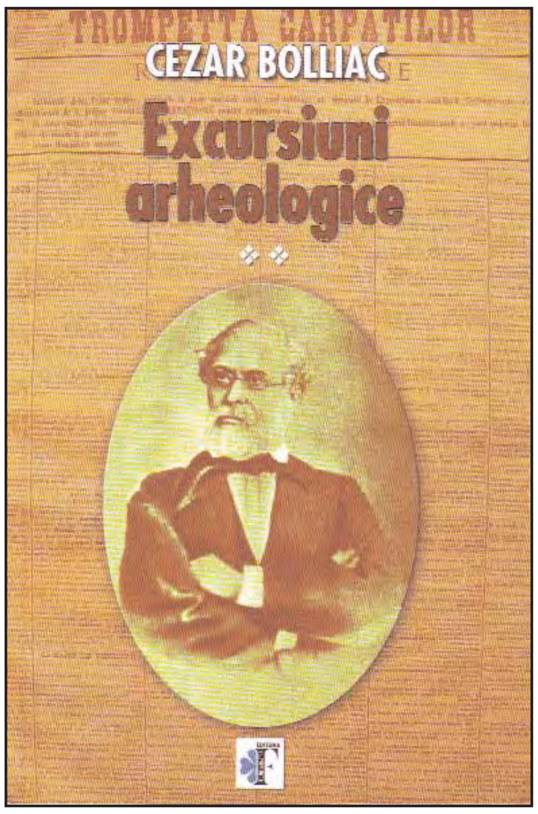
Citim din clasici

Din itinerarul dlui Bolliac (II)

Continuăm a relua fragmente din Capitolul XIV (volumul al treilea) al antologiei *Cezar Bolliac. Excursiuni arheologice*, editată de N. Georgescu și publicată în 2005 de Editura Floare Albastră din București, de data aceasta zăbovind numai în Câmpulung.

Câmpulung

Mănăstirea Câmpulungului e zidită întâia oară de Radul Negru la 1215, după cum se vede în inscripția bisericii.(...) Socotim că această inscripție să fie mai de crezut decât hrisovul nu știu cărui domn în care se vorbește că s-ar fi văzut pe atunci un hrisov al lui Negrul Vodă atingător de această mănăstire, în care s-ar fi zis că s-a zidit biserica aceasta la 1290. Mai cităm aci și un pasaj atingător de istoria orașului pe care l-am copiat dintr-o condică veche a mănăstirii: „La leat 7245 (1743) *mța* [*meseța* = luna] Iulie: împerechindu-se oștile, și viind din țara ungurească cătane și nemți, în mănăstire, și în orașul Câmpulungului, apoi în urmă, viind și oștile turcești, au scos nemții din acest oraș și au dat foc atât sfintei mănăstiri cât și orașului de au ars cu mare groază. Deci, fiind atunci domn acestei țări Io Constantin Mavrocordat, și mitropolit kir Ștefan, au trimes măria sa la leat 7246 *mța* oct. 20, cu poruncă împărătească, pe Radul Brătășanul vel armaș, și pe Șărban Greceanul și pe Constantin Lipoveanul din Târgoviște, împreună cu mulțime de slujitori, de au sfărâmat toate zidurile mănăstirii și chiliile de prim prejur. Și s-au prădat mănăstirea, atât de odoare, cât și de cele mișcătoare; fiind egumen Vasilie Ieromonah Gebeluș și înspăimântându-se, au trecut cu nemții în țara ungurească. Deci, după pradă și arderea, și sfărâmarea sfintei mănăstiri, măria sa Io Constantin Vodă Mavrocordat și sfinția sa Mitropolitul Kir Ștefan, aflând de sfinția sa kir Nicodim arhimandritul cum că-i este metania la această sfântă mănăstire, l-am făcut egumen acestei sfintei mănăstiri într-această vreme, și tot în acel an, la leat 7246, oct. 20, și prin nevointa și sârguiala sfinției sale, iarăși s-au făcut mănăstirea după cum se vede, atât sfânta biserică pe din lăuntru împodobită cu tâmplă, cu sfintele icoane și cu arginturi și policandrii, cât și pe din afară cu chiliile și cu zidurile și cu altele care se văd făcute de sfinția sa."

Mănăstirea Câmpulungului de astăzi la începutul ei a fost numai o bisericuță în cetatea lui Radu Negru, zidită, cum am arătat, de dânsul și apoi rezidită de al doilea și prefăcută în mănăstire de Matei Basarab, și în sfârșit prefăcută a treia oară de G. Vodă Ghica. Considerând soliditatea turnului celui mare al bisericii într-un pătrat ca de 17 stânjeni înălțime, pietrele tăiate de gresie din care este și astăzi zidită toată mănăstirea, structura ce se vede că au avut aceste pietre la prima lor zidire, pilaștrii, capiteluri sculptate, treptele și plăcile, deosebitele pietre surpate și aruncate în toată preajma, tigri și lei de piatră încrustați în ziduri după întâmplare – suntem siliți să credem că Matei Vodă a zidit cu multă îngrijire această biserică și prejurile la prefacerea ei. Cetatea se vede că a fost o zidire tare, însă fără nicio artă, ocolul fortăreței a fost ca de 85 stânjeni lățime și 100 lungime. Câteva cărămizi romane zidite cu cărămizi moderne prin zidurile cele vechi ale prejmuirilor ne-au adus mare mirare și am întrebat dacă în preajma locului se află ceva ruine romane.

Toți ne încredințează că nu este nimic roman în preajmă și nici că au auzit să se vorbească de un asemenea lucru; dar este un loc pe care se zice că s-ar fi pomenit sfărâmături de ziduri și că de acolo s-ar fi scos cărămizi mai înainte. Întrebarăm cum se zice locul acesta și aflarăm că-i zic *Jidova* și *Uriașa de la Grădiște*.

Prin lucru jidovesc, țaranii înțeleg tot ce e mare, tot ce e vechi și n-are dată...

Datu-s-a această numire de către creștini idolatrilor daci și romani? Adus-a Titus ceva cete de jidovi din Palestina în aceste locuri spre a-i întrebuința salahori la clădiri, și se ține prin tradiție că aceste cetăți sunt zidite de Jidovi? Uriașii sunt sinonimi cu Jidovii; aceasta însă poate să fie și una din vorbele dace ce au rămas în limba noastră, dacă trebuie să credem că limba dacă ar fi fost un dialect pelasg. Încă o băgare de seamă: lucrurile jidovești se găsesc mai mult în câmpie, pe malurile Dunării, iar cele uriașe în munți sau în partea munților. Grădiște înseamnă în slavonește cetate și, precum sub influența slavonică s-a zis Câmpulung Dolgopoli, tot astfel a putut să se zică și cetatea Grădiște.

Aceste combinații etimologice ne-au dat curiozitatea să vizităm acel loc. Am intrat în trăsură și, într-un sfert de ceas, am fost acolo, unde am adus și câțiva săpători. Ruinele acestea, mai cotropite, formează un dreptunghi având latura dinspre nord de 115 pași și cea dinspre est de 160 pași. După puține observații, am putut descoperi trei părți ale cetății: una în mijlocul laturii de est și celelalte pe cele două laturi opozite; și mai multe despărțiri de camere în centru. Ruinele, pe alocurea sunt în surfață și pe alocurea trebuie să sape cineva ca să dea de dânsele. Zidul este gros ca toate zidurile ce am găsit în Romanați. Același ciment și mai tot aceeași împărțire. Dacă Grădiștea a fost cetate, apoi Jidova a fost un drum p-acilea care să ducă spre capitala dacilor; dar apele și munții sunt mai variabile decât șesul, și acest drum nu se mai cunoaște astăzi. Poziția locului, care ține, ca să zic așa, cheie drumului pe Orații și apa Râul, care trece pe vale, au fost două mari avantaje spre a se face aici o cetate.

Săpând puțin surfața, am găsit cărămizi foarte mari și chiar de forma aceea subțire și lată din care am mai găsit și la Pietroșani și la Celei, însă fără timbru, și am dat cu socoteala că acestea sunt prea multe ca să se fi întrebuințat la basinuri numai și că trebuie să se fi întrebuințat și la învelișuri de casă. Apeductele se văd, cu toate acestea, că erau prea obișnuite la romani, căci vedem sfărâmături în cantitate la toate ruinele, și aici am găsit o mulțime. (...) Țevi de plumb, întrebuințate așa de des la romani spre conducerea apelor, n-am găsit nicăieri în călătoria noastră.

După vremi, s-au găsit aci multe lucruri și multă monedă; ne-a fost cu neputință însă să aflăm vreuna după care să ne putem închipui cel puțin în ce secol a existat această cetate. Nicio dovadă mai sigură nu avem despre datele existenței unor asemenea cetăți decât monedele ce se găsesc în țărâna fiecăreia; căci au fost o dată monedă curgătoare, poartă numele suveranilor de atunci și trebuie să ne mulțumim a afla cel puțin o diferență de secole între vârstele și duratele lor. De aceea, rugăm pe câți găsesc asemenea bănuți să însemneze bine locurile unde îi găsesc, căci se întâmplă adesea ca pe dânșii să fie chiar numele cetăților unde s-au bătut și combinațiile arheologice nu știm până la ce verități pot să dea istoriei noastre.

Adevărul este însă că Radu Negru nu a fost nici un Noe, nici un Deucalion după potoape. El a trebuit să vie aici dintr-un mic ținut numai cu o mică colonie în punctul când acest popor belicos era setos de un șef care să-i convie prin pietate, vitejie și capacitate; el a știut să eclipsească numele predecesorilor săi cu o organizație nouă. Se vede că el a adus cu sine multe instituții ale pământului său și acestea s-au resimțit pe alocurea și până în zilele noastre prin toate reformele Mircilor. Câmpulung a fost rezidența lui, căci poate a fost orașul cel mai populat în țară și d-aci i-a fost mai lesne comunicația cu pământul lui, care comunicație și-a și asigurat-o prin fortărețe. În zestrea mănăstirii Câmpulungul se păstrează cupa de argint a lui Negru Vodă, o cupă cavalerească de cinci litre. Domnii Rucăreni posedă armele lui Mihai Vodă Viteazul; deși nu vor fi ale lui Mihai, sunt însă fără îndoială ale vreunui prinț român din vremile acelea când prinții români se arma în capul oștilor, căci au pe dânsele armele țării și sunt lucrate la perfecție, deși într-un stil foarte vechi în era armelor de foc.

Într-o ladă cu cărți vechi bisericești și manuscrise de puțin interes am găsit multe cărți tipărite după vremi în țara noastră și care ar putea face interesul unei pagini într-un articol bibliografic. În interesul școalei din Sf. Sava, și în interesul istoriei familiei Văcăreștilor, copiem aci din poarta unei cărți ce ni s-a dat de D. Profesorul Brezoianul, care ne-a mai dat o cronologie a domnilor și alte documente prea interesante pentru istoria țării. (...)

Vreo trei exemplare de monedă foarte ciudată am găsit pe la orășeni, dar niciunul n-a putut să ne dea o deslușire în ce locuri s-a găsit, și numismatica nu o cunoaște nicidecum. O asemenea monedă ne-a mai procurat în urmă D.N. Roseti. Această monedă este de argint, foarte neregulată în forma și greutatea ei. Este timbrată numai pe o parte cu patru pătrate, formând un pătrat mai mare, și în care se vede un leu, poate cel venețian, și alte amănunte fără niciun înțeles cunoscut.

(Va urma)

Intrare în Cicănești, văzută de Cucu Ureche

Școala nu trebuie să devină „anticamera vieții”, ci însăși viața

Raia ROGAC

Spuneam într-o recenzie că, de la manualul de psihologie, intitulat sugestiv *Cunoaște-te pe tine însuți*, apărut în 1983, și până la romanul de debut – *Cel rătăcit*, Aurelian Silvestru – poetul, compozitorul, prozatorul, eseistul, publicistul, doctorul în psihologie și directorul-fondator al Liceului experimental de creativitate și inventică „Prometeu” din Chișinău, a ars toate treptele de afirmare, căutându-se și regăsindu-se pe sine, însă, într-un recent dialog realizat cu domnia sa am înțeles că e încă în ferventă căutare, mai are a se descoperi publicului larg în noi ipostaze. Dar s-o luăm de la un capăt.

– Domnule director, ați fi putut urma cariera de savant, însă ați preferat cuvântul și școala. Îmi amintesc și acum că am transmis în 1991, fiind redactor la Agenția Moldova-Press, informația despre instituirea primei unități școlare de alternativă, inițiatorul și directorul căreia ați fost dumneavoastră, unitate care cu timpul s-a dezvoltat până la prestigiosul Liceu „Prometeu”. Deseori mă gândesc care este mobilul, formula secretă a ființei omenești, nedescoperită științific, care-l face pe omul adevărat să-și urmeze cu demnitate cărăruia în viață, să lase urme și trepte de ascensiune pentru următoarele generații. Vreți să descoperim împreună această formulă prin exemplul pe care ni-l dați? Nu demult am fost la Bâlciul Olarilor din Iurceni. M-au frapat vasele din ceramică Cucuteni din cultura neolitică: ce armonie de culori, simboluri, semnificații! Și câtă frumusețe! Și de ce tocmai Ionela Mihuleac din Iași și Alena Stoica din Chișinău au răspuns acestei provocări? Unul Dumnezeu știe!

– Lumea e mare. Omul, însă, poate fi și mai mare, dacă se crede în stare s-o cucerească. E lucru știut: pe pământ nu există ființă mai slabă și, totodată, mai puternică decât omul. „În fiecare om, spunea G. Cesbron, poți vedea animalul, dar și pe Iisus Hristos.” Totul depinde de noi, de capacitatea de a separa lumina de întuneric. Răul nu vine de nicăieri. E în noi. Ca și Binele, de altfel. Trebuie să-l simțim, întâmple așa ceva, școala trebuie să devină un adevărat Templu al Luminii, Demnității și Patriotismului. Al. Odobescu a scris undeva că școala este pentru viitorii cetățeni mai mult decât un izvor de cunoștințe; ea este apa în care ei primesc adevăratul botez al patriotismului. Și atunci, cum să pășești pragul școlii, ca dascăl, dacă uiți acest lucru?

– În cadrul instituției ați pus accentul pe educația patriotică. Elevii de la Liceul „Prometeu” se deosebesc nu numai prin reușită la învățătură, ei sunt o mândrie națională. Comportamentul lor în școală nu diferă de cel din stradă. Cât de frumos este cântecul „Îndemn la unire”, pe care l-ați compus pentru ei și pe care Nicolae Dabija l-a ales ca imn pentru Forul românilor din Basarabia. La deschiderea Festivalului Invită Maria Bieșu, *o tânără de la un post de televiziune mi-a solicitat impresii nici mai mult nici mai puțin decât în limba... care credeți? moldovenească... Bălbâindu-se, a motivat că situația la noi e neclară. I-am răspuns că doar pentru cei care nu doresc să se clarifice și i-am spus că-i acord interviul doar dacă menționează că vom vorbi în limba română. A acceptat, nu știu însă cum a transmis. Sunt sigură că nu este absolventă a Liceului „Prometeu”.*

Aurelian Silvestru

– O școală bună este cea în care intră foarte mulți copii și din care ies foarte mulți Oameni. Or, ca să fii un om adevărat, trebuie să-ți iubești părinții, neamul, rădăcinile, să ai verticalitate și mândrie, să-ți cunoști

– Aș spune un neadevăr, dacă aș zice că „legea e bună, dar nu se respectă”. Din păcate, nici Legea învățământului nu mai e bună. Școala s-a împotmolit în probleme. Birocrația din nou a devenit atotputernică. Hârtia și formalitatea din nou au prioritate în fața copilului. Așa-numita „reformă a școlii naționale” bate pasul pe loc. „Codul Educațional”, la care au lucrat colective întregi din toată republica (și la elaborarea căruia am participat oarecum și eu), stă undeva prin sertarele birocraților din Parlament. Mă tem că, până la urmă, va fi adoptat un „Cod” total străin de școală. Totuși, important e ca noi, cei direct implicați în procesul de învățământ, să ne facem datoria cât mai sincer și conștiincios.

– Ce noutăți aveți în premieră la Liceul „Prometeu”?

– Multe și bune, dar cea mai importantă dintre ele este aniversarea a douăzeci de ani de la înființare. Este deja o vârstă matură, ani în care am avut și avem copii extraordinari, copii care sunt lansați în viață ca personalități, oriunde se duc ei ne reprezintă cu demnitate și cu onoare nu numai pe noi, dar și întreaga republică, sunt copii foarte bine pregătiți, copii cu părinți foarte bine intenționați, pentru că o școală nu poate realiza nimic dacă nu este sprijinită în același timp de familie. Sărbătoarea nu a fost o surpriză, dar o realizare împlinită. În prezent avem 1.300 de copii, dar am avut și 1.500, dintre care în fiecare an lansăm peste 100 de absolvenți. În 2000 am avut prima promoție. Avem lista la toți și ținem legătura cu ei.

– Ați început sărbătoarea cu acel Imn, născut în cadrul Liceului „Prometeu”?

– Noi avem această durere a dezbinării Neamului. La început eu am cântat această melodie, apoi am transmis-o ansamblului vocal. Credeam că va ține publicul în picioare vreo jumătate de an – un an,

Pablo Picasso

Relative human product

Salvador Dali - Walt Disney

Marc Bloch

să-l descoperim și să-l făptuim. Adevărata chemare a omului e Binele. Ne naștem, ca să-l înmulțim. Doar așa putem fi siguri că ne facem datoria de om.

– Care este specificul noului an de învățământ în Republica Moldova?

– Începutul anului școlar în curs s-a desfășurat sub stindardul independenței. Libertatea are pentru noi o semnificație aparte. Suntem printre puținele popoare din lume care niciodată, de-a lungul istoriei, n-a atentat la libertatea altor neamuri, nu le-a cucerit, nu le-a înjosit, nu le-a furat limba și sufletul. Deci, merităm și noi cel puțin această independență relativă. Merităm să ne bucurăm de pace și de condiții normale de viață, ca să putem munci și scăpa de sărăcie (inclusiv de sărăcia spirituală). Cea mai cumplită sărăcie, zicea Grigore Vieru, este acolo unde cartea moare în brațele pâinii. Ca să nu se

istoria și limba, să ai personalitate. Și, dacă noi, cei de la „Prometeu”, ne deosebim prin ceva de alte școli, acest fapt se datorează, în primul rând, copiilor. Noi ne zidim în ei, dar în același timp și învățăm de la ei, ne ajustăm la ei și nu uităm că tocmai ei, copiii, sunt purtătorii realizărilor de mâine. O școală în care profesorii nu învață de la copii este o instituție moartă. „Suntem frați prin natură, dar străini prin educație”, afirma Confucius. Ca să nu ne înstrăinăm unii de alții, trebuie să-l învățăm pe copil de mic să fie „aproapele” tuturor semenilor săi. Școala nu trebuie să fie „anticamera” vieții, ci însăși viața, cu toate învățăturile și esențele ei.

– Parafrazând vorba unui personaj din Amintirile... *lui Ion Creangă, legislația educației la noi este ce este... Cum e legislația în domeniu la ora actuală? Ați participat la dezbateri?*

până pleacă comuniștii de la putere, dar au rămas încă mulți ani și au făcut încă multe rele, și s-a dezbinat și mai mult neamul nostru. Dar sperăm ca până la urmă Unirea va veni prin copii, prin Școală, prin Dumnezeu.

– Academicianul Mihai Cimpoi spunea că nu numai prin cultură trebuie să ne integrăm, dar și prin educație să ne sincronizăm cu Țara-Mamă, or Liceul „Prometeu” din start a preluat această inițiativă. Mai activează profesori din România în cadrul instituției?

– Atunci când s-au deschis podurile de peste Prut, și a fost mai întâi cel de flori, eu am încercat să fac poduri de cărți, poduri de manuale, poduri de profesori. Am înființat acest liceu cu profesori din România. Primele cadre didactice nu erau din Basarabia, mai apoi am angajat și cadre didactice de la noi, care au colaborat foarte bine cu cei din Țară.

România de pretutindeni

Un argeşean prin lume
Popas în Spania (I)

Ion PĂTRAŞCU

Spania maură. Despre spaţiul arab am avut primele informaţii din *O mie şi una de nopţi*, ca toată lumea. Apoi, m-am apropiat treptat de această lume complexă şi contradictorie mai ales în perioada când arabii au intrat în atenţia opiniei publice mondiale prin războaiele din Orientul Mijlociu, în care au fost în permanenţă implicaţi. Noi, românii, ne-am ataşat şi sufleteşte de popoarele din această regiune geografică, ceea ce explică angajarea totală a diplomaţiei noastre în eforturile de găsire a unei soluţii negociate pentru disputele din zonă. Personal, însă, am avut şansa să cunosc o parte a lumii arabe *la faţa locului,* prin misiunile diplomatice îndeplinite în Egipt şi Siria, timp de aproape patru ani.

Experienţa proprie *pe teren arab* s-a reflectat, parţial, în volumul meu de amintiri *Peregrinările unui diplomat* (Editura Victor, 2008), unde apreciam că extinderea imperiului omeiad spre vest a fost poate povestea sa cea mai de succes. Astăzi, contează mai puţin dacă ocuparea Peninsulei Iberice s-a făcut la iniţiativa ambiţiosului guvernator al enclavei greceşti Ceuta, din nordul Africii, sau a existat o invitaţie din interior. Cert este că arabii au cucerit întreaga Spanie în şapte ani (711-718), iar eliberarea, Reconquista, a durat peste două secole, începând cu Sevilla, în 1248, şi terminând cu Granada, în anul 1492. Despre isprăvile maurilor în Spania am aflat mai multe în timpul vizitelor şi şederilor mele prelungite în perimetrul andaluz, din perioada 2007-2010.

Ce a însemnat prezenţa maură în Peninsula Iberică? În *Istoria şi civilizaţia popoarelor semitice* (1955), istoricul Durant afirmă că „timp de cinci secole, din anul 700 până după anul 1200, civilizaţia islamică a fost în fruntea lumii prin puterea, ordinea şi întinderea autorităţii, prin rafinamentul manierelor, nivelul de trai, legislaţia umană şi toleranţa religioasă, prin literatură, erudiţie, ştiinţă, medicină şi filosofie”.

Astfel, în medicină, tratatele arabe stau la baza studiilor medicale până către sfârşitul Renaşterii. Să-i amintim doar pe Avicena, cu cartea sa monumentală *Legea medicinei,* pe Averroes, cu *Principiile generale ale medicinei,* sau pe Avenzoar (născut în Sevilla), cu *Cartea regimurilor,* care a avut un rol hotărâtor la dezvoltarea medicinei moderne.

Un alt domeniu în care au excelat maurii a fost acela al agriculturii, unde şi-au dovedit măiestria, transformând provincia Andaluzia şi sora sa geamănă din sudul Portugaliei, Algarve, într-un adevărat paradis pământean. Tratatele arabe de botanică au constituit „cartea de căpătâi” a europenilor până în secolul al XVI-lea. Prin Andaluzia, arabii au introdus în Europa cultura orezului, a trestiei de zahăr şi a bumbacului, a spanacului, a cireşului, gutuiului, prunului, dar şi smochini, lămâi, palmieri. A contat enorm sistemul excelent de irigaţii, care nu ar fi fost posibil fără celebrele mori de apă cu găleţi.

Apa este un capitol cu totul special în civilizaţia islamică, este chiar elementul central al naturii. Aici a contribuit şi religia în mod considerabil, având în vedere că musulmanul trebuie să se purifice înainte de fiecare dintre cele cinci rugăciuni zilnice.

A fost un timp când aveam 28 de cadre didactice din România, predam doar conform programelor şcolare şi manualelor din România. Practic, eram o şcoală pilot a Ministerului Educaţiei din România. Dar a survenit ceva în relaţiile dintre cele două maluri ale Prutului şi, din păcate, nu s-a mai semnat un acord între guverne, nu s-a mai putut face detaşarea cadrelor didactice. Chiar şi din Ţară au fost unii care au spus, dar de ce toţi trebuie să meargă la Liceul „Prometeu”, să se mai ducă şi în alte şcoli. Eu le-am spus că aici la noi ei găsesc o oază în care se simt ca Acasă, dar dacă vor fi dispersaţi câte unul în diferite localităţi şi instituţii, nu vor rezista. Şi exact aşa s-a întâmplat, cei trimişi separat n-au rezistat nici două luni, pentru că mai erau şi atitudini ostile, probleme de acomodare, de socializare etc. În prezent noi mai avem cadre didactice din Ţară, dar şi cele peste 137 de cadre didactice de la noi sunt deja la nivelul cadrelor din România, pentru că au avut unde şi de la cine învăţa, sunt foarte bine motivaţi, sunt foarte bine pregătiţi.

– *Doriţi să daţi şi câteva nume concrete dintre cei care se evidenţiază?*

– Toţi profesorii şi învăţătorii de la Liceul „Prometeu”.

– *Ce le-aţi dori profesorilor cu prilejul Zilei profesionale?*

– Să nu piardă nădejdea, să nu piardă credinţa în Dumnezeu şi în Aproapele, să fie ferm convinşi că până la urmă lucrurile bune reuşesc prin efortul comun pe care îl depunem. Oricum, Binele şi Frumosul înving! Ţara va fi salvată în primul rând de copii, de cei care astăzi sunt pregătiţi în spiritul demnităţii naţionale, în spiritul conştiinţei de neam, în spiritul calităţii şi valorilor. N-aş vrea să uit nici de faptul că, dacă eu am realizat ceva în viaţă, primul care m-a ajutat a fost bunul Dumnezeu, apoi alături de mine întotdeauna a fost şi este soţia mea Larisa şi, bineînţeles, colegii de liceu.

– *Cine v-a fost prim-învăţător?*

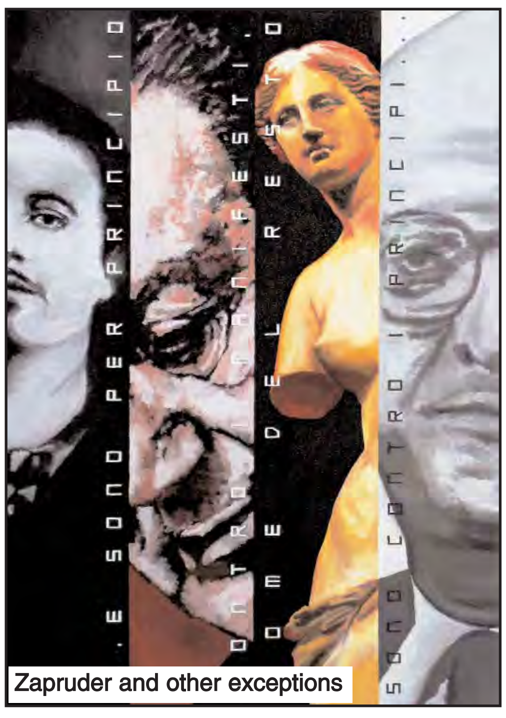
– Am avut norocul ca în clasele primare să am doi învăţători: unul care a încercat să mă înveţe să cânt la vioară şi nu prea a reuşit, pentru că am fost transferat în altă parte, şi cel de-al doilea învăţător care m-a îndemnat să pictez. Ambilor le sunt recunoscător pentru faptul că au reuşit să facă din mine Om. Sigur că au contribuit pe urmă şi cei mulţi din clasele şi instituţiile superioare, nu în ultimul rând marii scriitori ai literaturii universale, care m-au ajutat să mă formez ca gust, competenţă, stil.

– *Cum de reuşeşte A. Silvestru să se manifeste şi în calitate de scriitor, compozitor şi plastician?*

– Două lucruri merită să fie respectate, când eşti nevoit să vorbeşti despre tine însuţi: să nu te crezi buricul pământului şi să nu-i laşi pe alţii să te creadă cel mai neimportant om din lume. Eu nu mă aflu nici în prima, nici în cea de a doua ipostază. Sunt, pur şi simplu, un om care munceşte şi care ştie foarte bine că are mult mai multe îndatoriri decât realizări.

– *În romanul* Cel rătăcit *folosiţi fraze scurte, aforistice. E mai greu sau mai uşor? Acad. Anatol Ciobanu menţiona, la sărbătorirea jubileului de 80 de ani a scriitorului Vladimir Beşleagă că acesta bate recordul la lungimea frazei. Are unele de peste 400 de cuvinte.*

– Felul de a scrie e o chestiune atât de personală, încât orice concluzie sau generalizare va fi doar parţial adevărată. „Stilul este omul însuşi”, spunea G. Buffon, iar I.L. Caragiale adăuga: „Stilul bun este identic cu exprimarea cea mai scurtă”. Că este aşa sau nu… Cititorii să ne judece!

Zapruder and other exceptions

– *Aţi lansat zilele trecute, la Biblioteca Ovidius, în cadrul cenaclului literar cu acelaşi nume, condus de scriitorul Ianoş Ţurcanu, încă două cărţi şi aţi vernisat în premieră o expoziţie de pictură.*

– Da, *Fărâme de suflet* şi *A doua şansă*, o carte pentru copii. Am făcut tot posibilul ca să mulţumesc ambele vârste: maturii şi copiii. De fapt, *Fărâme de suflet* nu este o carte doar pentru adulţi, este pentru toate vârstele. A doua este mai şlefuită pe nivelul şi măsura copiilor.

– *Şi despre vernisajul de pictură?*

– Eu am avut intenţia să mă fac pictor din copilărie, dar am avut nenorocul sau poate norocul, să nu mă fac profesionist în acest domeniu, m-a păzit Dumnezeu, cum de altfel m-a păzit ca să nu mă fac ziarist (râde).

– *Adică, noi ziariştii, suntem nepăziţi de Dumnezeu?*

– Nu, nu, fiecare cu a sa cărăruie în viaţă, precum aţi spus, pe care ne conduce tot Dumnezeu. Eu mă refer doar la cazul meu. Mă gândesc că dacă învăţam la jurnalism, deveneam un jurnalist bun, sper că am ajuns un profesor bun.

– *La intersecţia dintre jurnalism şi scriitură, marele Fănuş Neagu spunea că trebuie să ştii când să te opreşti ca să dai prioritate pasiunii literare. Aţi intuit când trebuie să vă opriţi.*

– (râde) M-au oprit alţii. Dar să revin la pictură. La început am pictat mult timp în ulei, apoi am abandonat această preocupare. A venit însă un timp când din nou am prins pasiunea pentru pictură. Am continuat cu acuarela până când un profesor de pictură de la noi din liceu, Romeo Schiţco, mi-a zis: ştii, domnule director, dacă acum s-ar naste Leonardo Da Vinci, el ar picta la calculator. Am rămas nedumerit, dar cu timpul am descoperit nişte programe extraordinare: începi de la figuri geometrice, din care apoi poţi crea tot ce-ţi doreşte sufletul – copaci, munţi, ape, personaje diferite etc. Este o pictură a modelării prin imagine. E ceva foarte interesant şi foarte captivant. Pe moment sunt foarte pasionat, aşa precum am fost în perioada când compuneam cântece pentru copii, după care a rămas şcoala şi cuvântul. Mâine poate o să mă provoace altceva. Îmi place să-mi experimentez posibilităţile şi talentul.

– *Şi în sertarul cel ascuns de ochii cititorilor, ce are Aurelian Silvestru?*

– Orice scriitor preferă să nu-şi divulge înainte de timp planurile de creaţie, deci mă voi strădui să nu dezamăgesc cititorii.

– *Şi totuşi...*

– Sper ca anul viitor să apară la Târgovişte o carte de aforisme. Am intitulat-o, provizoriu, *Neodihna cuvintelor.*

– *Nu-mi rămâne decât să vă doresc în continuare neodihnă plăcută întru realizarea ei şi a altor lucruri frumoase şi să se adune cititorii la cărţile dumneavoastră ca albinele la urdiniş.*

(13 octombrie 2011)

România de pretutindeni

Cât de stranie va fi părut arabilor rezerva europenilor față de curățenia corporală sau *mândria* unei anumite regine a Angliei, care afirma cu fruntea sus că *deși nu este cazul, eu tot mă spăl la trei luni odată.*

Arabii au fost fruntași și în alte domenii, fundamentale pentru progresul omenirii. În astronomie, Az-Zarqali a stabilit pentru prima dată apogeul solar în funcție de stele. Cărțile chimistului Jaber despre metale au fost predate în universitățile europene până în secolul al XVIII-lea. Mulți termeni din chimie sunt de origine arabă: alcalin, alambic, alcool, elixir etc. *Cartea despre optică* a fizicianului Alhazen a inspirat mai târziu Europa să inventeze microscopul, telescopul și toate celelalte instrumente optice. Apoi, începuturile algebrei se datorează tot savanților arabi (Al-Horezmi). Ce să mai vorbim de trigonometrie, unde Muhammad bin Ahmad ne-a dat cifra zero, probabil una dintre cele mai importante cuceriri ale geniului omenesc, fără de care nu ar fi putut fi imaginată lumea de astăzi a ciberneticii și a computerelor.

Este adevărat că arabii au avut de unde se inspira, dar nu au fost niște beneficiari pasivi. Ei au și scris foarte mult, asigurând o inepuizabilă sursă de cunoaștere pentru europeni, în toate domeniile de activitate. Pentru arabi, cartea a fost *muzica lumii, ritmul limbii și strălucirea ideii.* Dragostea de carte a făcut ca în lumea arabă (ex. la Bagdad și Najaf, în Irak) să apară primele biblioteci publice de dimensiuni impresionante, de până la o sută de mii de volume. După un timp, acestea au fost întrecute tot de o bibliotecă arabă, cea a maurilor din Cordoba, care ajunsese la 400.000 de volume.

Dar, frumoasa aventură iberică a maurilor a luat sfârșit la finele veacului al XV-lea, când monarhii creștini ai Spaniei au încheiat procesul de recucerire, Reconquista, ceea ce, din păcate, s-a produs sub flamurile unui Cristos mai gelos, mai intolerant și chiar mai crud. Înțelegând că acțiunea de convertire a evreilor și musulmanilor la creștinism nu are sorți de izbândă, suveranii Ferdinand și Isabela au dat decretul din 1492, prin care erau expulzați toți necreștinii. Tot de atunci, Inchiziția patronată de curtea regală a înlocuit-o pe cea papală, anterioară. Așa a fost stricată acea armonie a conlucrării maurilor, evreilor și creștinilor, generatoare a minunatei arte maure, sursă de mândrie și bunăstare pentru spanioli, până în zilele noastre. Urme materiale ale acelei culturi se găsesc peste tot în Spania, dar parcă au o densitate și valoare mai mari în Sevilla, Cordoba, Granada și Toledo. Cel puțin în locurile pe unde am fost și eu.

Îmi este greu să prezint o imagine cât de cât inteligibilă despre arta maură, într-un spațiu de articol limitat. De aceea, voi încerca să deschid o prețioasă „carte”, fără egal în lume. Este cartea ilustrată a civilizației islamice, în fond a tot ceea ce arta maură a lăsat moștenire omenirii. Este, poate, o sinteză a acesteia. Este un giuvaer, păstrat cu grijă și mândrie de orașul Granada. Acest giuvaer se cheamă complexul Alhambra, expresie a apogeului atins de arta maură. Este singurul complex arhitectural care se păstrează intact din primul mileniu de existență a islamului. Orașul Granada, cu tezaurul său de artă maură, mudejar și creștină, ocupă locuri fruntașe pe listele UNESCO ale patrimoniului cultural al omenirii. Și mai este ceva. Numele orașului este de proveniență mitică, fiind purtat de medicul lui Hercule, pe vremea când fiul lui Zeus căuta *merele de aur* în vestul Europei.

Am vizitat Alhambra de două ori, fără să scap de acea senzație de uluială. Pe cât de sobră este arhitectura în exterior, pe atât este de fascinant interiorul. Acolo, cu cât vezi și înțelegi mai multe, cu atâta ești parcă mai sărac în cunoștințe. Trăiască ignoranța, pentru că ea îți asigură liniștea. Am înțeles, totuși, că Alhambra este un simbol al ingineriei și simțului artistic maur. Aici sunt întâlnite elementele definitorii ale artei maure: măiestria ornamentației, rafinamentul tavanelor, reliefurile dantelate ale zidurilor, motivele repetitive de arabescuri, delicata dantelărie de pe coloanele zvelte de marmură și, nu în ultimul rând, marea varietate de arcade sub formă de potcoavă. Complexul Alhambra (în arabă, Qalat Al Hambra, *Castelul Roșu*) a fost ales de regele Carol al V-lea drept reședință a sa, păstrându-l astfel, în mod involuntar, pentru posteritate. La ieșirea din această perlă maură m-am așezat pe o bancă în parc și mi-am răsfoit notițele, în încercarea de a reține câteva elemente definitorii și mai ales de simbolistică a tot ceea ce este încorporat între zidurile complexului. Din ce am înțeles eu, redau mai jos, într-o ordine aleatorie, câteva idei succinte:

Vizitatorul pătrunde în complex prin *Poarta Justiției*, nume sugerat de inscripția de acolo: *Să dea Domnul ca aici să prevaleze justiția islamică.* Apoi, arcada sub formă de potcoavă, pe sub care se trece, are sculptată, în partea superioară, o palmă omenească, cu degetele răsfirate, simbolizând cele cinci precepte ale islamului.

Despre arabescuri, acele desene repetitive ritmice, specialiștii spun că ele formează *o melodie divină* sau că reprezintă *beția și trezirea, combinate.* Privind partea inferioară a pereților, placată cu faianță sau plăci de ceramică, îți dai seama că aceasta devenise o artă supremă la Alhambra.

Al-Horezmi (780 - c. 850 d.Hr.)

Când ajungem la inscripțiile epigrafice, înțelegem de ce caligrafia este cea mai importantă formă artistică a islamului. Musulmanii sunt convinși că literele dau formă cuvântului Domnului, având aceeași funcție iconografică precum imaginile din arta creștină. De aceea, versetele coranice au un loc bine definit în arta decorativă.

Plafoanele în lemn reprezintă una din probele desăvârșirii artei islamice. De exemplu, Sala Tronului de la Alhambra uimește prin desenul complicat și coloritul său. Vizitatorul nu are cum să-și dea seama că acel plafon este format din 8.017 plăcuțe de lemn, aranjate cu măiestrie în șapte cercuri concentrice.

Nișele din arcade nu sunt simple deschideri în pereți. Ele au un rol precis: acolo se păstrau vase cu apă, ca semn al ospitalității, recipiente cu parfum și vaze cu flori.

Privind la tranziția dintre cupole sau plafoane și planurile verticale, ne întâlnim cu arta numită Macárabes, constând într-o combinație de elemente decorative stucco, cu secțiuni prismatice sau triunghiulare, care dau un efect de stalactite, de fagure de miere, formând un ansamblu perfect sub forma pânzei de păianjen. Legenda spune că o miraculoasă pânză de păianjen ocrotea intrarea în peștera de refugiu a lui Mahomed, locul unde Arhanghelul Gavriil i-a dictat textul Coranului.

Din punct de vedere cosmologic, cupola semisferică reprezintă cerul în rotație constantă, iar pereții în formă cubică simbolizează lumea pământeană. Mai este și scoica cu simbolurile ei de apă, viață, fertilitate și purificare, remarcată la Moscheea de la Cordoba, unde Mihrabul octogonal, minunat ornamentat, se termină cu un dom în formă de scoică.

Lumina a devenit element primar al arhitecturii maure. Efectele ei sunt calculate cu precizie încă de la începutul unei construcții. Astfel, în orientarea palatelor și alinierea camerelor, de la Nord la Sud, se ține seama ca locurile care primesc mai mult soare iarna să rămână în umbră vara. Specialiștii vorbesc de *vibrația pură a luminii* în arhitectura islamică, de senzația de *mișcare continuă* pe care ți-o sugerează contrastele care rezultă din unghiurile de incidență sub care cade lumina. Datorită acestui fenomen, cupola de la Alhambra nu arată la fel nici măcar două secunde din 24 de ore.

În exterior, când ajungem la Curtea Leilor, aflăm că acea pădure de coloane amintește de palmierii unei oaze care, după tradiția islamică, reprezintă imaginea Paradisului. Și, pentru a întregi acea imagine, Curtea leilor are și patru izvoare, precum cele patru râuri ale Paradisului.

Fântâna Leilor are și ea simbolismul său, de origine orientală precreștină. Astfel, leul care aruncă apă pe gură este Soarele dătător de viață, iar grupul de 12 lei, care susțin pe spatele lor un vas cu apă, ar reprezenta cele 12 semne zodiacale. Într-o altă variantă, leii ar reprezenta cei 12 tauri de la Templul lui Solomon, care susțineau chiar marea, ca bazin de apă al Paradisului.

Constructorii complexului Alhambra au adus și un alt element important: folosirea bazinelor de apă pentru a oglindi construcțiile înconjurătoare. După trei secole, procedeul a fost preluat de constructorii celebrului Taj Mahal de la Agra, India.

Vizitatorul iese copleșit din acea lume magică a artei maure. Noroc cu splendidele grădini ale complexului, unde acesta poate să revină în lumea reală. Pe o bancă în parc s-a așezat, probabil, și Vasile Alecsandri, însoțit de prietenul său, scriitorul francez Prosper Merimée. Acolo, Alecsandri și-a surprins prietenul cu informația că Pușkin, în poemul său *Țiganii,* s-a folosit de un cântec popular românesc și nu de unul al etniei rrome din Rusia. Recția lui Merimée? *Diable Pushkin !* (Diavolul de Pușkin!)

Cugetând la cele văzute, mi-am amintit că, în perioada interbelică, la București se bucura de multă trecere *Teatrul de Revistă Alhambra,* condus la un moment dat de H. Nicolaide. Prin anii '30, acolo a fost angajat și Jean Moscopol, cel care-i încânta pe români cu cântece de genul *Vrei să ne-ntâlnim sâmbătă seara?* sau *Sub balcon eu ți-am cântat o serenadă.* După război, îndrăgitul cântăreț a plecat în Occident, ajutat fiind de Elvira Popescu, actriță franceză de origine română, una dintre cele mai fermecătoare slujitoare ale Thaliei.

Recuperarea diasporei

Vintilă Horia

Florea FIRAN

Scriitor de importanţă europeană – poet, prozator, eseist şi gânditor, publicist şi traducător – prin activitatea şi opera sa, Vintilă Horia a menţinut relaţia cu valorile spirituale ale Occidentului şi aspiraţia spre libertate, fiind unul dintre scriitorii români cei mai cunoscuţi în lume. S-a născut la 18 decembrie 1915, în oraşul Segarcea, judeţul Dolj (numele la naştere: Caftangioglu), şi a încetat din viaţă în 1992, aprilie 4, la Collado - Villalba, Spania. Fiul lui Vintilă Caftangioglu, inginer agronom, şi al Elenei, la opt ani îşi urmează părinţii stabiliţi în Bucureşti, unde frecventează clasele primare şi gimnaziale, apoi Liceul „Sfântul Sava“, când începe să publice în revista şcolii, *Vlăstarul* (1932). Devine student la Facultatea de Drept, Universitatea din Bucureşti, după care urmează cursuri de litere şi filosofie la aceeaşi universitate, dar şi la Perugia (Italia), Viena, Paris. Obţine licenţa în litere la Universitatea Catolică din Paris şi doctoratul în drept la Universitatea din Valladolid (Spania). Colaborează la revista *Gândirea* (1936–1944), iar în 1939 întemeiază la Bucureşti, împreună cu Ovidiu Caledoniu şi Miron Suru, revista *Meşterul Manole*, perioada publicării în aceste reviste fiind socotită de autor hotărâtoare în formarea sa.

În iunie 1940 este numit pentru numai 6 luni ataşat de presă la Ambasada Română din Roma, după care obţine o bursă de studii Humboldt în Austria (1941-1942), când este şi ataşat de presă la Consulatul Român din Viena.

În cel De-al Doilea Război Mondial este luat prizonier, împreună cu soţia sa, de către germani, este deportat în lagărul de la Krummhübel (Silezia), transferat după un an în lagărul „Maria Pfarr“ din Austria şi eliberat în 1945 de trupele engleze. Vintilă Horia va alege exilul. „Exilul nu înseamnă a pleca dintr-un loc şi a trăi în alt loc. Pentru scriitor, exilul este o tehnică a cunoaşterii. Pentru mine, dragostea, exilul şi moartea sunt cele trei chei ale cunoaşterii“, mărturisea în 1990 Marilenei Rotaru.

După război, a emigrat în Italia, fiind condamnat în lipsă de către regimul comunist din România la muncă silnică pe viaţă. Primii trei ani (1945–1948) rămâne la Roma şi Florenţa unde ia contact cu figuri proeminente ale Occidentului, între care Sf. Francisc şi Giovanni Papini, pe care îl consideră „un erou modern, poet şi sfânt“, înzestrat cu geniu de romancier, legând o strânsă prietenie ilustrată în volumul *Giovanni Papini* (1963).

Emigrează apoi în Argentina, la Buenos Aires (1948), unde rămâne până în 1953, predând literatura română la Facultatea de Filosofie şi Litere a Universităţii din metropola sud-americană. Întemeiază revista *Noutăţi despre Argentina şi România.*

Beneficiind de o bursă acordată de Institutul de Studii Hispanice, se stabileşte la Madrid (1953–1960), fiind şi reporter, redactor la Radiodifuziunea Spaniolă, în cele din urmă profesor la Şcoala Oficială de Jurnalism din Madrid. În această perioadă redactează, mai întâi în limba spaniolă, apoi în franceză, romanul său *Dumnezeu s-a născut în exil,* distins cu Premiul Goncourt (1960), acordat în competiţie cu alte 300 de romane. Datorită unei campanii de presă desfăşurată la Paris în ziarele de stânga, cu concursul statului român, fiind acuzat de fascism, nazism, legionarism şi antisemitism, premiul nu i s-a mai decernat. Scriitorul, declarându-se nevinovat, renunţă la premiu „din dragoste pentru Franţa şi din respect pentru Academia Goncourt“. În *Dicţionarul Enciclopedic Francez* este menţionat: „Vintilă Horia – Premiul Goncourt 1960, acordat, nedecernat“.

Cu toate acestea, campania împotriva lui Vintilă Horia a contribuit la popularitatea scriitorului şi la creşterea interesului public faţă de romanul său care s-a vândut într-o primă tranşă în peste 125.000 de exemplare, ulterior ajungând la 300.000 de exemplare, autorul devenind cunoscut în toată lumea; până în 1990 au fost publicate 4 ediţii în limba spaniolă şi 14 traduceri în diferite limbi. Ediţia în limba română, tradusă din franceză de fratele lui V. Horia, Al. Casataing, a apărut în 1978, la Madrid.

Într-un interviu dat revistei *22* (12 aprilie 1991), V. Horia mărturisea: „Dacă rămâneam în ţară, într-o ţară liberă să zicem (închipuindu-ne că ruşii n-ar fi intrat în România), mi-aş fi continuat cariera diplomatică, mi-aş fi realizat visul de a fi Duiliu Zamfirescu sau Paul Claudel, aş fi scris cărţi, chiar un roman cu Ovidiu, poate chiar *Dumnezeu s-a născut în exil*, dar altfel de roman. Un roman care poate ar fi interesat publicul din România, dar n-ar fi interesat lumea întreagă. N-ar fi fost romanul unui sacrificat în numele cunoaşterii. Ar fi fost aventura unui roman la Tomis. Ceea ce era cu totul altceva. Romanul a ieşit aşa cum a ieşit doar pentru că eram eu însumi în poziţia lui Ovidiu, un exilat, şi pentru că dădusem peste cheia cunoaşterii care este exilul. [...] Eugen Ionescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, Lupaşcu, eu şi alţii ne-am fi realizat, dacă am fi rămas în România, doar pe un plan gândirist, adică naţional, şi n-am fi reuşit niciodată să spargem aceste limite. Durerea ne-a transformat în altceva.“

În intenţia autorului, *Dumnezeu s-a născut în exil* formează împreună cu *Le Chevalier de la résignation* (1961) şi *Perseguid a Boecio* (1983), o trilogie a exilului, cel mai important demers al creaţiei sale cu personaje ce au acelaşi destin – Ovidiu la Tomis, în *Dumnezeu s-a născut în exil*, Radu-Negru s-a întors din Veneţia, în *Cavalerul resemnării,* Toma Singuran ostracizat în Bărăgan, în *Persecutaţi-l pe Boetius:* „toate trei zugrăvesc într-un fel istoria românilor, de la Ovidiu încoace, într-un fel sau dintr-o perspectivă de istorie-actualitate pe care nimeni nu a realizat-o până acum la noi“, scria autorul.

Despre romanul său, V. Horia scria: „*Dumnezeu s-a născut în exil* era şi o autobiografie. Guvermantes remarcase foarte bine că nu e simplă coincidenţa că trei dintre premiile literare recente, premiul Nobel din acest an şi ultimele două premii Goncourt încoronează toate trei scrieri de exilaţi... Iată, deci, cine vrea să mă cunoască mai bine nu are decât să recitească *Dumnezeu s-a născut în exil* şi *Cavalerul resemnării.* Eu sunt acolo, cu toate scânteierile şi cu toate umbrele mele. Numai prin mijlocirea cărţilor se poate judeca un scriitor şi nu pe baza câtorva articole.“

Într-o scurtă perioadă pariziană (1960–1964), este profesor de literatură universală şi contemporană, după care revine la Madrid (1964), colaborând la un număr însemnat de reviste spaniole şi din străinătate, integrându-se în viaţa culturală a Spaniei şi în 1972 primeşte cetăţenia. În perioada ianuarie 1969 – mai 1970, V. Horia face o călătorie în lume – de la Napoli şi Stockholm la Montreal, New York, Dublin, Toronto şi Salamanca, în calitatea de reporter al revistei *Tribuna Médica* din Madrid, care a susţinut financiar călătoria, pentru a întâlni scriitori şi alte mari personalităţi culturale, filosofi, creştini teologi, cineaşti, filosofi ai istoriei, oameni de ştiinţă, oameni de afaceri, pentru a discuta cu cei care sunt „centrele“ spirituale ale Pământului. În urma călătoriei a rezultat volumul *Viaje a los centros de la tierra* (1971) care cuprinde interviuri cu Edmund Husserl, C.G. Jung, Miguel de Unamuno, James Joyce, Ernst Jünger, Raymond Abellio, Federico Fellini, Ştefan Lupaşcu, Gabriel Marcel, Urs von Balthazar, Jacques Soustelle, Arnold Toynbee, Marshall McLuhan, Werner Heisenberg, Giovanni Agnelli ş.a., publicate iniţial în revista *Tribuna Médica:* „În 1969, am avut un moment dacă nu de îndoială, de întrebare asupra mea. Mi-am pus problema dacă toate lucrurile pe care le scrisesem şi în care credeam erau actuale... [...] Şi atuncea, am făcut o listă cu cele 40 de persoane care mi se păreau cele mai reprezentative ale epocii mele [...] Şi mi-am propus, într-un fel de acces de nebunie, să mă duc şi să stau de vorbă cu ele [...] Mi-am dat seama, după această călătorie, că mă aflam, ca scriitor, în acelaşi front al cunoaşterii în care militau contemporanii mei cei mai de seamă: fizicieni, astronomi, filosofi, literaţi, economişti, industriaşi, cineaşti ş.a.m.d.“

După terminarea călătoriei, Vintilă Horia notează, privitor la România: „Cu excepţia câtorva nume din trecut – Iorga, Enescu, Brâncuşi – şi a câtorva exilaţi trecuţi la altă naţionalitate, România e prezentă azi în conştiinţa universală ca un fel de vagă situaţie nefericită plasată în apropiere de Rusia. Nimeni nu mai ştie nimic despre ea. Centrele nu au contact cu niciun fel de realitate românească...“

În 1972 creează o catedră de literatură universală şi contemporană la Facultatea de Ştiinţe ale Informaţiei de la Universitatea din Alcala de Henares (1979–1986); acelaşi curs îl susţine, concomitent, la Universitatea Catolică din Paris, filială a Universităţii din Madrid (1979–1988). Răspunde la solicitările multor universităţi din diferite centre culturale din lume, unde ţine conferinţe pe diferite teme, remarcându-se în comentarea şi interpretarea fenomenelor literare europene şi sud-americane.

Colaborează la periodicele spaniole *El Alcázar, ABC, YA, Semana, Estafeta literaria, Tribuna Médica* şi la suplimentul literar al ziarului *El Mercurio* din Santiago de Chile, precum şi la o serie de ziare şi reviste din Europa: *Écrits* din Paris, *Antaios* din Stuttgart, *Metapolitica* din Roma. Întemeiază şi conduce revista *Futuro/Presente* şi colecţia ei de cărţi – „Tercer Milenio“ (1971–1977), este fondator al Societăţii Spaniole de Parapsihologie, iar din 1983 până în 1992 este codirector al revistei *Metapolitica* din Roma. Iniţiază şi alcătuieşte antologii de poezie românească modernă, precum *Antologia poeţilor români în exil* (Buenos Aires, 1953), în care i-a inclus pe poeţii Vasile Voiculescu, Ştefan Baciu, Alexandru Busuioceanu, Aron Cotruş, Constantin Virgil Gheorghiu, N.I. Herescu şi alţii; *Poezia românească nouă* (Salamanca, 1956, ş.a.), în care au fost incluşi poeţi precum Virgil Ierunca, Alexandru Busuioceanu şi alţii şi volumul de poeme *A murit un sfânt* (1952).

→

Cartea care vă așteaptă

Suntem un neam de martiri

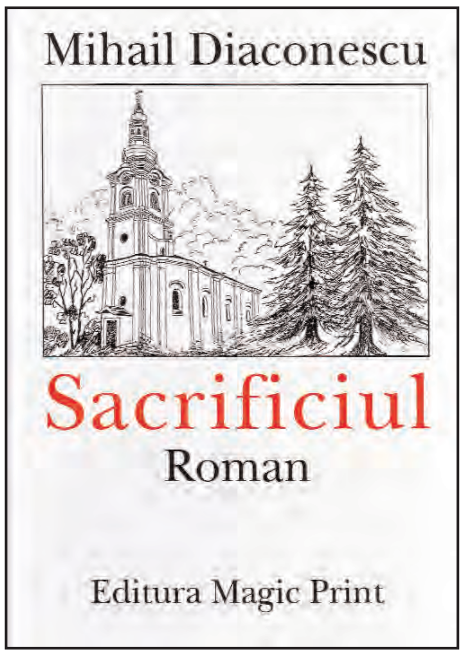
Partea I - Puterea memoriei

Maria Mona VÂLCEANU

Apariția acestui roman – *Mihail Diaconescu, Sacrificiul,* Ed. Magic Print, Onești, ediția a treia, 2010 – în cultura noastră este o excepție și un dar, continuator parcă al romanelor-epopee sadoveniene ale luptelor lui Ștefan cel Mare. Primul Război Mondial și-a găsit în acest scriitor cronicarul, un cronicar documentat și înzestrat cu trăirile profunde ale unui neam întreg, străfulgerat de dorul sfânt de a se uni cu Țara. Un studiu amănunțit în care personajele sunt eroi din cartea de istorie, dar sunt vii și se mișcă printre noi, au chip și nume.

Apărut într-o ediție deosebit de elegant realizată tipografic, cartea este prefațată de studiul *Amurgul unui Imperiu,* de Ilie Bădescu, din care cităm: „Un roman despre zbaterea unui imperiu la ceasul scufundării sale, imperiul dualist austro-ungar, și despre țâșnirea neamurilor spre lumina renașterii din lunga noapte habsburgică este un fenomen aparte într-o cultură."

Romanul se situează – incipit și final – sub semnul metaforă al cireșului înflorit din curtea casei părintești, probabil un vis rămas în sufletul autorului din spațiul identitar al Vultureștilor de Argeș, cum este și datat sfârșitul cărții: *Vulturești, Oradea, București, decembrie 1984 – aprilie 1987,* dar munca de documentare a fost mult mai lungă decât acești ani. Într-o discuție telefonică, domnul Diaconescu mi-a dezvăluit zece ani de cercetare amănunțită a dovezilor epocii. Prima parte a acestei trilogii, intitulată *Iluzia,* debutează cu un vis profetic al studentului Romulus Brad, vis provocat de răsfoirea atentă în ajun a unui vechi manuscris pe care tatăl său îl păstra înfășurat într-un ștergar alb: „Manuscrisul acela, redactat cu litere chirilice, într-o românească arhaică, de un strămoș din vechime, preotul Stan Brad, venit de peste munte, de pe Valea Crișului Alb, povestea de răscoala lui Horea, de uciderea lui Bălgrad… ca unul care știa carte, strămoșul Stan ținuse să istorisească în scris o parte dintre întâmplările sale și ale enoriașilor săi… acest preot strămoș și fugar trecuse pe la Biserica din Talpe, pe la aceea din Lazuri de Beiuș… se stabilise în cele din urmă… la Cărpinet…" (p. 43)

Aici, la Cărpinet, începe și acțiunea romanului. Deși studentul Romulus Brad visează o scenă însângerată de istorie, totuși chiar în prima pagină suntem asigurați că „Pereții și tavanul încăperii rămâneau la locul lor. Erau reale. Cum reale erau ziua luminoasă de afară, ciripitul păsărilor și zgomotele amestecate ale satului." (Idem)

Dar finalul ne asigură că această carte nu este numai o himeră a istoriei, ci ea s-a născut din întâmplări reale: „Autorul acestui roman l-a cunoscut pe domnul dr. Romulus Brad cu mulți ani în urmă, în timpul unei călătorii la niște neamuri dintr-un sat de lângă Oradea. Era un bărbat uscățiv și înalt, cu părul alb, cu vocea fermă, cu un aer distant și parcă sever. Firea lui gravă, marcată adânc și definitiv de violența istoriei, nu i s-a revelat însă decât treptat, pe măsură ce încrederea dintre ei a crescut… Acasă, la domnul Romulus Brad, autorul a discutat într-o seară, târziu, despre puterea memoriei și a mărturiei ca forță spirituală în lume. Și tot atunci, domnul Brad i-a înmânat două dosare groase, legate cu sfori de bumbac, însumând însemnările și documentele pe care le adunase prin ani." (p. 757)

Și tot în finalul cărții, scriitorul ne lămurește înțelesul tainic al martirajului și al sacrificiului pentru neamul tău: „Ceva din înțelesurile tulburătoare pe care sacrificiul nepieritor al oamenilor pentru oameni ni le impune mereu i s-a revelat autorului prin mijlocirea celor două dosare." (p. 758)

Sigur, a te îndemna la asemenea muncă, „se sparie gândul", vorba cronicarului, de aceea autorul a ezitat adesea, amânând decizia de a trece la masa de lucru, dar datoria de a scrie a fost mai puternică, „romanul a fost scris pentru că el era necesar. El este înainte de toate o mărturie despre niște oameni și despre destinul lor tragic. Dar mai ales despre puterea memoriei care ne marchează definitiv și profund pe noi toți." (Idem)

Sensul sacrificiului țăranilor și intelectualilor români din ținuturile Transilvaniei a fost Unirea cu Țara, de aceea, ca un omagiu al zilei sfinte de 1 Decembrie 1918, ne-am decis să publicăm prezentarea romanului SACRIFICIUL începând cu numărul din decembrie al revistei. Vom încheia această primă parte cu imaginea metaforă a cireșului înflorit, care străjuie parcă deschiderea și închiderea cărții, spre gloria celor care cu sângele lor tânăr au făurit istoria:

„Cireșul acesta, înalt, rămuros, cu vârfurile ridicate până la cer, era cel mai frumos pom din gospodărie și din tot cătunul… Cireșul era frumos în toate anotimpurile. Primăvara însă, încărcat de flori mici și fragede, transformat într-o uriașă flacără albă din care se răspândeau până la mari depărtări miresme suave, îmbătătoare, prin care cutreierau lin albinele îmbătate de lumină și de nectar, era mai frumos ca oricând. Văzut de departe, impresia de flacără albă rămânea dominantă." (p. 47)

Autor al unui număr important de cărți (romane, eseuri, volume de versuri) și articole din cele mai vaste domenii, Vintilă Horia apare ca o mare personalitate a secolului XX, cu o operă diversă ca expresie, scrisă în patru limbi neolatine – română, franceză, spaniolă, italiană. *Jurnalul unui țăran de la Dunăre,* publicat în franceză în 1966 și doi ani mai târziu în spaniolă, îl reprezintă pe autor, după propria-i mărturisire, ca eseist și gânditor. Sunt evocate copilăria petrecută la Albești, momentul plecării în străinătate, anii războiului și cei petrecuți în lagăre, scandalul declanșat la acordarea Premiului Goncourt, prieteniile legate cu scriitori francezi, spanioli sau români.

În 1961 este distins cu „Medalia de aur" a revistei *Il conciliatore* din Milano, în 1972 cu „Bravo para los hombres que unen en verdad" la Madrid, apoi cu premiul „Dante Alighieri", la Florența (1981).

A tradus în spaniolă dialogurile lui Francisco de Holanda cu Michelangelo (1956), *El dolor* de G. Ungaretti (1958), din alți poeți italieni moderni incluși în antologia *Poesía italiana contemporánea* (1959), realizată în colaborare cu J. López; a fost solicitat să prefațeze un număr important de opere al unor autori spanioli și români, între care George Uscătescu și Panait Istrati.

Până la plecarea din țară (1942), opera sa înregistra câteva volume de poezii – *Procesiuni* (1936), *Cetatea cu duhuri* (1939), *Cartea omului singur* (1941) și romanul *Acolo și stelele ard* (1942), conceput pe tema „căutării ideale într-un spațiu străin (Italia) și impregnat de trăiri mistice și sentimentale". După plecare, are o activitate laborioasă, publică versuri – *A murit un sfânt* (1952), *Jurnal de copilărie* (1958), *Viitor petrecut* (1976), un număr important de romane – *Dieu est né a l'exil.* Préface de D. Rops, Paris, 1960; ediție nouă, 1961 (traducere spaniolă: *Dios ha nacido en el exilio. Diario de Ovidio en Tomis.* Prefacio por D. Rops. Traducción del francés por R. Vázquez-Zamora, Barcelona, 1960); alte ediții: Barcelona, 1963; Madrid, 1968; Barcelona, 1972; Madrid, 1983; traducere catalană: *Déu ha nascut a l'exili. Diari d'Ovidi a Tomis.* Traducció de R. Llates, Barcelona, 1963; traducere românească, *Dumnezeu s-a născut în exil.* (Traducere din limba franceză de Al. Ciorănescu, Madrid, 1978); *Le Chevalier de la résignation* (1961), *Les Impossibles* (1962), *La septieme lettre* (1964), *Une femme pour l'Apocalypse* (1968), *El hombre de las nieblas* (1970), *El viaje a San Marcos* (1972), *Marta o la segunda guerra* (1982), *Perseguid a Boecio* (1983), *Un sepulcro en el cielo* (1987), *Les clefs du crépuscule* (1988), povestiri; nuvele fantastice; un jurnal interesant – *Le Journal d'un paysan du Danube* (1966); interviuri – *Viaje a los centros de la tierra* (1971); cărți de eseu literar, filosofic și social-politic; *Biografia culturii române,* tradusă parțial în spaniolă, franceză, catalană și reeditată în mai multe rânduri.

Vintilă Horia, bust de Nicăpetre

După '89, Vintilă Horia este tradus și editat și în România, inclus în dicționare, antologii și istorii literare. În 1990, la Editura Europa din Craiova apare și versiunea română a romanului *Dumnezeu s-a născut în exil,* cu o Postfață de Monica Nedelcu și Note biografice de Ion Deaconescu, iar în 2007, la Editura Art din București, cu o prefață de Daniel Rops, membru al Academiei Franceze, traducere de Ileana Cantuniari. Ediția cuprinde și un dosar al premiului Goncourt 1960, alcătuit de Marilena Rotaru. *Mai sus de miază-noapte,* avându-l în centru pe Ștefan cel Mare, este primul roman scris direct în românește și publicat în 1992 la Editura Cartea Românească. O serie de proze publicate în presa exilului au fost editate în volumul *Sfârșit de exil* (2001), de Marilena Rotaru, care cuprinde și două interviuri realizate în 1990 la Madrid și Villalba, amintiri, evocări și un capitol – *Dosarul de la Securitate.*

Orizont SF

Previziunea ca experiment psihologic

Mircea OPRIȚĂ

Figură singulară între colegii săi de generație, Ion Biberi ilustrează cazul unui om de cultură interesat de aspecte interdisciplinare și, totodată, de problemele științei. S-a născut la 21 iulie 1904, în Turnu-Severin. Influențat de tradiția militară a familiei (era fiu de comandor), a urmat Liceul Militar din Craiova, apoi Facultatea de Medicină din București, în paralel cu Facultatea de Litere. Deși avea să opteze pentru cariera de medic primar psihiatru, înclinația spre scris l-a condus spre un debut publicistic timpuriu, în revista *Orizontul*, cu articolul de popularizare științifică *Un gigant al imperiului solar: Iupiter* (1919). Debutul literar și l-a făcut cu proze scurte în revista lui Tudor Arghezi *Bilete de papagal*. Opera sa literară cuprinde romane și nuvele, între care *Proces* (1935), *Oameni în ceață* (1937), *Cercuri în apă* (1939) și teatru: piesa în două părți *Hanibal* (1967). A desfășurat o harnică activitate de critic și exeget literar, sintetizată în volumele *Études sur la littérature roumaine contemporaine* (Paris, 1937), *Profiluri literare franceze* (Casa Școalelor, 1945), *Lev N. Tolstoi, omul și opera* (1967), *Tudor Vianu, omul și opera* (1969), ca și de comentator al fenomenului artistic: *Bruegel, ciudatul* (1940, reeditată și după război), *Poezia, mod de existență* (1969), *Arta suprarealistă* (1973). Abordarea interdisciplinară a temelor sale a produs alte studii și eseuri notabile, cu deschidere spre spațiul cultural larg, ca și spre interpretarea filosofică a fenomenelor. Mai multe distincții importante i-au încununat opera: Premiul Fundațiilor Regale pentru eseu (1936), Premiul Societății Scriitorilor Români (1938), Premiul special al Uniunii Scriitorilor (1979). A murit în 27 septembrie 1990, la București.

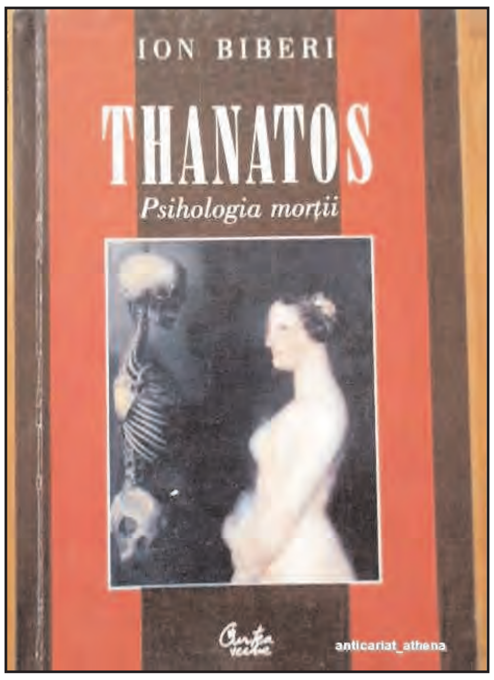
Scrisă din perspectiva unui om de știință interesat de motivația psihologică a experiențelor umane, literatura lui Ion Biberi intersectează în două rânduri domeniul SF. O primă incursiune se face prin scenariul de film *Sfârșit*, inclus în culegerea de proză scurtă *Oameni în ceață*. Lucrarea se înscrie în tematica apocalipselor planetare, experimentată de genul nostru încă de la începuturile sale prin Victor Anestin (romanul *O tragedie cerească*). Biberi are inspirația de a pune sfârșitul lumii în relație cu viciile ascunse ale civilizației umane – ceea ce era deja o noutate față de convențiile apocaliptice curente. În scenariul său, omenirea e cuprinsă progresiv și în continuă accelerare de un val de psihoză, aceasta din urmă motivată prin hipertrofierea imaginației într-un univers care își pierde treptat legile naturale statornicite.

Punctul de lansare în necunoscut este reprezentat de descoperirea întâmplătoare a unui mineral inclasificabil, „în parte cristalizat, în parte amorf”, ce crește neîntrerupt, rezistând tuturor încercărilor de a fi explicat în laboratoare. Reacțiile de perplexitate, incoerența ideatică și discursurile contradictorii dintr-un „congres savant” tind să anunțe „dezorientarea științei în fața unui fapt ce depășește raza experienței consacrate”. Sentimente tulburi, întemeiate pe neliniște și derută, se răsfrâng și asupra „marelui public”, din ce în ce mai preocupat de faptul că armoniile cosmice sufereau dereglări iremediabile. Alte și alte semne de spargere a legilor naturale contribuie la întărirea convingerii generale că omul nu mai poate conta pe protecție dinaintea haosului de neoprit. Preocupat aici nu atât de studiul meticulos, cât de sugestia unor fenomene declanșate în zonele abisale ale subconștientului colectiv, autorul începe să schițeze un tablou dinamic, compus din viziuni fantasmatice, stranii și arbitrare. În paralel cu deformarea lumii exterioare, se deformează și spiritul uman. Victimă a unei psihoze colective, omenirea halucinează, făcând loc în scenă exaltaților, „sectelor religioase cu obiceiuri ciudate”, profeților prăpăstioase. Între acestea, și unele anticipări verosimile în contextul schimbărilor survenite.

Adaptarea la „noua eră” presupune sarcini împovărătoare și chiar imposibile pentru cei mai mulți dintre locuitorii Terrei. Până și tineretea febrilă, repede dispusă să participe la revoluții sociale, reacționează mai degrabă prin sfidări marcate de inconștiență, prin necugetate sinucideri. Crimele se înmulțesc din convingerea generală că anularea legilor fizice atrage automat după sine și dispariția celor morale. Fanatismul distruge fără alegere simbolurile materiale ale vieții civile: palate de justiție, școli, uzine, trenuri, tot ce pare să contrazică, în calitate de manifestări ale vechiului stil de viață, noul ritm al naturii. Ca efect al actelor spontane și complet arbitrare, omenirea recade în beznă, în foamete și în calvarul epidemiilor. Logica și sistemele de gândire milenare dispar. La orizontul civilizației se profilează declinul total: omenirea e surprinsă în continuă și derutată rătăcire printre orașe devastate ori doar părăginite, pentru ca în finalul acestui scenariu specia ei, odinioară inteligentă, să fie absorbită în animalitatea din care păruse că s-a desprins. E aici un act, nu atât moralmente justițiar, cât paradoxal sub raport „științific”.

Pe scenariul *Sfârșit*, cu varianta sa de lume incomprehensibilă și delirul de imagini stranii ce conduc spre instaurarea ei, Ion Biberi ar fi putut realiza un excelent roman apocaliptic. N-a reușit, sau poate că nici n-a dorit să-l mai scrie. Mult mai târziu, când nimeni nu se mai aștepta, a produs însă și un roman SF, intitulat *Luminile Capricornului* (1983). Aventura cosmică se încredințează unor personaje concepute simbolic, ca reprezentanți ai principalelor continente terestre: doctorul Li, exprimând inteligența rafinată și masca impenetrabilă ale Asiei, vulcanicul Sen, ilustrând resursele vitale ale rasei negro-africane, echilibratul Al, urmaș al coloniștilor europeni în Australia, cu interes pentru tehnică în general și pentru computere în special, precum și femeia de coloratură, Mab, reprezentând aici romantismul pasiunii, valorile maternității și, ca etnicitate, elementul autohton românesc. Acești tineri devotați muncii științifice și cunoașterii universale se expun din proprie inițiativă unei răpiri extraterestre, spre a împlini astfel o aventură interstelară la capătul căreia pământenii speră să descifreze misterul „astralilor” din constelația Capricornului, precum și motivația care-i face să fie interesați periodic de răpirea unor grupuri de pământeni.

Premisele romanului sunt schematice și convenționale. Zborul cosmic, în interiorul unei uriașe nave sferice având toate condițiile necesare supraviețuirii „prizonierilor” la bord, le prilejuiește acestora nesfârșite dialoguri savante despre diferențele fizice și intelectuale dintre oameni și „astrali”, pe măsură ce trăsăturile răpitorilor sunt reconstituite din diverse particularități ale mediului construit de ei. Autorul are inspirația de a nu atribui extratereștrilor săi mult uzitatul tipar umanoid: „astralii” sunt ființe cu structură minerală, de felul xipehuzilor și feromagnetalilor lui Rosny Aîné. Ei se hrănesc cu energie electromagnetică, se înmulțesc prin diviziune asexuată, iar mediul special în care își duc existența le-a imprimat un alt mod de a percepe perspectiva spațiului și timpului decât cel specific ființelor de pe Pământ. Au vârste milenare, nu cunosc aspectele emoționale ale omului, întrucât n-au „simțuri electromagnetice umane”, sunt „foarte individualiști, adică foarte conștienți de unicitatea lor”, dar în același timp „subordonați unității centrale a comunității pe care o formează și în afara căreia ei nu au nicio rațiune de existență”. Pașnici în esență și în chip propriu avizi de cunoaștere, fac vaste muzee arheologice privitoare la propriul lor trecut și la planetele vizitate; între ele, unul unde vizitatorii au ocazia de a contempla colcăiala saurienilor uriași răpiți din perioada jurasică a geologiei terestre. Sub niște clopote climatizate, vizitatorii descoperă, izolate una de alta, comunitățile umane smulse ulterior de pe planeta noastră: indo-americani, asiatici, polinezieni, câțiva albi europeni. Din limitări fizice și psihologice, cunoașterea practicată de extratereștri nu este una profundă și veritabilă, ci rece, distantă, de entomolog.

Răpirile (pe care autorul le încadrează într-o tradiție ozenistică a genului) își au explicația în dorința „astralilor” de a se perfecționa inclusiv în funcție de modelele apărute în alte zone ale spațiului cosmic, în ideea de a ajunge să producă o formă superioară a speciei, utopicul *supraastral*. Înțelegând, după apariția între ei a tinerilor savanți pomeniți mai sus, că și pe Pământ s-a ajuns la o explozie de tehnicitate și la un nivel de percepție științifică a lumii, „astralii” acceptă să colaboreze în mod fraternal la realizarea unui „convertizor universal” menit să devină o bază pentru cunoaștere, utilă ambelor civilizații cosmice.

Ce-ar fi de făcut?

Marginalii pe unele probleme ale artei românești

Mariana ȘENILĂ-VASILIU

Cu toate marile sale calități, arta românească s-a aflat și rămâne încă într-un regim de carantină pe piața artistică internațională. Cu excepția lui Brâncuși, bineînțeles. Nu că n-ar exista pictori și sculptori care să merite includerea lor în circuitul comercial artistic, ci pentru că a lipsit întotdeauna un sistem de promovare bine coordonat, cu personalități din lumea criticii și istoriei artelor care să aibă acel *savoir faire* și acoperirea în competență care să impună. Fără eforturile lui Petru Comarnescu de a-l face cunoscut la a 23-a Bienală de la Veneția sau în SUA, prin expozițiile de la Washington, Columbus, Ohio, San Francisco, dar și din alte locuri, Țuculescu ar fi rămas un necunoscut. Las' că și politica stupidă de după 1944, de interdicție a circulației valorilor artistice și culturale dincolo de granițele țării, a dus la necunoaștere în plan internațional. De comerț artistic până în 1990, nici pomeneală. Ca să valideze calitățile unor personalități din domeniul artelor plastice, cei care scriau monografii se agățau de fapte minore: că „Bătălia de la Oltenița" a lui T. Aman a făcut mare vâlvă când a fost expusă în 1956 la Paris; că Napoleon al III-lea i-ar fi cumpărat lui Grigorescu un tablou; că Pallady a fost bun prieten cu Matisse, că... etc. Lipseau în schimb monografiile solide, care să ducă la recunoașterea în plan național și internațional a adevăratelor personalități artistice autohtone, a operelor lor. Nici micile icnete expoziționale, precum cea a impresioniștilor români de la Paris, Trianon la Bagatelle, din vara anului 1991, n-au avut cine știe ce urmări, cu toate numele sonore ale unor pictori români expuși. Am văzut expoziția: tablouri neinspirat alese, catalog, de va fi fost vreunul, n-am văzut; aspectul general era heteroclit; locul, cu toată frumusețea lui, era în afara circuitului expozițional parizian; expunerea tabloului lui Luchian „Safta florăreasa", cu un glonț tras la revoluție parcă anume direct în inimă, era un mod ieftin, extraartistic de a capta atenția publicului, uitându-se în același timp că același public știa despre mineriadele care afectaseră grav imaginea României în lume. În plus, „Safta florăreasa" nu-i cea mai bună pictură a lui Luchian, iar impresionistă, în niciun caz. Singurele care făceau o bună propagandă expoziției erau afișele cu imaginea unei femei la malul mării a lui N. Grigorescu. Andreescu, cel mai bun dintre toți, era prost reprezentat printr-un peisaj, nu lipsit de calități, însă de prea mici dimensiuni și pe deasupra mizerabil expus pe o... oglindă. Una peste alta, inițiativa ministrului Culturii de atunci, Andrei Pleșu, s-a soldat cu un act cultural-artistic bifat, fără niciun fel de urmări în planul cunoașterii pe plan extern a picturii românești.

Ce-ar fi trebuit făcut? În locul acelui *mixtum compozitum* pictural, ar fi trebuit organizată o expoziție Grigorescu-Andreescu, cu cele mai bune pânze ale lor. Sau, încă și mai bine, o expoziție Andreescu, într-un loc circulat, cu un catalog impecabil și propagandă pe măsură, cu critici și colecționari de artă francezi importanți invitați, mai cu seamă cei specializați în pictura secolului XIX și în mod special în pictura barbizonistă – Th. Rousseau, Dupré, Diaz de la Pena, Daubigny și alții. S-ar fi văzut atunci că pictorul român îi întrece cu cel puțin un cap pe toți *pleneriștii* acelei perioade, că e un pictor cu cele mai înalte calități artistice, capabil să se confrunte cu semenii occidentali. Talmeș-balmeșul expozițional de la Paris din 1991 n-a convins pe nimeni, iar pictorii noștri au rămas în continuare prizonierii nișei artistice provinciale române. Singurul care a reușit să evadeze din ea în universalitate a fost Brâncuși, dar asta-i altă poveste.

Nu de mondenități are nevoie arta românească pentru a fi promovată, ci de studii și monografii solide, capabile să stea alături de omonimele occidentale, care să însoțească manifestări expoziționale bine chibzuite, capabile să pună în evidență calitățile de excelenți coloriști ale pictorilor români – suntem dotați cu acest dar excepțional și e păcat că-l risipim. Prețiozitățile oratorice ale criticilor autohtoni pe la vernisajele unor expoziții externe nu servesc la nimic dacă nu sunt însoțite de opere de artă de prima mână. Nu statura, impozantă nici vorbă, a domnului Andrei Pleșu, a adus cele mai mari servicii artei românești pe plan extern, ci modestul și fragilul Barbu Brezianu. Competența sa în materie de sculptură brâncușiană și studiul său *Brâncuși în România* au răzbit acolo unde părea că nu mai era nimic de spus.

Există multe monografii abreviate ori livrești, bine scrise, e drept, dar cărora le lipsește abordarea științifică în stare să susțină artiștii autohtoni. În general, e vorba de lucrări de vulgarizare a unor valori românești destinate publicului iubitor de artă, însă lipsesc studiile cu abordare științifică, lucrări solide, de strictă specialitate, care solicită timp, răbdare, pasiune pentru pictorul sau sculptorul în cauză. Arta românească nu va fi niciodată suficient de recunoscătoare lui Barbu Brezianu pentru seriozitatea cu care a abordat sculptura brâncușiană în perioada petrecută în țară, și nici lui Radu Bogdan pentru monumentala monografie dedicată pictorului Ioan Andreescu. Din păcate, conform unei triste tradiții băștinașe, Radu Bogdan (1920-2011) n-a mai apucat să-și vadă tipărită integral monografia la care a muncit fără odihnă timp de 20 de ani, ultima parte, cuprinzând catalogul tablourilor lui Andreescu, rămânând nepublicată. Mai întâi, tipărirea volumului trei a fost tergiversată, apoi Editura Meridiane, singura noastră editură de artă, a fost „privatizată", mai pe șleau spus, desființată; în fine, ulterior nicio altă editură nu s-a arătat interesată de o astfel de lucrare nevandabilă. Faptul că tipărirea studiului lui asupra picturii lui Andreescu a rămas în coadă de peste, nu-i la noi o premieră. *Istoria Artelor Plastice în România,* lucrare monumentală proiectată să apară în cinci volume impozante, după apariția primelor două volume, în 1968 și 1970, și-a încetat apariția și mă tem că ele nici nu vor mai apărea vreodată. Cine s-ar mai angaja la corvoada la care se angajaseră entuziaștii și curajoșii istorici de artă ai acelei perioade? Cine ar mai avea răbdarea și probitatea lor științifică, curajul de a se înhăma la o astfel de muncă titanică? Lumea actuală e grăbită în tot ce face, neglijentă din cauza pripelii și vitezei cu care se muncește, inclusiv în domenii delicate precum e istoria artei.

Radu Bogdan

Anul acesta, la 12 august, în vârstă de 91 de ani, Radu Bogdan a încetat din viață în urma unui accident stupid. Am aflat cu întârziere de dispariția sa, am aflat cu regret imens căci, în puținele noastre întâlniri, îi prețuisem modul de a gândi și verticalitatea ca om, dar mai cu seamă îl admiram ca istoric de artă pentru impecabila și laborioasa monografie dedicată lui Andreescu. Era dedicat, trup și suflet, artei pictorului prea degrabă dispărut – avea doar 32 de ani când a murit –, dar care în scurta sa trecere prin viață dăduse dovadă de genialitate și lăsase României un patrimoniu artistic fără egal. Radu Bogdan îl iubea pe Andreescu, lucru evident prin felul în care scrie despre pictura lui, prin felul în care a studiat-o și analizat-o, prin răgazul lung din existența sa personală pe care i l-a acordat, căci nimeni nu-i nebun să dedice un sfert din viața sa activă unui lucru pe care nu-l iubește. Nu a scris la modul laudativ nefondat despre arta pictorului, așa cum, din păcate, de multe ori se scrie, ci cercetându-i temeinic viața, adunând documente, vizitând locurile în care a pictat – Buzău, Barbizon, Fontainbleau. A analizat tablou cu tablou pe toate fețele, fotografiindu-le în infraroșu, cu ultraviolete, cu raze X, în lumină razantă, prin metode stereomicroscopice, făcând macrofotografii, utilizând tot arsenalul de analize posibile la vremea respectivă, forțând astfel pânzele să-și dezvăluie secretele cele mai ascunse. Când a fost cazul, a apelat la laboratorul de criminalistică de pe lângă Ministerul Justiției, personal la expertul Lucian Ionescu, pentru autentificarea semnăturilor pictorului sau pentru a dezavua falsurile introduse pe piața artistică interbelică, atunci când cota sa atinsese un maximum și care ulterior invadaseră colecțiile și casele particulare. Așa a eliminat din lista lucrărilor lui Andreescu 700 de falsuri, dar a și descoperit 50 de tablouri necunoscute ale acestuia. Limpezirea asupra vieții și operei lui Andreescu se datorează efortului sisific depus de Radu Bogdan, dar pentru asta a fost nevoie de o muncă tenace, de renunțări și sacrificii, de multă iubire și admirație pentru pictura unuia dintre cei mai modești și, în același timp, excepționali coloriști pe care i-a dat pictura românească în secolul XIX. Deși a mai scris și alte studii – despre pictorul Theodor Aman, de exemplu, pentru care a fost răsplătit cu Premiul de Stat –, Radu Bogdan rămâne pentru totdeauna în istoria artei autohtone ca exegetul pertinent și strălucit al operei lui Andreescu.

I. Andreescu - Autoportret

Ars longa...

Davide Coroneo: Portretele culturii

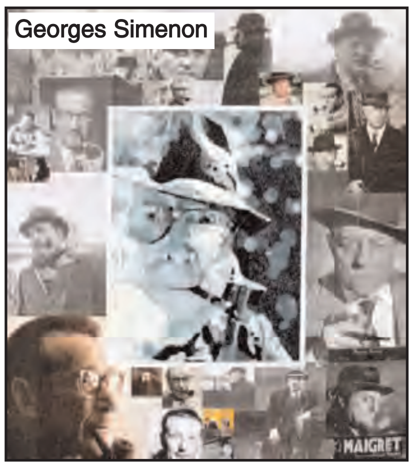
Giampaolo TROTTA

Posibilitatea de a cunoaște cu ajutorul portretului caracterul și psihologia unui personaj a interesat în perioada modernă și contemporană pe psihanaliști și pe psihologi, dar a și transformat portretul într-o sinteză simbolică a culturii. Astfel sunt și operele lui Davide Coroneo, cu atât de diverse subiecte și diferite ca stil și tehnică (reprezentare clasică, desen, fotografie, imagini digitale, tehnică în ulei sau tehnică mixtă, ulei și colaje), uniformizate numai (dar în mod semnificativ) de măsura pânzei și a ramei, toate în lemn de brad natural, acoperit cu hârtie sau alte materiale reciclate, produse ale consumismului industrial, rame ce sunt parte integrantă a tabloului, cum erau și „ramele invadate" ale lui Mario Schifano.

Cum autorul însuși explică, „elementul comun este căutarea transformării pe care fiecare imagine o cere în momentul reproducerii sale tehnice, indiferent dacă este o reproducere tradițională sau o prelucrare digitală (photoshoping)"; cu aceasta artistul ne demonstrează experiența sa în domeniul graficii publicitare. Există, de fapt, legături de necontestat cu lumea graficii, a desenului și a stilului Pop Art american (de la Robert Rauschenberg la Andy Warhol) sau italian (Mario Schifano).

Numai aparent „reci", așa cum rece poate fi tehnologia informaticii, și numai aparent omagii academice „tăcute", tablourile vorbesc direct minții și intelectului nostru în acest nou univers digital și globalizat. Ele încearcă să dezvăluie matricea culturală internă a diverselor personaje, matrice în care vizitatorul se poate privi ca în oglindă, poate gândi, își poate aminti.

Georges Simenon

Constantinos Kavafis

Sunt opere intelectual-poetice care ne poartă în lumea culturii contemporane, pentru care tablourile lui Coroneo sunt o *summa picta* cu rezultate estetice postmoderne, filtrate de un cromatism strălucitor și o calitate materială care trimite în același timp către Pop Art, Neodadaism, Transavangardă și Postmodernism, într-o viziune ghidată de o meditație educată asupra posibilităților tehnicilor digitale, prin care, ne asigură Coroneo, psihicul uman poate să se exprime.

La paginile, 3-9, 16, 17, 23 sunt reproduse tablouri de Davide Coroneo.

Davide Coroneo s-a născut în Sardinia în 1960 și este laureat în literatură la Florența cu o lucrare de paleografie; a studiat grafica și pictura la Florența.

A lucrat ca grafician și art director la Florența și Cagliari, a colaborat în calitate de docent cu Institutul European de Design (cursuri despre istoria graficii, grafică editorială, proiectări în grafică). Din anul 1998 locuiește la Arezzo, unde colaborează cu agenții de publicitate și diferite edituri.

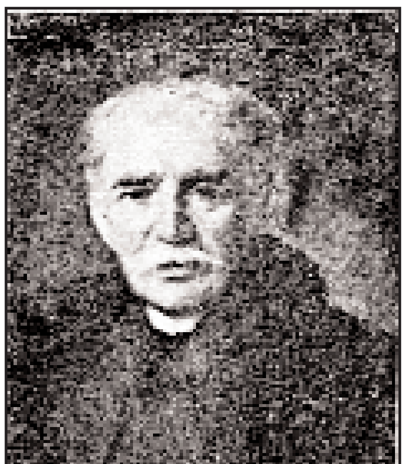
Expoziții recente. 2011 (de grup): The Remains of the Day, Limonaia di Villa Strozzi, Firenze; PisArt Expo 2011, Stazione Leopolda, Pisa; **(personale):** Purely random references, Palazzo Ferretti, Cortona (Arezzo); Individual possible, Podesteria di Michelangelo, Chiusi della Verna (Arezzo); Culture's portraits, Edison bookstore, Arezzo; **2010 (de grup):** Pax Hominibus, Palazzo Comunale, Laterina (Arezzo); National Prize of Painting Citta di Civitella, Civitella in Val di Chiana (Arezzo); De la Figurat la Abstract, Casa de Cultură „George Topîrceanu", Curtea de Argeș, România; Artists of IV edition of the Prize of Painting „Movimento delle Segrete di Bocca", Galleria 9 Colonne/Spe, Bologna; New Entry, Galleria IAC, Impruneta (Firenze); Winter Collective, Galleria IAC, Impruneta (Firenze); **(personale):** Chaos and necessity, Palazzo Ferretti, Cortona (Arezzo); Walking in the figurative woods, Circolo Culturale Aurora, Arezzo; Retrahere: portraits as synthesic/aesthetic abstractions of the mind, Galleria IAC, Impruneta (Firenze).

Scurt istoric al artelor plastice în Câmpulung Muscel (III)

Gheorghe PAULIAN

De la arta medievală religioasă, spre începutul secolului al XIX-lea se trece încet, dar sigur, la pictura de șevalet, de inspirație occidentală, care nu mai este ancorată în arta tradițională, ci e total diferită. Poate unde și pe planul practicii se întâmplă restructurări, deoarece în Țara Românească, *zugravii de subțire* se constituie în 1787 într-o breaslă proprie. Era cazul, deoarece „După cum se știe, Câmpulungul își crease o școală de zugrăvie încă de pe vremea lui Matei Basarab. Stilul ce începuse să se închege în vremea acestui voievod, meșterii Câmpulungului îl păstrează cu îndărătnicie, trecând peste epoca brâncovenească, și au ocazia să-l pună în valoare în condițiile vieții artistice din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea. În această vreme în care o artă patronată de domn nu mai există, ctitoriile modeste ale boiernașilor, negustorilor sau chiar ale țăranilor sunt înălțate și decorate de multe ori de meșteri pregătiți în tradiția unei școli izolate, peste care nu trecuseră înnoirile din marile centre domnești de la sfârșitul veacului al XVII-lea.

Iacovache Constantinescu: Autoportret

Dar dacă formele se păstrează, zugravii timpului nu rămân în afara tendințelor de adaptare a unei viziuni mai pământești, cu detalii din viața contemporană chiar, la canonul iconografic. Acesta este și cazul Câmpulungului." (*Istoria artelor plastice în România,* vol II, Ed. Meridiane, 1970, pag. 79.)

Dovadă că zugravii timpului n-au rămas ancorați într-o „ierminie" canonică, înghețată în rigori de scheme vechi, este și faptul că orașul, trecând prin câteva incendii devastatoare, epidemii de holeră și invazii dușmane, începând cu cea a tătarilor din 1241, cu războaiele dintre turci, ruși și austrieci, de pe urma cărora nu a rămas piatră pe piatră din ziduri, școlile zugravilor de subțire s-au tot refăcut. Ultima dintre ele a fost la Biserica Marina, pe Ulița Văii, deschisă de preotul Gheorghe Badea la 1822, unde a dobândit primele cunoștințe artistice pictorul de mai târziu Ioan D. Negulici, dar nu numai, căci de ea se leagă numele unor precursori ai picturii moderne din orașul Câmpulung, ca Iacovache Constantinescu, Gheorghe Bălăceanu, Antim Ghermano și alții pe care memoria scrisă nu i-a mai păstrat. Știm însă că Antim Ghermano realizează pictura bisericii mari de la Negru Vodă. Pictează portrete pline de viață, de la care va învăța și un ucenic al lui, pe nume Iacovache Constantinescu, născut la Câmpulung în 1827 și care, după ucenicia la maestrul Ghermano, urmează din 1864 cursurile proaspăt înființatei „Școli de Arte Frumoase" de la București, conduse de un alt născut la Câmpulung, Theodor Aman, cu subdirector George Tattarescu. Iacovache se face cunoscut îndeosebi ca portretist, iar modelul lui era Nicolae Grigorescu. Prin 1870, ziarele bucureștene îl considerau ca unul dintre cei mai apreciați artiști ai capitalei. Lucrările lui mai cunoscute sunt portretele psihologice: al dr. Jugureanu, al episcopului Ghenadie al Argeșului, al judecătorului Iancu Rudeanu, al lui Nicolae Ștefănescu, iar la 75 de ani ne lasă o capodoperă de autoportret, aflat astăzi în pinacoteca Muzeului Municipal Câmpulung, un superb bătrân, cu priviri pătrunzătoare, albit, dar dârz până la cei 90 de ani trăiți până la 1910.

I.D. Negulici: Peisaj la Câmpulung

Trecem la un alt pictor cunoscut, dedicat cu trup și suflet Revoluției de la 1848, revoluționarul Ioan D. Negulici.

Născut în 1812 la Câmpulung, în familia preotului Dumitrache Negulici, zis popa Oaie, de la Biserica Șubești, deci a breslei șubarilor, este trimis la școala de pe Ulița Văii să ucenicească, apoi la Iași, în atelierul lui Livaditti. După Colegiul „Sf. Sava" din București, pleacă la Paris, la atelierele lui Leon Cogniet și Drolling.

Premiere la Gaziantep

Elena STOICA

Gaziantep este un oraş în Turcia asiatică, în apropierea graniţei cu Siria. Este oraşul fisticului, nucilor, măslinelor, strugurilor, cerealelor, baclavalei şi nu numai, dar şi un oraş al artelor, în care pictura copiilor este apreciată, promovată, expusă în cele câteva Galerii de Artă pentru copii, unde poţi să admiri rezultatul muncii micilor artişti din mai multe ţări.

Spre marea noastră bucurie, în acest an am putut fi prezenţi la festivitatea de premiere de aici. Era al treilea an consecutiv când eram invitaţi să participăm la festivitate, în urma Concursului Internaţional de artă plastică adresat tinerilor între 5 şi 18 ani. De ce a treia oară? Pentru că de fiecare dată ne-am numărat printre medaliaţii cu aur şi argint la acest faimos concurs organizat de GAZIANTEP MIZYAL SANAT MUZESI. În 2011, un juriu internaţional a decis: medalie de argint la categoria 12 ani – Maria Bulancea (fig. 1), medalie de aur la categoria 13 ani – Stefania Călinescu (fig. 2), medalie de aur la categoria 17 ani – Patricia Stocheci (fig. 3, 4), trei membre ale cercului de pictură *Culoare şi Vis* din Corbeni.

3

4

1

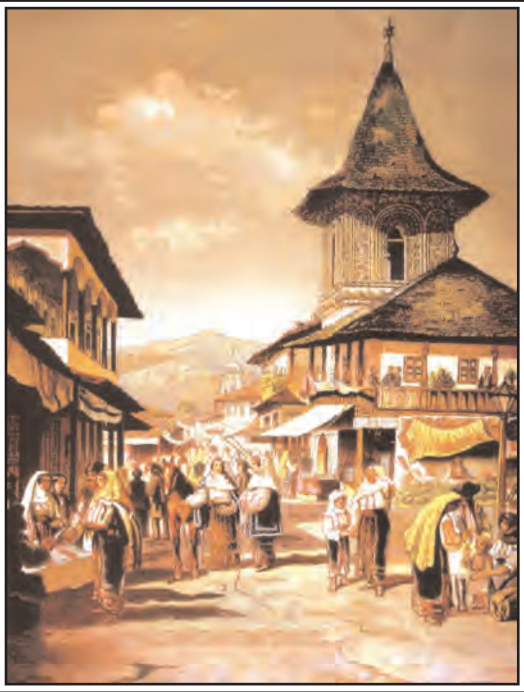

2

Ceremonia înmânării premiilor a avut loc în sala Teatrului Gaziantep, unde toate locurile au fost ocupate. Au participat multe dintre personalităţile oraşului – o adevărată sărbătoare. Evenimentul ne-a luat prin surprindere, deoarece la vernisaj (în foaierul teatrului), alături de picturile premiate erau expuse şi alte lucrări, care meritau toată atenţia, ale copiilor din numeroasele ţări participante (China, Turcia, India, Rusia, Indonezia, Ucraina, Slovenia, Germania, Ungaria, Bulgaria, Italia, Grecia etc.). Picturile Alexandrei Gherghinoiu, Sorinei Călinescu, Cristinei Crânguş, Gabrielei Niţulescu, eleve ale cercului din Corbeni, erau admirate, erau apreciate datorită mesajului lor şi tehnicii de lucru – specifică cercului – iar Patricia a fost în atenţia tuturor. Pictura ei transmitea o lumină care încânta orice privitor. Un vizitator ne-a mărturisit: „Este de ajuns să priveşti câteva clipe pictura aceasta ca să ghiceşti câte ore de studiu a trebuit să parcurgă Patricia pentru a realiza această minunată operă”...

Cele trei câştigătoare au un palmares bogat, în urma participării la multe concursuri naţionale şi internaţionale, iar rezultatele de până acum le-au întărit dorinţa de a ajunge cât mai departe.

Membru al „Frăţiei”, participă activ la Revoluţia de la 1848, dar după intervenţia străină şi trădarea boierilor, este expulzat la Brusa, în cel de-al doilea lot de 69 de revoluţionari paşoptişti. Strămutat la Constatinopole, moare curând, la 5 aprilie 1851, fiind înhumat într-o groapă comună cu pictorul Barbu Iscovescu şi craioveanul Anastasie Luzin.

Personalitate enciclopedică, are marele merit de a fi inaugurat portretul modern românesc şi de a fi introdus litografia (învăţată la Viena) ca procedeu de reproducere a operelor de artă. Portretele lui sunt foarte apreciate în epocă: N. Bălcescu, Cezar Bolliac, C.A Rosetti, C.D. Aricescu, mama sa, maica Pelaghia, Ana Sibari, soţia sa, Maria Rosetti, Niţă Magheru, Alexandru Ghica Vodă, Gh. Bibescu Vodă etc. Remarcabil prin transparenţa tonurilor este portretul „Femeii în albastru”, realizat în acuarelă. În peisaj avem, din fericire, un „Peisaj la Câmpulung” – neterminat, dar de o reală sensibilitate poetică şi de maturizare a talentului, o lucrare realizată deopotrivă sub semnul disciplinei riguroase şi a temperamentului. Toate acestea luate împreună nu dau nici pe departe măsura talentului şi pregătirii acestui artist. Aprecierea de care se bucură în oraşul Câmpulung este evidentă, dacă ne gândim la statuia sa din Grădina Publică şi la faptul că cenaclul pictorilor locali îi poartă numele.

Prin Câmpulung şi zona Muscel au trecut şi alţi mânuitori ai condeiului şi penelului. Unul dintre ei este cunoscutul Carol Popp de Szathmary, acuarelist virtuoz de la care ne-au rămas imagini preţioase cu ţărani, târgoveţi, târguri, peisaje. Idealizează şi el, ca şi Tattarescu, realitatea, în special viaţa ţăranului, răspunzând aceloraşi porunci ale epocii. Preţuieşte mult desenul şi urmează o academie. Născut la Cluj, părăseşte Transilvania, fiind o fire romantică, frenetică, plină de neastâmpăr şi de curiozitate. Se încadrează rapid în viaţa artistică din Ţara Românească, participând la toate momentele cardinale de după 1840. Consemnează spontan, cu prospeţime, scene reale peste tot unde îl poartă paşii. (În imaginea alăturată apare Bărăţia de la Câmpulung - acuarelă.)

(Va urma)

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Dragoş VAIDA – prof. univ., Bucureşti
- Acad. Solomon MARCUS – Bucureşti
- Dan D. FARCAŞ – matematician şi scriitor, Bucureşti
- Pr. Wim LAMFERS – Olanda
- Marian NENCESCU – scriitor, Bucureşti
- Filofteia PALLY – istoric, Goleşti-Argeş
- Nicolae DABIJA – scriitor, Chişinău
- Acad. Petru SOLTAN – Chişinău
- Acad. Răzvan THEODORESCU – Bucureşti
- Eisaveta NOVAC – scriitor, Bucureşti
- Cucu URECHE – artist plastic, C. de Argeş
- Raia ROGAC – publicist, Chişinău
- Ion PĂTRAŞCU – diplomat, Bucureşti
- Florea FIRAN – scriitor, Craiova
- Maria Mona VÂLCEANU – profesor şi scriitor, Piteşti
- Mircea OPRIŢĂ – scriitor, Cluj-Napoca
- Mariana ŞENILĂ-VASILIU – artist plastic, Piteşti
- Giampaolo TROTTA – critic de artă, Italia
- Gheorghe PAULIAN – grafician, Câmpulung
- Elena STOICA – profesor şi pictor, Corbeni

B-dul Basarabilor 59, cod 115300
tel/fax: 004 0248 728342, mobil: 004 0744356431
www.culturaarges.ro
Manager, ec. Cristian Mitrofan
Organizează şi găzduieşte cercuri artistice, seminarii, colocvii, expoziţii, prezentări de carte, difuzare de filme, spectacole şi concerte, festivaluri naţionale şi internaţionale.
Patronează Corul ORFEU, Ansamblul Folcloric ARGEŞUL, Grupul Vocal Folcloric Bărbătesc RAPSOZII ARGEŞULUI, Cenaclul de Arte Plastice ARTIS.